

DUNÁNTULI KATOLIKUS KERÜLET

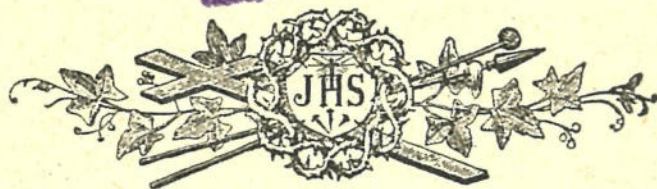
JÉZUS TÁRSASÁGA
PÉCSI
PIUS-GIMNÁZIUMÁNAK

É V K Ö N Y V E

AZ 1939/1940. ISKOLAI ÉVRŐL.

évkönyv

1 9 4 0

KULTÚRA KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET, MAYER A. GÉZA ÉS TÁRSAI, PÉCS

Kormányzó Urunk . . .

1920 — 1940.

Hús esztendő a szép magyar sorsból. Csüggedés és felemelkedés, lelki válság és Istenre-találás, liberális világszemlélet és szociális feloldódás, megcsonkítottság és integritás felé indulás szálaiból szötte a történelem.

Sötétségben hajnali fények pirkadnak és színbevonják annak a férfinak alakját, akit hús esztendővel ezelőtt kormányhoz állított a nemzet!

Vészes és győztes tengeri csatákból jött ez a Parancsnok és átvette az egész magyar ország-hajó kormányzását. Pedig milyen rozzant bordájú és viharos szelek alatt nyögő Hajót kapott. — Vörös, vörös terror tépte a nemzettestet és a lelkek gúzsbakötve heverték, amikor Szegedről elindult a diadalmas Vezér.

1920 márciusában választják kormányzóvá — s azóta látjuk Horthy Miklóst, az Országépítőt! Az építés nyugodt, feltartóztathatatlan folyamatában ő volt a Terv, egybeforrasztó Erő, a bölcs Mérséklet és férfias Béke.

Elvei voltak, amelyekre építeni lehet: „A keresztény világnézeten erkölcsi felsőbbbséggel igyekszünk a romokon új életet teremteni!” — mondta akkor és hangja fensőbbbséggel cseng ki a kavargó Európa háborús zajából.

„Szeretettel, türelemmel, megértéssel és *igazságossággal* fogom *gyakorolni a főhatalmat!*” — írta tovább. Főhatalom és — szeretet, Főhatalom és igazságosság! — Milyen különös magasabbrendűséget jelent ez abban a világban, ahol türelmet, megértést férfiatlannak éreznek. — A mi talpigférfi kormányzónk az egyetlen, aki magyar úri lelkével ismeri ezt még a főhatalom birtokában is.

„A közérdeket minden erővel megvédem!” — A legszociálisabb szó, amely azelőtt hús évvel államfőtől jöhetett. Nem csoda, hogy épen ennek a keresztény erkölcsöt, szeretetet, igazságosságot és a közérdeket minden erővel őrző államfőnek keze alatt nőtt ki minden pesszimizmus ellenére az új magyar élet első termése: a visszacsatolt Felvidék.

„A magyar nép erényeire akarom építeni a jövőt” — mondta. A magyar ifjúság pedig megígéri, legfőbb urunknak, hogy van mire építenie: a magyar fiatalok erénye *erő* és egy szívvel mellette áll, mert az elmúlt hús év alatt megtanulta tisztelni, szeretni és követni a legfőbb magyar Hadurat!

Koch Nándor dr.

tanügyi főtanácsos urat Magyarország Kormányzója 1938. okt. 12-én kelt legmagasabb elhatározásával állította a pécsi tankerület élére. Rövid volt az idő, melyet mint boldogult elődje, Závodszy Levente dr. munkatársa töltött el városunkban, gyorsan tovatűnt főigazgatóságának egy esztendeje is. Mert a következő év októberében, éppen névünnepén, már búcsúztatására gyűltünk össze a cisztercita rend pécsi gimnáziumának dísztermében. Búcsút mondtunk főigazgatóknak, akit rövid egy esztendő leforgása alatt megszeretett tanár és tanuló egyaránt, akinek egész szívünkben adtuk székesfehérvári útjára el nem múló emlékül a tankerület pedagógusainak és diákjainak háláját és szeretetét. Koch főigazgató úr rövid pécsi működése mély nyomokat hagyott lelkünkben. Nem felejtjük el azokat a sok tapasztalatra valló, szakértő útmutatásokat, melyekkel munkánkat megkönnyíteni, eredményesebbé tenni iparkodott, nem azokat a meleg, atyai szavakat, melyeket akár az országzászló alatt állva, akár az előtte utoljára felvonuló tanulóifjúságnak búcsút intve intézett a magyar jövő nagy reményéhez, diákjainkhoz. Hirdette a kis és nagy magyarok egyetértését, a tettekben nyilvánuló, áldozatos hazaszeretetet, a komoly vallásosságot és az ország támaszát és talpkövét: tiszta erkölcsöt. És amit hirdetett, az életével is megerősítette. Róla is elmondhatjuk: coepit facere et docere; cselekedett, dolgozott, és aztán, de annál hatásosabban, tanított és oktatott. Adja Isten, hogy ezt a kiadós, derék munkát új székhelyén is folytathassa, nagyon sokáig, nagyon sok eredménnyel: a magyar ifjúság szellemi és lelki felemelésére és gyarapítására!

Dr. bodrogi KOCH NÁNDOR

tanker. kir. főigazgató,
egyetemi magántanár

Hűbéres királyi serviensek a XIII. században.

A régi magyar történetírás nem fordított kellő figyelmet arra a nagyhatású társadalmi megmozdulásra, mely pedig a királyság első századaiban, de különösen az Aranybulla korában oly nagy-jelentőségű volt. Hiába kutatunk Hevenessy, Pray, Katona munkái között; a társadalmi mozgalmak, osztály-érdekek munkáikban az események nagy adathalmazára közt felszínre kerülni nem tudtak.

Pedig a XIII—XIV. század történetét, fontosabb és nevezetesebb belpolitikai mozgalmait a királyi serviensek társadalmi osztálya nélkül nem érthetjük meg. A köznemesség kialakulásának kérdése, a kettős örökösödési rend problémája, a perpetuitás, a királyi adománybirtok jelentősége Nagy Lajos „ösiségével“ holtvágányra terelődik, ha nem ismerjük fel a XIII. század kir. servienseinek nagy mozgalmait.

A serviens kérdés összessége ezen az egy ponton fordul meg: mikor kapta meg a serviens-osztály a nemességet?

Erdélyi László volt az első, aki körülbelül egy évtized után majdnem minden művében foglalkozik e kérdéssel. A Pannonhalmi Rendtörténet megírása alkalmával rengeteg oklevelet tanulmányozva meg kellett ismernie az „Árpádkori társadalomtörténetünk legkritikusabb kérdéseit.“ — Oklevelekre támaszkodó úttörő munkásságát irányadónak lehet elfogadni.¹ Megállapításai a leghevesebb irodalmi vitát indították meg. A vitának tudományos szempontból nagy előnyei voltak. Igen sok eddig ismeretlen adattal álltak elő, s a vita sok homályos pontra derített fényt — a serviens-kérdésben is.

Másokban is felkelt az érdeklődés a serviensek társadalmi osztálya iránt, és Hóman Bálint, Szekfü Gyula, Váczy Péter, Rugonfalvi Kiss István, Holub József, Mályusz Elemér kutatásai sok apróbb megvilágításba helyezték a XIII. századi forrongó s fejlődő, irányt szabó serviens osztályt.

Ma már egységes képet alkothatunk magunknak a történetírás nyújtotta kutatások alapján: kik voltak a serviensek, az árpádkori társadalomnak legvitatottabb osztályába tartozók?

Midőn serviensekről beszélünk, általában *serviens regis*-t ér-

¹ Hóman is elismeri ezt. „Ha Ferdinandy mégsem tulajdonít oly jelentőséget e törvénynek (Nagy Lajos 1351. évi törvényének) mint jómagam, ez csupán annak tulajdonítható, hogy a *serviens intézmény mibenlétéről* Szekfü és *Erdélyi* idevágó kutatásai előtt ismeretei nem voltak s nem is lehettek.“ (Hóman: *Magy. Tört.* III. 458. 1.)

tünk, — ellentétben másnemű, vármegyei, egyházi, földesúri szolgálakkal. Pauler is megállapítja, hogy a királyi szolgák az egész országban elég sűrűn laktak már a XII. század végén, s a királynak, mint az ország urának, s nem mint nagybirtokosnak, a föld birtokosának engedelmeskedtek.²

Sehol okleveleinkben oly sokféleség, adataink között annyi ellentmondásnak látszó adat nincsen, mint e problémacsoportban. Az exemptiók sokasága, mely a serviensek jogállását, birtokukhoz fűződő servitiumaikat külön-külön meghatározza, okozza, hogy ez osztály szervezetét, jogaik összességét tudósainknak nem sikerült teljes összhangban és egyetértésben megállapítani.

A XIII. század nagy mozgalmainak ismeretéhez szükséges megvitatni: vajjon *hűbéres* osztály volt-e a serviensség, mert Váczy pl. egész kategorikusan elveti, Hóman ellenben vizsgálva a köznemesi osztály kialakulását, határozottan vallja. E kérdés jelen értekezletnek egyetlen témája. Ezen probléma elintézésével részben megoldható a legvitatottabb pont is: a XII. században nem szabad keresnünk a serviensek *nemességét*. Részlet kérdés most már ezután az, hogy hol keressük nemesítésük időpontját: az aranybulla idejében, (1222) avagy annak csak egyik revíziójában (1267). Ez is csak egy része, de hatalmas része annak a fejlődési folyamatnak, mely a köznemesi rend kialakulásába torkollott.

* * *

II. András kezdte meg páncélos vitézeit a szabados állapotból, a várispán fennhatósága alól kivonni, szabad milesei közé besorozni. Ezek a királyi serviensek elődei. A kérdés az, hogy hűbéri vonás fedezhető-e fel a királyi serviens osztályban? Legélesebben Váczy Péter cáfolta.³

Azzal foglalkozik Váczy többek között értekezésében, hogy nevezhetők-e a serviensek hűbéreseknak. Úgy látja, hogy nem. A királyi hűbéresek ugyanis — írja — katonai szervezetet alkottak, míg a királyi servienseknél ilyen szervezettel nem találkozunk. Fölállítja a tételt hosszas alapos bizonyítékok során, hogy a jobbágyfiúk és a praedialisok hűbéresek voltak, ezzel szemben azonban már az Aranybulla előtt is, „...tehát a királyi servienseknek állítólagos hűbéres korszakában, hiába keressük a hűbéres formáknak *általunk* megállapított ismérveit“ „...„A formulában hiányzik a szolgálati kötelezettség következetes megemlítése.“⁴ Levonja a következtetést: „Nincs szó a királyi serviensek kötelező servitiumáról.“ „Ha a királyi serviensek közé kitüntető oklevél hűbéri szolgálatra kötelezne, akkor *ugyanúgy* hangzana, miként azt megismertük a jobbágyfiúknál avagy a praedialisoknál.“⁵

A praedialis intézményről Váczy kimutatja, hogy ezek magánföldesuraknak hűbéresei s a magyar hűbériség *legszerencsésebb* formáját képviselik. „A servitium súlypontja a birtokra tolódott át egészen. Csak annyiban szolgál az egyháznak, amennyiben a praedium kötelezi. A jobbágyfiú szintén hűbéres a birtokán, de „bizonyos személyes feltételekhez van kötve, mondhatni rendi jegyekhez“, míg a praedialis birtok független a személytől.“⁶

² V. ö. Pauler: A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt I. 430.

³ Váczy Péter: A királyi serviensek és a patrimoniális királyság. 1927. 351—389. l.

⁴ Századok i. m. 387.

⁵ I. m. 379—387. l.

⁶ I. m. 361—379. l.

Már pedig kétségtelen, hogy a *serviens intézményben a föltételes, hűbéri viszony jellege megvolt* 1222-ig, csak az Aranybulla szorította rövid időre háttérbe, hogy később az Aranybulla revíziójában s főleg Nagy Lajos törvényeiben annál határozottabban kidomborodjék.

Ma még talán nem látunk bele egész világosan a magyar hűbéri rendszer mivoltába, de a nemrégiben lefolyt vita folyamán Eckhardt—Molnár—Erdélyi és Eckhardt—Molnár—Kérészy között annyit megállapíthatunk, hogy Magyarországon sajátságos hűbériség volt. Nevezhetjük ezt az egészen sajátos magyar feudalizmust — Erdélyi terminus technikusaival élve — „*szentkoronás hűbériségnek*“, de tény és való, — hiszen ennek megnevezése okozta a sok vitatkozást, — hogy ennek mását sehol a világon meg nem találjuk. Aki tagadja a magyar hűbériséget, az csak a külföldi feudalizmust nézi, s ennek alapján ítélkezik.

Ha mégis beszélünk hűbérrendszerről, csak akkor tehetjük, ha a *lényeg*et Magyarországon is feltaláljuk, és felfedezzük a királyi *serviensek* szolgálatában. A lényeghez (substantiához) kapcsolódhatnak járulékos (accidentális) dolgok is, amik egy cseppet sem változtatnak a lényegen. Elmaradhatnak, majd újra feltűnhetnek, mint a sallangok, de a lényegnek maradnia kell!

Két lényeges elemből tevődött össze a hűbériség, „egyik is, másik is külön kezdte meg történelmi pályafutását és később is, az intézmény végső kialakulása idején sem okvetlenül tételezte fel egymást. A rendszerben a személyi elem viszi a főszerepet, a másik, a dologi már csak másodlagos jelentőségű“ — állapítja meg maga Váczy Péter „A középkor történetében“.⁷ Ugyanazon fejezet végén pedig ő maga erősíti meg azt, amiből ki akarunk indulni: „A politikai életnek új harcos szolgáló elemre volt szüksége, olyan mindenre elszánt emberekre, akiket még erős szolgai kötelékek fűztek urukhoz. Így lépnek be a közélet arénájába a szolgasorsú vazallusok“. Váczy ezt a kijelentését a Meroving uralomra vonatkoztatja, de ugyanennek az alkalmazását nem tartja szükségesnek a XIII. századi magyar viszonyok *serviens* mozgalmaira.

Ezért volt II. Andrásnak szüksége páncélos vitézekre, várkötelékekbe nem tartozó s a király zászlaja alatt harcoló és *tőle* közvetlenül függő királyi *serviensek* szaporítására és erősítésére. Ezeket még csakugyan erős szolgai (szabadosi) kötelékek fűzték urukhoz, a királyhoz, hiszen nemrégén kerültek ki a szabadosi állapotból a szabadokéba. Ezeknek függőségét a király semmi másal nem érthette el jobban, minthogy megteremti, — vagyis helyesebben — rájuk is alkalmazza a már meglévő hűbérrendszert. Mivel pedig a király egyenesen rájuk számított, épített — személyes fegyveres szolgálatot (*per se et personaliter armati*) követelt tőlük, ami meg is maradt állandóan hűbéri kötelezettség gyanánt. A többi teher *accidentaliter* változott, mert csak az előbbi volt a lényeg. A *serviens regis* kisebb adományú birtokos lévén, nem is tudta

⁷ Egyetemes Történet II. kötet. Váczy Péter: Középkor. Bp. Magyar Szemle kiadás 231. l.

volna teljesíteni ezen felül még azt is, ami a nagyobb birtokadományt nyert urak hűbéri szolgáltatása volt: saját vezetésük alatt katonák állítása és azok felszerelése.

A hűbérrendszert nem II. András honosította meg, ő csak folytatta elődeinek példáját és alkalmazta a királyi serviensekre is. A külföldies feudális kísérlet először Kálmán vagyoni jogi törvényében jelentkezett. A hűbériségnek akkor már hatszázados multja volt a frankoknál. Ez azonban nem tudott nálunk mély gyökeret verni, „mert az Álmos-ág királyai nem vették figyelembe, hanem visszatértek Szent István dominium törvényéhez.“⁸ II. Gyésza, III. Béla és Henrik egyszerűen átengedték, átadták (*concessimus, contulimus*) a földet „*iure haereditario*“ egyenes ágon a megadományozottnak.

Szent István kimondta törvényében, hogy mindenki azzal, amije van, a *királyi adományokkal* is szabadon rendelkezik: adhatja fiainak, leányainak, feleségének, rokonainak, egyháznak s ebbe senki bele ne ártsa magát. Hasonlóképpen *önmagának* is fönntartja ezt a teljes dominiumot, szabad rendelkező jogot az összes királyi birtokokon.⁹

Szent István tehát nem tesz különbséget dominium szempontjából szállásbirtok és adománybirtok között.

Csak a püspökök és királyi várispánok nem gyakorolnak dominiumot, mert ők az Isten háza, emezek a *király vagyonát* kezelik. E különbség Kálmán korában állt elő. Törvényben kimondotta, hogy Szent István király adományaiban s a régibb honfoglalás kalandozásokkori birtokokban érintetlenül hagyja a szabad rendelkezés dominiumi jogát, de a további királyok adományait feudumoknak tekinti, amelyek *csak* a fiúkra és germanusokra, édes testvérekre, tehát csak az elsőfokú férfirokonokra öröklődnek, s ezek nemlétében visszaháramlanak a királyi fiscusra és új királyi adományozás alá esnek.¹⁰

Az ágiság ezen elve, amelyet Kálmán a német hűbéri jogból vehetett át, éles ellentétben állott Szent István törvényével. Szent István a vagyoni jogban mindenkinek szabad kezét adott. „Az egy családbeliek közösen gazdálkodhattak vagy szétoszthatták a birtokaikat, sőt el is adhatták, elajándékozhatták.“ Kálmán ezt az adománybirtokot, melyek későbbi királyoktól, Pétertől, Abától, Andrástól, Bélától, Salamontól, Gyészától, Szent Lászlótól származhattak, királyi hűbérnek, katonai zsold-tökének tekintette, „amely töke elidegeníthetetlen, voltaképen továbbra is királyi birtok, amelyet a vitéz katonai hűbérként katonai hűségeért élvez, míg a család katonát ad és hűséges.“¹¹ Ha pedig fiörökös nincs és édes fítestvére s

⁸ Erdélyi: Igaz. tört. tanítsunk 39. l. V. ö. Erdélyi: Árpádkor 142. l. 204. l. Az Álmos-ág királyai alatt is még a szállásbirtok nagyobb mennyiségű volt, mint az adománybirtok, s a nemzet beleírta magát abba a gondolatba Szent István óta, hogy minden birtokkal szabadon rendelkezhet.

⁹ St. Steph. *decr.* II. 5., 6., 35.

¹⁰ Erdélyi: Az ezeréves magy. alk. 6. l. és Erdélyi Magy. orsz. társad. XI. sz. törv. 1907. 88—90. l. Colomanni *decr.* I. 20, 21.

¹¹ Erdélyi László: U. o. 8. l.

ennek fiai is kihaltak, nincs már többé ok, amiért az adománybirtokot élvezhesse, vagyis nem tud már több katonát, harcost szállítani, tehát az a „katonai zsold-tőke“ felszabadul s visszaháramlik a királyra, aki azt újra eladományozhatja. Mi más ez, mint hűbér hűséges szolgálatért harcos katonaszállítás kötelezettségével.

Kálmán tehát megkezdte azt a folyamatot, amely leginkább II. Andrásnál kulminált, hogy minél több alattvalóját láncolja magához *magánjogi* kötelékkel.

Absurdumnak látszik az az elgondolás, hogy a XIII. század királyai a királyi servienseknek hűbériség jellege *nélkül* adományoztak volna telkeket azokból a várföldekből, fiscusi birtokokból, amelyekből pedig mindig a királyi haderő erőssége és számának megnövekedése származott. A hűbéri jelleg nélkül való adományozás egyenlő saját haderejük csökkentésével, gyengítésével.

Vannak adataink, melyek nyilvánvalóan bizonyítják, hogy a királyok katonai szolgálatot kívántak a kegy mellé. Ha pedig sok oklevélben ezt nem látjuk hangsúlyozottan kiemelve, nem bizonyítja azt, hogy a katonai szolgálatot nem kötötték volna ki. Szabatos ítéletet alkotnunk egy-egy oklevélből nem mindig lehet, csak ha sok ily oklevelet összevetettünk, mondhatunk általános érvényű ítéletet. Ha például összevetjük az itt s alant említetteket, kell, hogy a tudós legalább is gondolkodóba essék. Hemrik király egy 1204-iki oklevelében, melyet János olasz számára adott, kimondottan hangsúlyozza: minden szolgáltatótól felmenti „a katonai fegyveres szolgálat *kivételével*, amivel a királyt és országot *az ily szabadsággal megadományozottak szolgálni kötelesek*.“¹²

Hemrik király itt régi gyakorlatra hivatkozik, és szinte azt lehet olvasni a sorok között, hogy ezt fölösleges is említeni, mert az a szolgálati kötelezettség az ily szabadsággal megadományozottaknál általánosan így szokott történni. „Hűbérjogi felfogás szerint az adománybirtokot élvező hűbéres köteles volt adományozó királyra, illetőleg jogutódai — vagyis hűbérura — hadbahívó szavának engedelmeskedni s őt az ország határain belül vagy kívül bárhova — későbbi szabadság szerint csak az ország határán belül — harcba követni.“¹³

A magyar királyi serviensek ezt a hadkötelezettséget az Aranybullában enyhítették az ország határai közé, mikor kicsikarták a VII. cikkelyt; de negyedével később érvényét veszítette emiatt is, és kilenc évvel később, 1231-ben az Aranybulla revíziójában a serviensek újra erre a hűbéri katonai szolgálatra vannak utalva: „qui ex officio debito tenentur“ kifejezéssel. Az Aranybulla ezen szakasza indirekt argumentum amellet, hogy a serviensek mindenemű katonai szolgálatra kötelezve voltak. Világosan látszik, hogy a serviensek valamilyen *tehertételtől szabadulni akartak*. Ha régen is így lett volna, nem vették volna be külön *vívmányként* az Arany-

¹² *Hóman*: Magy. Tört. II. 61. V. ö. még *Erdélyi*: Árpádkori társ. legkrit. kérd. 165. l. — és 12 legkrit. kérd. 155—61. — *Váczy* i. m. Századok, 1927. 388. l. „... nisi in armis militaribus, in quibus nobis et Regno tali libertate donati servire teneantur.“ Wenzel I. 92.

¹³ *Hóman* i. m. 61. l.

bullába, és mivel régen is így volt, az 1231. évi revízió ezt már kihagyta!

Mivel magyarázzuk meg azt a tényt, hogy a serviensek régi szabadságukra hivatkoztak? Azzal, hogy Szent István II. 35. cikkelye szerint a király adományai is szabad rendelkezésű dominiu-mok, ezek pedig nem kötelezték a hadbirtokosokat hűbéri katonai szolgálatra. Az 1222. május 7. előtti állapot pedig az volt, hogy a királyi serviensek a saját költségükön, saját lovuk kockáztatásával kénytelenek évenként Galiciába menni háborúba, meddő, haszon-talan foglalásokért. Ezt nem bírták tovább, s ezért akarták enyhí-teni a feudális kötelezettségét egy-egy serviensi teleknek. Nem a katonáskodástól féltek, azért pénzért, zsoldon az ország határain túl is elmentek.

Ezek szerint *súlyos* probléma vethető fel. A királyi serviens birtoka *szabad* volt, mely birtokkal szabadon rendelkezett, és midőn ezt a királyi birtokot másnak adományozza, nem lép előtérbe a hűbéres birtok *conditionális* jellege. A jobbágyfiúk és praedialisok viszonyából pedig Váczy levezeti, hogy a servienseknél ezek a jel-legzetes vonások nem fedezhetők fel, mert

„a hűbéres birtokát servitium kötelezettsége mellett kapja, birtoka nem sza-bad. Hagyományozni, eladni csak úgy tudja, ha az új birtokos magára veszi servitiumát.“¹⁴

Jelen probléma megoldása előtt több kérdésben kell előbb a fogalmakat tisztázni. 1. Milyen értelemben szabad a királyi serviens birtoka, s mindig megvolt-e a szabad jellege? 2. Kik a jobbágyfiúk és a praedialisok, és kinek a hatásköre alá tartoznak? 3. Általáno-síthatunk-e minden esetben a királyi serviensekre vonatkozólag, és milyen mértékben?

Ad. 1. Az Aranybulla nem közjogi eredetű, hanem magánjogi, nem a király és a szabad magyar nemzet megalkuvásának eredmé-nye, hanem a serviens osztály forradalmi megmozdulásának vív-mánya. Azoknak a különböző származású *részben* külföldről bejött pán célos vitézeknek magánjogi törekvése az Aranybulla, „hogy sza-baduljanak a királyi uradalmi tisztek nyomása alól és minden ura-dalmi köteléktől az uradalmi földek elidegenítésével s magánbirtokká alakításával.“¹⁵ *Forradalmi megmozdulás* volt, mert igazságtalan dolgokat, a király koronázó esküjének megszegését követelték. Ezt bizonyítja III. Honorius pápának 1222. december 15-én kelt levele is, melyben hangoztatja, hogy „a roppant sokaság igazságtalan dolgokat szokott követelni.“ S lehet-e tagadni, hogy forradalomról van ott szó, ahol idegen tulajdont akarnak az emberek maguknak törvény kieroszakolásával megkaparintani.

A király, *miután a koronázó esküvel* elidegeníthetetlené tette a királyi birtokokat, azontúl e birtokokból, a Szentkorona öröksé-geiből, ha adományokat osztogat is, „*csakis fe u d o m o k a t adha-tott*, vagyis lovagi hűbéreket katonai szolgálat jutalmául és jövő

¹⁴ V. ö. Századok 1927. évf. Váczy: A magy. kir. serviensek és a patrimo-niális királyság 389. és 387. l.

¹⁵ Erdélyi: Az ezeréves m. alk. 13. l.

biztosítására zsold helyett a hűséges lovagi katonai szolgálat tartamáig föltételesen (conditionalisan) ideiglenes használatra, elidegeníthetetlenül.“ A katonai szolgálat pedig, mint a földadomány ellenértéke, határozottan feudális viszonyt jelent. Pontosan az arányszám nem volt írásban lefektetve, a szokás szabta meg. Először Zsigmond banderialis törvénye 1397-ben és 1435-ben szabályozta pontos körülírásokkal jobbágytelkek után.¹⁶

Ha II. András a nyomásnak — a forradalmi megmozdulásnak — engedett, s az Aranybullába foglalta a negyedik cikkelyt, a szabad rendelkezési jogot, az csak azt jelenti, hogy eddig nem volt ilyen szabad a serviensek birtoka. Tehát magánbirtokká akarták tenni teljesen minden tehertől mentesen. És ez sikerült is nekik, mert a III. és VII. cikkelyt is sikerült kierőszakolni. 1222-ben tehát leráztak minden „servitiumot“ magukról, mely conditionális, hűbértokukból folyna. Szabad lett a serviens birtok addig, ameddig az Aranybulla érvényben maradt. Katonai kötelezettségük olyanná vált az Aranybullával, mint más szabad birtokosoké, „nemzetségi birtokkal“ rendelkezőkké. Külföldi, dinasztikus célú hadjáratokra csak pénzért ment, ha akart. De szabad lett a harmadik cikkely értelmében minden királyi uradalmi kötelezettségtől is. Ezek alapján azt kell tehát állítanunk, hogy a serviens osztály az Aranybulla érvényessége közben nem hűbéres osztály.

Csakhogy az Aranybulla negyedévig volt életben. Az 1231-iki revízió már nagy változásokat hoz létre. Fenntartja ugyan majdnem szószerint a negyedik cikkelyt, de a harmadik és hetedik cikkely többé már nem érvényes a királyi serviensekre. Kötelezve vannak a hűbéri terhek szolgáltatására, úgymint a kollekták és a szabad dénárck fizetésére, mert ők „Fisco regio in censu debito tenentur.“ Ezen revízió alapján a királyi serviensek birtoka már nem nevezhető minden fenntartás nélkül *szabadnak*, mert hiszen bizonyos conditiókhoz van kötve, melyeknek meg nem tartása révén „nota infidelitatis“-ba eshet. Ifjabb Béla király 1231 előtti birtokvizsgálatai is azt célozták leginkább, megtartja-e az adományos a iustum servitiumot, s ha nem, visszavették az adományt. Ennek útját akarta szegni az 1222. évi XVII. törvénycikk, de az 1231. évi revízióból ez is kimaradt. Vannak más adataink is, — ezekkel később foglalkozunk, — melyek azt bizonyítják, hogy 1231 után is szükségesnek tartották az adománybirtok eladásánál a király hozzájárulását.¹⁷ Az Aranybulla 1267. évi revíziója a nemes servienseket határozott feudális vonásokkal ruházza fel, ehhez kétség nem fér! A conditionális jelleg már jobban előtűnik, mert az Aranybulla negyedik cikkelyére az 1267. évi hatodik és kilencedik cikkely megszorításokat alkalmaz: az adománybirtokok felett a király a bárók jelenlétében ítéletet hoz a nemes serviens elhunytá után. Itt már nem lehet beszélni önálló rendelkezési jogról, mert a királynak is van

¹⁶ V. ö. Erdélyi. i. m. 21—24. l.

¹⁷ Ilyenek például — 1248-ban H. O. VIII. 52., 1245. — Wenzel XI. 337. — 1246. — Wenzel XI. 344. V. ö. Waldapfel Eszter: Nemesi birtokjogunk kialakulása a középkorban. — Különlenyomat a Századok 1931. évfolyamából 37—39. l. Élesen világítja meg a királyi serviensek birtokainak conditionalis jellegét.

szava abban, hogy az elidegeníthetetlen Korcna-birtok kire fog szállani a volt hűbéres halála után. Az 1290. évi huszonhatodik cikkely még egyszer — utoljára — felújítja a szabad rendelkező jogot:¹⁸ de utána hamar kitünt, hogy sem a hatalmaskodó bárók, sem I. Károly király nem engedték meg a nemesi birtokkal való szabad rendelkezést. De a végrendelkező végső aggodalma is, hogy végső akarata összeomlik a rokónok akaratával szemben, ha a fejedelm hatalma meg nem védi, arra késztette, hogy fejedelmi intézkedést kérjen öröksége dolgában.

Az 1351-iki évi törvény már teljesen kihagyja az Aranybulla negyedik cikkelyét, bár eléggé mérsékli a feudalizmust. IV. Béla és fia István királyoknak 1267. évi közös szabadságlevele feudálisabb tartalmú volt hűséges serviensek javára, mint Kálmán I. 20. és Nagy Lajos 1351. évi törvénye, mely az elsőfokú rokon fitestvér öröklését nem kötötte külön hadiérdemhez, mint az 1267-iki.¹⁹

Kérészy Zoltán (Hűbéri eszmék és magy. jogfejlődés Bp. 1931.) szerint az 1267. évi „törvény“ többet adott, mint az Aranybulla. Pedig általánosan (Hóman, Ferdinandy, Erdélyi, R. Kiss István stb.) elfogadott vélemény, hogy az Aranybulla azért vesztette el oly hamar érvényét, mert igen sok és teljesíthetetlen nagy szabadságot adott a servienseknek. A többi aranybulla-revizíó mutatta csak a rendes fejlődési menetet, mígnem 1351-től véglegesen elérték az aranybulla összes vívmányát, de a IV. cikkely nélkül.

Ennél a pontnál vizsgáljuk meg, hogy milyen birtokokat is vitt magával a serviens, amikor a várispán joghatósága alól felszabadította a király, illetőleg milyen birtokkal rendelkezett királyi servienssé való kinevezése alkalmával?

Erdélyi „Magyar történelem új rendszerben“ c. könyvében²⁰ azt fejtegeti, hogy a honfoglaláskor csak a honfoglaló örökös fejedelm általános népvándorláskori szokás szerint és a kb. 40.000 honfoglaló magyar család foglalhatott szabadon és terjeszkedett az elfoglalt területen. Utána a fejedelmek és Szent István is tettek adományozásokat. Ezekre mondta ki Szent István a teljes jogú *dominiumot*. (5., 6., 35.) — Itt azonban sehol sincs szó szolgákról. Szolga állapotú foglyok nem foglalhattak „nemzetségi“ birtokot, ezt csak a szabad magyar tehette meg. A várispán nem gyakorol *dominiumot*, mert a király vagyonát kezeli, annál kevésbbé gyakorolhatta azt a várispán alá rendelt várszolga.

Erdélyi és Hóman is könyveikben mindenütt úgy beszélnek a királyi serviensekről, mint adománybirtokosokról. Ilyen alapon állítja Erdélyi, hogy az Aranybulla legfőbb és központi cikkelye a IV. cikkely.²¹

¹⁸ III. András azért tette ezt, mert az új nemességnek, a volt servienseknek nagyon sokat köszönhetett: ők segítették meg a trónrajutásban.

¹⁹ *Timon Akos*: Magyar alkotmány és jogtörténet 357. l.

²⁰ Franklin társulat 1931. — 11. l. V. ö. még *Erdélyi*: Az ezeréves magy. alkotm. 5—6. l. és *Erdélyi*: Fejlődés a legrégebb magyar társadalomban. Magyar Kultúra, különlenyomat. 1916.

²¹ *Erdélyi*: Az ezeréves alk. 12. l.

Ezzel szemben Váczy a következőket állítja: „Közvetlenül nem bizonyítható..., hogy a királyi serviensek királyi földön élő *birtok* fejében katonáskodó hűbéres vitézek lettek volna.”²² „A serviens regis nem hozható a cast-rummal összefüggésbe.”²³

Tudni kell, hogy voltak: 1. ősi honfoglaló lovas *nemzetségek*; 2. jövevény lovag *nemzetségek*; 3. szolgasorból fölemelkedett lovag *nemzetségek*.

Így a „*nemzetiségi birtok*” is háromféle: tehát van királyi adományból eredő hűbéries nemzetségi birtok is, amely mindig egy-egy személy birtokában van. *Elidegenítéshez mindig kellett királyi engedély*, hacsak az egész birtokra nem adta meg a király (V. István és utódai) a „descensualis jogot” (Ez jogi fikció, mintha honfoglaláskori birtok volna.) De ezt a Nagy Lajos 1351. törvénye alól való kivételt ritkán látjuk.

A királyi serviensek birtoka ilyen királyi adományból származó nemzetségi birtok.

Várjobbágyokat is nevezett ki a király királyi servienssé. Amde mindezek, — valamint a vármegye feje a comes, — csak oly birtokokat használtak, amelyek eredetileg a vár uradalmához tartoztak.

„1214... ioubagiones, de Zobozlo... impetierunt Cotlobam et Capanum de violenta occupatione terre castri“... s azt most vissza akarják szerezni. — (Regestrum Varad. 329. sz. — 190. l.)

1220-ban II. András Oslu comes fiainak ad a soproni vár területéből... „quas a castro nostro Supruniensi recipientes eis contulimus.“ (Wenzel, XI. 157—8. l.)

1228-ban a soproni várjobbágyok, amikor Béla ifjabb király a perpetuitásokat szedi vissza, Tamás Oslu fiát vádolják, hogy erőszakosan tartja birtokában Neweget. A király megerősíti, sőt újra adományozza. — „Censuimus dictam terram... pro suis servicijs... perpetuo debere pertinere.“ (Wenzel, VI. 455—56. l.)

1231-ben a pozsonyi várjobbágyok merészkednek per útján is visszakövetelni „... quas terras dicti iobagiones nomine iuris castri ab S. comite repetebant.“ — Ha nem lehetne használatukban ilyen várföld, hogyan mernék a maguk számára követelni? A pristaldus vallomásában is ez áll: „...quam iobagiones dicti castri de eadem villa suam esse dicebant.“ — (Wenzel, VI. 500—501. l.)

Az igazi jogi helyzetet IV. Béla 1254. évi oklevele nyújtja. Buzád ispán fia megvette a zalai vár három jobbágyától Béla nevű földjüket, de a *várföldek* visszaszedésére küldött királyi bírók visszavették a földet s a jobbágyokat a pénz visszaadására kényszerítették. De a pénz már nem volt meg... (H. O. VI. 82. l.)²⁴

Tehát a várjobbágyok bírnak haszonélvezetre birtokokat a várföldből. Látjuk azt is az oklevelekből, hogy bizonyos földet *együttesen* követelnek vissza, mert ezek „ad jus castri pertinent.“ Sőt vannak olyan várföldek is, melyeket a várjobbágyok egyénenként és *mindig megnevezve* birtokaikat eladják, cserélik, adományozzák is, de mindig a király különleges beleegyezése alapján. Ezekre azt mondhatjuk, hogy az övéké,²⁵ de bizonyos korlátok kö-

²² I. m. Századok, 1927. 353. l.

²³ U. o. 354. l.

²⁴ V. ö. még 1217. CD. III. 207. l., 1221. CD. III. 329. l., u. o. 353. l., 1238. CD. IV. 140. l., 1239. CD. IV. 295. l., 1258. CD. IV. 480. l.: „...quasdam terras ab eis reciperunt ad castrum, quos seiverunt castri esse.“ (cf. Pesthy Frigyes: A magyarorsz. várispánságok története.)

²⁵ Övék, pl. mint magánszerzemény, irtásföld. Ezt elidegenítheti a birtokvevő, irtást végző. Hűbérszolgálat nem járt utána, mert „proprio labore“ szerezte.

zött. Az utóbbiakat egyéni érdemek jutalmazására kapják a várföldekből, az őket megillető részen felül és bizonyos korlátok között örökölhetők is. Ősi honfoglaló lovag nemzetségi birtokokról azonban nincs tudomásunk. Van tehát a várjobbágyoknak 1. csupán haszonélvezetre kapott tulajdonjog nélküli várföldjeik; 2. adomány alapján szerzett s jure hereditario fiúra átszálló földjeik és 3. vásárolt birtokuk.

Már most az a kérdés, hogy ha a király várjobbágyot kiemel a comes joghatósága alól, akkor a három birtok közül melyiket viheti magával? A harmadikat minden esetre külön megemlítés nélkül is, amiként azt az oklevelek az exemptióknál nem is szokták említeni; legnagyobb valószínűség a második mellett szól, mert ha egyébként a föld a vár kötelékébe szorosan nem is tartozik, mégis mivel más fóruma a várjobbágyoknak nincs, bíraskodás szempontjából e birtoknak is a tulajdonos személyén keresztül a comes iurisdictionója alá tartozik. Előfordul — mint látni fogjuk — az első eset is, amikor a király várfölddel emel ki servienssé a vár kötelékéből. Ez az eset leginkább akkor fordul elő, ha a kinevezendő várjobbágy valamilyen adománybirtokkal még iure hereditario nem rendelkezik.

A királyi serviensek közé álltak be a királyi földön élő *szabad telepesek, vendégek*, hűbéresek is. A magyarországi szabadok legalsó osztályát kitevő liberek, hospesek ugyanolyan colonusok, mint a németországiak.²⁶ Vannak királytól telepített szabad colonusok is. Telepeiket a királyi szabad falvak képezik. Rendszerint a királyi birtokhoz tartozó lakatlan területen, erdőben, mint írtásföldeken helyezkedtek el. Vannak ispáni falvakhoz tartozó colonusok is, akiket maga az ispán telepített le, de nem az ispán családi birtokaihoz tartoznak. Az ispáni birtok szabadjai is királyi földet tettek művelhetővé.²⁷

Az *örökbérletet* már kisebb területen is megtalálhatjuk, más-kép. nem tudnók megérteni, hogy miért tudott ily nehéz munkára, főleg írtásra vállalkozni, ha nem lett volna reménye, hogy a nyert földet utódaira is hagyhatja.

A bérlet mindig szabadszerződéses viszonyból fakad. A telepesek, colonusok szabadok voltak. Kálmán I. 19. törvénye a colonusok visszabocsátásáról szól és hat törvénycikkelye a szabadok dénárairól. (I. 35., 40., 45., 79—81.). A 45. törvénycikk előírja, hogy ne minden szabadtól szedjenek nyolc dénárt. Felényi földbért, négy dénárt fizessenek azok a szabadok és vendégek, kik katonai vagy ezzel egyértékű királyi szolgálatot teljesítenek. (V. ö. I. 35., 45., b) 80.) Akik pedig sem katonai, sem úrdolgot nem teljesítenek, hanem csak maguknak dolgoznak, azoktól a nyolc dénárt szolgáltatassák be az illető vár és száznagyság jövedelemszedőinek. (V. ö. U. o. I. 35., 45/a, 81.)²⁸

²⁶ V. ö. Inama—Sternegg: Deutsche Wirtschaftsgeschichte. II. k. 1891.

²⁷ Azokra vonatkozik Kálmán fentebb idézett törvénye, (I. 40), mely szerint ha az ispán falvaiban 100 pensát tud összeszedni szabadjaitól, akkor egy páncélost tartson e jövedelemből a király részére... stb. stb.

²⁸ V. ö. Erdélyi: Árpádkori társ. tört. legkrit. kérd. 132., 144. — U. a. szerző: Tizenkét legkr. kérdés. 125—143. és Erdélyi: Az első állami egyenes adó elm. 30—37. l.

Oklevelek a szabad dénárokat csak királyi földdel, vagy királyi adománnyal kapcsolatban emlegetik. Egyházi és magánbirtokosok szabad telepeseinél kevésbé rögződött meg a „szabad dénár“ kifejezés.

A Kálmán-kori dénárfizető liberi és hospites szabad állapotát hirdeti még II. András a toplicai apátság javainak és szabadságainak 1211-ben megerősítő oklevelében:

„Constituimus insuper, quod cuilibet aliunde venienti terram supradicte Ecclesie liceat habitare, et eidem monasterio ea, qua ceteri hospites serviunt lege, serviat et nullus eum impedire... Sicut autem liber intravit, ita quando voluerit, liber discedat. (Wenzel, XI. — 111—112. l.)

A Váradi Regestrum (c. 206.) azt mondja róluk, hogy:

„a királyi várak földjein vannak olyanok, akik nincsenek a várőrök tiszteinek, a száznagynak hatósága alatt, hanem fizetik a szabad dénárokat. Ezek a szabad telepesek.

Az Aranybulla mozgalma, különösen III. cikkelyben a servienseknek tett engedély, a telepesek számára is nagyon csalogató volt. Szabadok voltak, — igaz, hogy a legalsó fokon — s ezért, ha királyi servienssé lettek, nem volt szükséges számukra a külön fel szabadító levél. Birtokuk már úgyis volt vagy írtásból vagy műveletlen terület megműveléséből. Hübér volt eddig is, míg serviensek nem lettek, mert bizonyos szolgálmánnyal tartoztak, s a királyi birtok elidegeníthetetlen lévén, bizonyos öröklési jogra azonban ők is igényt tartottak. Királyi servienssé válásuk alkalmával azonban ez is biztosítva lett, sőt igazi feudalistákká lettek, mert a birtok fejében katonai szolgálatra is vállalkoztak. Ezt bizonyítja Kézai is, kinek állítása legalább is saját korára elfogadható.

Intraverunt quoque temporibus tam Geichae, quam aliorum regum, Boämi, Poloni, Graeci et Beosi, Armeni et fere ex omni exterra natione... qui *servientes regibus*, vel ceteri regni dominis a ipsis *pheuda* acquirendo *nobilitatem* processu temporis adepti sunt.“²⁹

Kézai jövevényekről, hospesekről, colonusokról szól, akik *pheudum* fejében királyi serviensekké lettek, akik az ő korában már a nemességet is megszerezhették. Tudósítása saját korának viszonyait tükrözi. A colonusnak nem is lehetett nemzetségi szállásbirtoka, amellyel teljesen szabadon rendelkezhetett volna. Bizonyos feltételek teljesítése mellett tarthatták meg csak írtás vagy művelés útján bérbe vett földjüket, *tehát földjük conditionális jellegű volt.*

A XIII. századi királyi serviens hübéri állapotára legtalálhatóbb hasonlattal mégis a XI—XII. századi páncélos lovas mileseket lehetne felhozni. Kálmán törvénye (I. 40.) beszél páncélos vitézről is. Nem jelent-e ez a páncélos vitéz olyan lovagot, katonát, akit *pénzszükében* bizonyára nem zsoldon, hanem hübérbirtokon tartottak? Nem a páncélos vitézek miatt, — akik a belső civilis háborúk idején csupa harciasságból könnyen csatlakoztak ahhoz, aki háborút kezdett, — változtatta-e meg részben Kálmán Szent István dominiumos törvényét, hogy a király jobban biztosítsa a maga részére a királyi adományok hübérre való átváltoztatásával a vendég-

²⁹ Kézai: De nobilibus Advenis Flor. II. 96.

lovagok vagy a közéjük beállt elszegényedett szabad magyarok hűségét? Lehetetlen, hogy ezek a nagy részben idegen eredetű milesek ne hozták volna el magukkal a nyugati hűbéri eszméket és ne igyekeztek volna beplántálni a magyar talajba. S mikor pedig Magyarországon leginkább fejlődik a feudalizmus, a XIII. században épen a katonai osztály, a királyi serviensek osztálya lett volna ment a hűbéres eszméktől?

* *

Ad 2.) *Kik a jobbágyfiúk és praedialisok és kinek a hatásköre alá tartoznak?*

Árpádkorban a jobbágy szó tisztet jelent, ki mint segéd az Úr jobbján, (manuster, minister) kezeügyében van.³⁰ A várispán „segédeit“, „tisztjeit“ nevezi várjobbágyoknak. Ilyenek a várnagy, hadnagy, száznagy, tíznagy, őrnagy, börtönnagy. Sőt közülük kerülteki ki a bilogusok, dézsmaszedők, pénzváltók, „szóval azok a *tisztviselők*, akik által a várispán országos érdekű teendőit a vármegye területén gyakorolta.“ Marczali szerint is a jobbágyok fölötté állanak a vár egyéb (udvarnok, kézműves, földműves) népeinek.³¹ Mindazonáltal nem szabadok, hanem szabadosok voltak.³²

Erdélyi a Történelmi Szemle 1913-as évfolyamában definíciószerű rövidséggel ezt írja: „A jobbágyok (miniszterek) nem egyebek, mint szabados tisztok.“ (205. l.) Tágabb értelemben vett tiszt osztály s közülük kerülnek ki a fegyveres szabadosok száznagyai, tíznagyai stb.... Erdélyi a Várad Regestrum alapján nyilvánvaló bizonyosságot nyújt arra nézve, hogy a jobbágyok, mint néposztály, nem lehettek sem szabadok, sem nemesek, hanem csakis szabadosok. Több peres esetet említ, mikor valakit azzal vádolnak, hogy jobbágy s az illető azzal védekezik, hogy ő szabad ember. De szabadok is telepedtek a várjobbágyok közé, s ezek a *szabad jobbágyok*, akik vállalták a jobbágyok minden köteleességét. (Katonáskodás, követség).

„Először csak a tényleges tiszt viseli a jobbágy-tiszt címet, *fiai* pedig a rokonokkal együtt *közönséges miniszterek*, t. i. *lovas szolgák*.“ Lassanként a „tiszt fiait“ is jobbágyoknak mondják... Nagyon érthető tehát, hogy az *igazi jobbágy-tiszt* fiaiból is jobbágyok lettek, noha ezekből nem lehetett mindenki igazi jobbágy, vagyis tiszt... Idő folytán a fiak fiai is viselik már a jobbágy nevet, noha csak az öregapa vagy valamelyik nagybátya vagy már egyik se viselte az igazi jobbágy tisztet... Természetesen juthattak közéjük új alsóbbrendű családok is az uraság kegyéből. Az egykori ministerekből kezdetben kevés volt a jobbágy és sok a közönséges minister, a lovas serviens.“³³

³⁰ *Pauler*: Magy. nemz. tört. I. 438—39. l.

³¹ Magyarország története, I. 352—57. l.

³² V. ö. *Erdélyi*: Árpádkori társ. tört. legkrit. kérd. 96—110. l. és A tizenkét legkrit. kérd. 26—42. l. és Jobbágyság szerepe a középkori magyar társadalomban. — Tanulmány a Pannh. Főisk. évk.-ében 1911. 203—10. l.

³³ *Erdélyi*: A tizenkét legkrit. kérd. 28. l.

Váczy is elismeri széljegyzetben,³⁴ hogy a „fiú“ kifejezés sem osztályfogalmat, sem rendi megkülönböztetést nem jelent.

Nem célozom azzal foglalkozni, mennyiben tartoztak a castrumhoz és a várispán joghatósága alá, — bár elképzelhetetlennek tartom az ellenkezőjét, — maga Váczy is kissé ingadozik ennek az eldöntésében. annyit azonban elismer Mályusz véleménye alapján, hogy „harcban a zolyomi comes zászlaját (t. i. a lipthói és turóci jobbágysíúk) követték, várszolgálatot teljesítettek, s a comes intézte peres ügyeiket.“³⁵ És mégis ezt mondja: „Korántsem szabad (?) ebben castrensishez vagy éppen várjobbágyhoz hasonló alávetettséget feltételezni.“³⁶ A királyi serviensek nincsenek alávetve a comesnek az Aranybulla szerint. Nem lehetne ezt Váczy szerint hasonlatosságnak felvenni a két vitatott osztály között? Továbbá még a következőket állítja: „... A zolyomi comes *t ö b b* esetben jobbágysíúk felett nem mint comes, hanem különös mandatum alapján, mint a király megbízottja mond ítéletet; más alkalommal a jobbágysíúk egyenesen a király előtt pereskednek.“³⁷ Mi az hogy „több“? Tehát volt eset, amikor a comes ítélkezett felettük királyi mandatum nélkül. Ez megtörténhetett a királyi serviensekkel is. Csak hivatkozom az Aranybulla V. cikkelyére, mely szerint a comes — újpénz és dézmák kivételével — nem bíraskodhat a serviensek fölött. Az 1231. XII. és XIII. t. c. — hozzátartolva az *egyházak* falvait is — megerősíti. — A királyi serviensek bírása a király; tehát ők is „egyenesen a király előtt pereskednek.“ Ez tehát újabb hasonlatosság a jobbágysíú és királyi serviensek között. Ezek után nem azonosítom a kettőt, sőt... szétválasztom; csak azt nem értem, miért nem lehetnek a királyi serviensek hűbéresek, ha a jobbágysíúk azok? Azért, mert a birtokuk nem szabad? A királyi servienseké sem, kivéve 1222-ben az Aranybulla tartama alatt, — láttuk föntebb.³⁸

³⁴ I. m. 362. l.

³⁵ I. m. 364. l.

³⁶ U. o.

³⁷ I. m. 364. l.

³⁸ A királyi bíraskodásra Váczy csak egyetlen példát hoz fel: 1279-ben IV. László király bárói és nemesei jelenlétében Lattybor és fiai, turóci jobbágysíúk panaszára megvizsgálja Demeter sárosi comes Kürtus adománybirtokának a jogosságát. — Tehát comes birtokügyét szellőztették jobbágysíúk panaszára a király előtt és bárók, nemesek előtt. A király Demeter comes javára ítélt, mert királyi birtokról lévén szó, a megérdemeltnek jogosan adományozhatja. Lattybort és fiait pedig „*ad terram eorum propriam* in Turuch existentem transmisimus ad *servitium consuetum nobis impendendum*.“ — (Wenzel. IV, 181—82.) — Feltűnhet ez a kifejezés: „*eorum propriam*“. A király Lattybor földjét „*terra eorum propria*“nak nevezi, ami csak azt jelenti, hogy azt a földet Lattybor és fiai használják, de földesuruk a király, és mégis ezen is hűbéres szolgálattal tartozik, vagyis „*ad servitium consuetum nobis impendendum*.“

Ez az oklevél — így kifejtve — nem bizonyít amellet, hogy a jobbágysíúk egyenesen a király előtt pereskedhetnek. — És nem is tekinthető a várjobbágyok jogállásával szemben „kiváltságosabb helyzet“-nek. A szállásadó várjobbágyoknál kiváltságosabbak azon jobbágysíúk, akiket a király amazok közül kivett. (I. m. 364. l.) Egy oklevél éppen azt bizonyítja, hogy alacsonyabb rendűek, mint a várjobbágyok.

„Inárc faluból való Tamás, Pál, Fenej és Omb. fiait Fehérvár azon jobbágysíúknak, kik szállást szoktak adni várispánjuknak, ezek állapotából kivesszük s ezen

És kik a földesúri nemesek (predialisták)? Egyes világi nagybirtokosok és főpapok páncélos jobbágysai, kik katonai kötelezettség fejében fiági örökletes joggal bírták hűbérül urasági jószágukat (predium). Nemességükről azonban csak 1320 táján beszélhetünk. Eredetük a következő: IV. Béla és nádora 1267-ben Tihany monostor „sok (130 ház?) haszontalan jobbágysa közül kiválogatták a lovagi korba illő páncélos lovas (u. n. exercitualis jobbagiones) harcos jobbágysokat s eltelt fél század, amikor megkezdődött a „nemes jobbágysok“, majd ismét a predialis nemesek vagyis a földesúri nemesek kora.³⁹

Elődeiket a nagy egyházi javadalmak és világi nagybirtokok régi lovas jobbágysaiban, vagyis katonatiszti osztályában és magánservienseiben kell keresni. Katonai kötelezettségüket nagyon későn több helyütt pénzzel megválthatták.⁴⁰ Magánserviensek a régibb királyi serviensek után lépnek föl, amikor ezek már „nobilis“ címet viselnek. Árpádkorban a *familia* szó nálunk, mint szolgahad, ritkán fordul elő, s a *familiarisok* a törvényekben Zsigmond korának idegen főurainál, főpapjainál jellemzők.

*

* *

Ad 3.) Nézzük most azt a hasonlatosságot és különbözőséget, mely a királyi serviensek és a jobbágysfiúk meg a predialisok között fennáll, hogy végezetül levonjuk a következtetéseket. Váczy azt kérdi: „Vajjon azért emeli-e ki a király őket, (tudniillik a királyi servienseket), hogy azután egy magasabb hűbériségbe taszítsa?“

a) Nagyobb a különbség valóban, mint a hasonlatosság, mert

1. „*iure perpetuo*“ birtoklás nincs az úrbéreseknél, de van a hűbéreseknél,

2. „*iure hereditario*“, atyáról fiúra örökölhető módon kaphat birtokot az úrbéres is.

A várjobbágysoknál és jobbágysfiúknál, — mert úrbéresesek, — *nincs* notaper, *nincs nota infidelitatis*, hanem csak oly uradalmi bíraskodás és büntetés, mint a többi szolgáknál, úrbéreseknél.

Itt a különbség az, hogy a várjobbágysok használják a királyi vár földjét, (nem bírják *iure perpetuo*), de ez *nem adománybirtok*,

vár tisztesebb jobbágysai testületébe helyezzük át.“ 1263. — István ifjabb királytól elnyerve. — Wenzel, III. 43—44. l.

Egy másik oklevél azt bizonyítja, hogy bíróságuk a vármegyei szervezetben van. 1282-ben M. palatinus az udvarnok-ispánok fiait megerősíti régi szabadságukban... „et generalis prestaldus Udvarnicorum nec descendere possit super ispsos, nec *etiam eos judicare*, vel citare, *sed* citentur iuxta libertatem eorundem“, ... tudniillik az udvarnok-ispánfiak szabályai szerint. — Wenzel, IV. 243. l.

³⁹ Az úrbéres, condicionalis „jobbágys“ név pedig 1267 után, főleg az Anjou kor első felében átszállott az összes szabad és szabados úrbéresesekre, úgyhogy Nagy Lajos 1351. évi szabadságlevele a termés kilencedik tizedét már az összes szántó és szőlős jobbágysoktól szedeti. (ab omnibus aratoribus iobagionibus et vineas habitantibus. 6.) Erdélyi: Árpádkori társadalomtörténetünk legkritikusabb kérdései. — 109—110. l.)

⁴⁰ V. ö. Katholikus Lexikon, Bp. 1931. 498. l.

mint ahogy az uradalom többi szolgái sem adománybirtokon élnek, hanem az urasági falu házait megillető földeken ősrégi idők óta.

A *jobbágyfiúk* kitelepedtek a zólyomi erdőségbe királyi földre és ott folytatják a régibb királyi várjobbágyi életet a király földjén, (nem iure perpetuo), de szabadabb *irtás* joggal vagyis az irtás-földekre általános szabad rendelkező joggal, (*nem királyi adományképen*) természetesen a királyi földesúr jóváhagyása mellett, az ő földesúri jogának épségbentartásával.

A *predialisok* ép oly hűbéreseks a földesurak területén, mint a *királyi serviens* nemesek a királyi uraságtól kapott hűbérföldeken. Úgy a *predialisok*, mint a *királyi nemesek adományföldet* használnak, „birtokolnak“ „iure perpetuo“, míg ki nem halnak a férfiak s míg nota infidelitatisba nem kerülnek.

b) Nézzük egyedül csak a servienssé kinevező oklevelet, hogy kifejezéseiben hasonlatosságot fedezhetünk-e fel. 1217. Fejér, III/1. 198, H. O. VII. 7. és Wenzel, XI. 141. l.

„... cum predius, Camar scilicet, Wirmile et Mura, terris pariter eorundem ad eos hereditario iure pertinentibus ...“

Ez az oklevél a zalai szent-király jobbágyokat emeli fel. Ha a személyt kiemlik a comes joghatósága alól, akkor a birtok is eo ipso kikerül a comes joghatósága alól. Csakis olyan adománybirtokról lehet szó, mely várbirtok volt, és amelyet korábbi szolgálataiért kapott.

1230. — H. O. VII. 19. l. „Voluimus eciam, quod singulariter seruiat super terra sua nostre curie et comes de Ugocha eum in aliquo molestare non presummat.“ Miért kell figyelmeztetni az ugocsai comest, hogy ne zavarja Farcasy serviens „super terra sua“, ha nem azért, mert az adománybirtok az ugocsai ispánsághoz tartozott valamikor?

Wejteh, kit IV. Béla a serviensek közé felvett, kéri a királyt,

1248. Wenzel VII. 256—7. „ut terram cuiusdam seruiantis nostri Iwan uocati de villa Pyr wsui quinque aratorum (600 hold) sufficientem, sine herede decedentis, sibi conferre dignaremur... Ipsam terram... tam ipsi Wejteh, quam ejus heredibus... dedimus, donauimus et contulimus.“

Föltétlen világos adat adományozásra serviens részére. Olyan birtokról van szó, mely már a királyra szállt vissza, mert Iwan királyi serviens „absque solacio heredis“ halt meg. A király újra eladományozza.

1256. — Wenzel VII. 418—420. l. Érdekes tanuság amellet, hogyan tesz a király valakit servienssé. — IV. Bélának megtetszett Péter honti várjobbágy földje s kérte:

„ut porcionem suam hereditariam... ab aliis cognatis suis recisam et separatam, ad se solum pertinentem in Comitatu Hontensi nobis daret et conferret pro concambio alterius terre.“ „A király viszonzva hűségét Saag nevű földet Hont várispánságból odaadja a szokásos szavakkal: dedimus, donauimus et contulimus. Ezenfelül a király ekkora hűség láttára a királyi serviensek közé kinevezi.

Itt igazi hűbériségről van szó, senki kétségbe nem vonhatja. Az alattvaló leteszi birtokát ura kezébe, hogy hűségét bebizonyítsa. Ezt az oklevél így fejezi ki:

„Idem Petrus de bona sua uoluntate et propria fidelitate, pro nostra dilectione et ob remunerationem nostre gratie cupiens satisfacere Regie uoluntati, et desiderans impendere Regali corone fidelitatem... terram nobis concessit.“

Serviens részére történő birtokadományozással találkozunk még: 1259. H. O., VI. 97—98. l.; 1267. Wenzel, III. 158—9.; 1287. H. O., IV. 71. l.; 1283. — Zala vm. tört., oklvt., I. 74. 79.; Hazai Okmt., II. 13.; 19.; III. 32.; VI. 143., 180., 200., 206., 289.; Hazai Oklt., 91., 96., 100. l.; 1266. — Hazai Okmt., VI. 289. l. stb, stb. Ide lehet sorozni még ezt a három adatot: 1162 körüli (Haz. Okmt., VI. 3.) 1204-ben János olasz számára kiadott oklevelet (Wenzel, I. 91.) és 1205. évit (Haz. Okmt., I. 3., mely nem föltétlen hiteles), mint amelyek legjobban megközelítik a királyi serviens kinevezéseket, csak a serviens nevet nem fejezik ki.

Látjuk ezekből a példákából is, hogy a király az adománybirtokot *egyformán ugyanazon szavakkal adja* a királyi serviensnek, jobbágyfiúnak, predialistának: „dedimus, donauimus, contulimus“ vagy csak egyszerűen „contulimus“ vagy „duximus perpetuo conferendas.“⁴¹

Az Anjou-kor az adományozásnál „donavimus, tradimus et conferimus“ kifejezést használja és hasonlóan „donatio“ vagy „collatoról“ beszél. Amint látjuk, mindhárom esetben a király valami szolgálatot jutalmaz rendszerint, s előbb — legtöbbször — a hűségnek, szolgálatnak kell meglenni, csak aztán jön a jutalom, „recompensatio“. Néha megfordítva is tapasztaljuk, de a megadományozott olyan jellemű, hogy bízni kell hűségében. Azt a kérdést vetem most fel, vajjon a király, — mikor hűbéri szolgálatra akar valakit kötelezni, — az adománybirtokot *érdemtelennek is, ki nem próbált vitéznek* is adja? A felelet csak az lehet, hogy szüksége van az adományozott kipróbált vagy vére ontásával igazolt szolgálataira.

Az adományozás alkalmával, — különösen királyi servienseknél, de másutt is, — az oklevelek igen gyakran nem beszélnek a jövőben teendő szolgálatról; igaz, de hogy királyi servienssé nevezik ki, az már leendő szolgálatáról nagyon sokat mond: vagyis a király kétségtelenül a jövőben is hasonló vitézi szolgálatokat vár.

De hát lovag embernek lehet más célja, mint szolgálni, védeni a királyát? S miért háramlik vissza a királyi adomány és az egész lovagi patrimonium a fiscusra? Azért, mert vagy 1. magva szakadt a lovagnak, tehát már nem adhat katonát a királynak, vagy 2. mert nota infidelitatis követett el, vagyis hűtlen lett, nem akarta fegyverrel szolgálni a királyt. — Ily jog mellett, mely tisztára feudális, lehet-e tagadni a katonai szolgálat köteleességét?

Igy kell érteni, s a feudális birtokjog szellemében kell felfogni az oklevelek hasonló kifejezéseit: „iure hereditario“... „suis heredibus pleno iure... perpetuo... habendam“,... „succesoribus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam...“ stb. A „nota infidelitatis“ nélkül ezek a kifejezések csak frázisok. És a „nota infidelitatis“ nélkül a király valóban nem is veheti vissza jogosan a már egyszer eladományozott birtokot.⁴²

⁴¹ Pl. a jobbágyfiúkra Váczytól legtöbbször idézett példa: Wenzel, VII. 432. VIII. 57.; — praedialisokra Wenzel, VII. 480—1.; VII. 223.

⁴² A modern jogban is van hasonló eset, amely a szerződéseknél, adás-vevésnél „subintelligitur“, beleértődik, ha külön, explicite nem is fejezi ki. Ez a „casus evictionis“, pl. ha valaki lopott jószágot vásárol akár tudva akár tudatlanul, jogos

Különben is nem teljes a birtokjog, mert nem idegeníthető el királyi engedély nélkül a Szentkorona birtoka, amelyből a serviens birtokot kapott örök használatra. Pl. — 1252. — Wenzel, VII. 340. — IV. Béla király Péter comesnek és „suis successoribus“ adományoz olyan földet, mely örökös nélkül elhalt servienseké volt.

„Terram Nymphiri, ac terram Roberti de generatione seruiencium nostrorum ... illis Sine herede decedentibus ad nos iure Regio deuolutas, ipsi Petro Comiti et suis successoribus donauimus“...

Tehát ez az utolsó serviens nemzedék nem rendelkezhetett szabadon kihalása előtt, mert itt *feudális* a jog: magtalansága (az ösiség, *uuiticitas* kimerülése) folytán a *fiscalitas* jogára került a sor, a Szenkoronára háramlott vissza e Szentkorona elidegeníthetetlen katona-birtoka. — Érdekes megfigyelni, hogy ezen oklevélben Péter ispán fia, Protar is kap földet, de ez várjobbágyföld. Itt az oklevél nem említi, miért veszi el a király e várföldet. Mindenki tudja, hogy a várföldek a király birtokát teszik, és hogy a várjobbágy a királynak földhöz kötött uradalmi szolgája. De facto elveszi, mert azt a földet a várjobbágy nem tulajdonul bírta, hanem csak használta a királyi várföldből; míg a serviens a Szentkorona szabad vitéze, aki a Szentkorona birtokát használja öröklő joggal, s akinek személyével és birtokával a király csak akkor rendelkezik, ha a királyi kúria a servienst fej- és jószágvesztésre ítéli.

1259. — H. O. VI. 97—99. — Királyi servienssé kinevezésekor Premysl birtokot kap kiváltságképen olyan joggal, hogy sine herede decedentis esetén megkapja az engedélyt, hogy a birtokot *testvéreinek hagyományozza*.

Ha a serviens (később nemes) magtalanul hal el, az Aranybulla szerint birtokát bárkire hagyhatja, s ha nem rendelkezett, akkor a birtoka legközelebbi rokonaira, fiú édestestvérére száll; ha ilyen nincs, távolabbi férfirokonaira. — Az 1259. évi oklevél kihagyja a szabad rendelkezést s a rokonok javára biztosítja a birtokot (mint ösiséget.).

A királyi serviensek birtokainak *feudális* jellegét még élesebben világítja meg egy 1248. évi adat. Henrik, a királyi udvar bírása, szegénységbe jutva, egyik földjét eladni kényszerül; vevője is van már Pyrin hospes személyében. Az eladáshoz a király beleegyezését kéri. IV. Béla belátván azt, hogy az eladókat végszükség kényszeríti, beleegyezik az eladásba:

„tali forma nichilominus interiecta, quod predictus Purin licet *alterius conditionis* sit, sicut *ceteri seruiantes nostri* sui conprovinciales et commetanei, *pretextu eiusdem terre nobis in omni seruire tenebitur*, quemadmodum et predicti Henricus et frates ejusdem Ivanez et Johannes nostre magnitudini servierunt, cum loci et temporis necessitas id exposcit. Prefatus eciam Pyrin terram ipsam donandi seu vendendi cui voluerit liberam habeat facultatem. *Ita tamen*, quod *Ille*, cui ipsam dederit in prenominata terra residentiam habeat et *inde nobis seruiat* prout premissimus *sub condicionibus* pretaxatis.“⁴³

gazdájának, ha jelentkezik, vissza kell adni! A nota infidelitatis és magvaszakadás is így „subintelligitur“ minden kir. adományozásban, mégha „irrevocabiliter“ is adja.

⁴³ H. O. VIII. 52. V. ö. még: *Waldappfel E.*: Nemesei birtokjogunk kialakulása a középkorban. — Különlenyomat a Századokból, 1931. 38—39. l.

Eladhatja tehát Pyrin serviens ezt a vásárlás útján szerzett, de kötött birtokadományt királyi engedély nélkül is, azonban a vevő vállalni köteles minden servitiumot, mely ezzel a kötött birtokkal jár.

1254. — CD. IV/2. 259. l. Hadkötelezettség hangsúlyozása mellett birtokeladás történik:

„sub tali conventione, quod *quandocunque regis exercitus* immineret, ipsi in personis (t. i. a vevők) cum prefato Egidio ad officium exercitus essent adstricti.“

Van adatunk arra is, hogy a király fenntartja magának a jogot a birtok visszavonására, ha az adományosok nem teljesítik a kötelezettségeiket. 1298. — CD. XI. 344. l.

„quod si... *debitam non servarent Fidelitatem*, vel suos non imponent famulatus... liberam habuimus auferendi seu recipiendi facultatem.“

Külön figyelmet érdemel, hogy ez az oklevél a század végén kelt III. András idejében, ki az Aranybulla szabad rendelkező IV. cikkelyét felújította a nemesek számára. De ugyanő a fenti oklevélben erősen hangsúlyozza a nemesi *birtok katonakötelezettségét, hűbéres voltát*, s visszavonja az adományt, ha az adományos nemes hűtlenséget tanusít, természetesen katonai, lovagi téren. Lehet következtetni arra, hogy a királynak szomorú tapasztalatai voltak a lovagi katonai kötelezettség be nem tartásáról.

Váczy azt is fölemlíti jegyzetként, „hogy azok, akiket a király serviensekké tett, (olykor) királyi engedéllyel *egyházi* szolgálatba állnak“ a következő állításának bizonyítására: „A rendelkezésünkre álló adatból azt látjuk, hogy birtokával a nemesi jog határain belül szabadon rendelkezhetett.“⁴⁴

Következtetésképen pedig azt vonja le, hogy *ha a királyi serviensek hűbéres vitézek lennének, érthetetlen volna, miért állnak be egyházi szolgálatba*.

Előttünk azonban ez a logika érthetetlen. Mert Váczy szerint is az egyház szolgálatában lévő predialisok hűbérese, s a királyi serviensek, — akik szerinte nem hűbérese, — Váczy szerint a király engedélyét kérnék, hogy birtokuk szabad jellegét elveszítve az egyház szolgálatába állva mint hűbérese földjüket kötötté, conditionálissá tennék.

A hűbéres birtok valóban föltételes, mert függ a katonai szolgálattól és hűségtől; ha a hűbéres vagy bárminő birtok egyházi birtok lesz, akkor már nem feltételes, hanem örökérvényű, visszavonhatatlan, elidegeníthetetlen vagyona az egyház védőszentjének. De a katonai hűbéreket nem szokták összeolvasztani a tisztán egyházi célokat szolgáló birtokokkal.

Itt gondoljunk III. András 1298-iki törvényére, amelyben a nemesek királyi engedélyt nyernek, hogy a *bárok szolgálatába is beállhassanak* úgy, mint 1222-ben az Aranybulla megengedte, hogy a serviensek átmelessenek a királytól a fiához, nagyobb királyfitól a kisebbhez jószágvesztés veszélye nélkül. III. András idejében a

⁴⁴ I. m. 389. l., 2. jegyzet.

király már nem tudta megvédeni serviens nemeseit a hatalmaskodó báróktól, a nemesek tehát mint királyi katonák, királyi hűbéresek önként maguk akarták megválasztani, hogy melyik világi báróhoz csatlakozzanak, de ugyanakkor *egyházi hatalmas főpaphoz is csatlakozhassanak*, kinek az uralma bizonyára a legemberségesebb számukra.

Vizsgáljunk meg azonban néhány Váczy által említett adatot:

1234. — Knauz, I. 305—6. — (feltéve, hogy nem hamis.) II. András a bevezetésben elmondja, hogy az észszerű rend és a királyi méltóság megköveteli alattvalói illő (congrua) kéréseinek meghallgatását.⁴⁵

„Quod cum homines de villa Zelepchen... a primis sue parentele lineis libertate nostrorum servientium feliciter gaudentes, ad nostram accessissent presentiam“... „Consortio Jobagionum ecclesie nostre de Grana Jungi, dignanter eorum officium exercendum;“ alázatosan kéri a királyt, hogy a forma szerint eléje terjesztett kérelmüket teljesítse.

De miért kéri a király engedélyét, ha Váczy szerint birtokuk szabad? Ha így volna, akkor mehetnének oda szolgálni, ahová akarnak, mert nincsenek birtokuk alapján a királynak lekötve. De mivel nincs így, a király jóindulatúlag teljesíti kérésüket.

„actoritate regia duximus statuendum et deliberacione prouida... tam ipsi, quam ipsorum heredes... illa libertatis muniantur titulo, quo ceteri Jobagiones a pijsimis antecessoribus nostris ecclesiarum afficis (sic!) deputati, sunt benigne muniti.“

A király ezután külön kiemeli, hogy a birtok megszakadás esetén a volt serviens birtoka az egyházra fog háramlani. Miért volt szükség ezt külön is kiemelni és pedig az ellentétet kifejező s váratlan meglepetést jelentő „*nihilominus*“ használatával?

Szerintem ez a kijelentés sorsdöntő a serviensek hűbérsége mellett:

„verumtamen si contingeret ejusdem (sic!) successionibus heredum omnino carere, terra ipsorum *Nichilominus ad ius perpetuum ecclesie* prememorate deuoluatur.“

És nehogy feledésbe menjenek ezen birtok határai, részletes felsorolás következik. Az oklevél azt a benyomást teszi, mintha a király inkább az egyház megadományozása szempontjából tenne eleget az eléje járuló királyi serviensek kérésének.

Ha pedig az oklevél hamis, akkor a király helyett inkább a hamisító szándékát láthatjuk az esztergomi érsekhez csatlakozott királyi servienseknek egyházi jobbágyság módjára való beolvasztásával.

1284. — Knauz II. 177—178. — IV. László elmondja az oklevélben, hogy István, aki hitelesen bebizonyította, hogy őt érdemeiért a király „de iobagionatu castri nostri de Camerun“ kivette és a királyi serviensei közé kinevezte, és „cum ceteris Regni nostri nobilibus sub uexillo Regio valeant militare“, alázatosan kéri a királyt:

⁴⁵ Alig hihető t. i. hogy a királyi serviensség kezdetén, 1234-ben a királyi serviensek egyházi jobbágyságokkal akarnának egy sorsba jutni, királyi páncélosok az ócska régi katonatiszti osztály elparasztosodását kívánták volna a maguk számára is! Ez a törekvés nagyon illik a királyi serviensek—nobilisok Árpádkori régi viszonyaira 1270. után!

„ut... cum suis *terris* possessionibus hereditariis, exemptiis, acquisitis et quolibet titulo possessis per eosdem, litteris privilegijs personalibus et realibus, libertatibus, iuribus, racionibus et instrumentis, in numerum et cetum nobilium iobigionum ecclesie nostre Strigoniensis haberent transferendi facultatem.“

IV. László király a kért engedélyt megadja.

Szabad rendelkezés-e az, ha a királyi serviens összes birtokaival, jogaival csak királyi engedély útján mehet át egyházi szolgálathoz? A jobbágyfiúk és predialisok hasonló esetében, — t. i. ha a királytól kell kérni a servitiumhoz kötött birtok jellegének megváltoztatását, — Váczy is azt mondja, hogy nem szabad birtok. Miért nem engedi hát meg akkor ugyanezt a királyi servienseknél?

Váczynál csak egyetlen adat van, amely gondolkodóba ejthet, s ez Wenzel, VII. 516—17. oldalon 1259-ben, ahol egy serviens elzálogosítja a földjét. Ebben az esetben azonban sem Váczy, sem mi pontos, határozott ítéletet nem alkothatunk, mert nem tudjuk, hogy milyen birtokról van szó. Különben is az oklevél nagyon szűkszavú. Voltaképen a szerződés hitelesítését erősíti meg, ami nem a királytól való. — Kérdés, vajjon föl kellett volna-e említeni a királyi beleegyezést az elzálogosítás miatt, vajjon az elzálogosítás itt eltulajdonítás, elidegenítés-e, vagy bármikor visszaváltható vagy csak egyszerűen bérbeadás? Erre az egyetlen oklevélre nem építhetünk, miután számos szól ellene.

A jobbágyfiúk, predialisok és királyi serviensek adománybirtoka szempontjából több hasonlóságot fedezhetünk fel. Ha a jobbágyfiú, predialis, mint adományos szolgálattal, servitiummal tartozik az adományozó, mint hűbérúr iránt, akkor a királyi serviens is mint lekötözött áll szemben a királlyal, akinek bizonyos servitiummal kell, hogy tartozzék.

c) Hűbéri szolgálat tekintetében már több különbséget fedezhetünk fel a jobbágyfiúk, predialisok és a királyi serviensek között.

Nagyon nehéz általánosan a pontos különbségeket körülhatárolni. Látjuk ezt Váczy idézett művében is. Ennek pedig csak az lehet a magyarázata, hogy a birtokra vonatkozó libertások megszerzésénél a *servitiumokban való egyenjogúsításra* irányuló törekvés is megindult. A servitiumban való hasonlatosságot nem sikerült elérni az egész XIII. században sem. II. András korában találunk adatokat bizonyos, saját osztályát jellemző hűbéri kötelezettségek elengedésére. Az Aranybulla-mozgalmat is a külföldi hadjáratra is kiterjedő hűbéri kötelezettségeitől való szabadulás jellemzi. IV. Béla uralkodásának első felében a servitiumok megtartása szigorú, s a második felében is gyakran találkozunk oklevelekkel, melyek hangsúlyozzák a servitium kötelezettségét. Ennek a külön hangsúlyozásnak az oka Waldapfel szerint⁴⁶ abban keresendő, hogy a joga (kötelességteljesítés) az ifjabb nemzedéknél nem oly szilárd és kétségbevonhatatlan, mint elődeinél.⁴⁷

Több tudós történész: Hóman, Mályusz és Deér állítják, hogy

⁴⁶ I. m. 23. l.

⁴⁷ 1249. — CD., IV/2. 65. l. — 1255. — CD., IV/2. 324. l. — 1256. — H. O. I. 32. l. — 1257. CD. IV/2. 428. l. — 1254. CD., IV/2. 259. l.

a XIII. században a várszerkezet felbomlásnak indult. II. András-tól kezdve valóban fokozatosan emelkedik a vár földjeiből az adományozás. Erdélyi is a következőket írja: „András király azonban koronázó esküjét nem tartotta meg, sőt azt az elvet hangoztatta, hogy a bőkezűség mértéke a mértéktelenség.”⁴⁸

Vajjon mi indította II. Andrást várföldjeinek eladományozására? Csak azért tette-e ezt, mert kedve tellett jótéteményeket tenni? Hiszen ő tette az első esküt a királyi örökségek elidegeníthetetlenségéről. Nem lehetett célja II. Andrásnak a várszerkezet s az ebből folyó katonai hatalomnak gyöngítése, kinek annyi háborúja volt, ki dinasztiaja érdekében külföldre annyi hadjáratot viselt!

Viszont az is igaz, hogy több várispánjában nem igen bízhattott, különösen Gertrud királyné meggyilkolása után. Szüksége volt tehát arra, hogy *személyes függésbe hozza* saját magával a várszerkezet katonáskodó népeleleit, váröröket, várjobbágyokat, udvarnokokat, kik tőle csak a várispánon keresztül függtek, és kiknek erejét csak a várispán hűségén keresztül használhatta. A mód a királyi serviensekké való kinevezésben mutatkozott legalkalmasabbnak.⁴⁹

Bizonyos, hogy minden alacsonyabb néposztálynak hő vágya a királyi serviensek közé emelkedni. Bizonyára azért, mert a kivett (exempt) birtokot jobban tudta biztosítani, s nem tartozott olyan sok és nagy szolgálattal, mint a többi osztály. Világosan mutatja ezt egy 1257. évi adat, melyben IV. Béla Heym és Cheyd fiait, *akik servienseknek vallották magukat*, ismét várjobbágyi helyzetbe kerültek vissza. De ezek könyörögtek:

„Quod cum ipsi non habeant terram *sufficientem*, in qua possint Castro seruicia exhibere terram ipsorum hereditariam, ... *que quidem Castro tunc fuerat assignata*, cum se gerebant nomine *seruientium*, eis reddere dignemur.” Wenzel VII. — 452—3.

Mi történik, mikor a király valakit servienssé tesz? Kiemeli a vár korlátaik közül úgy személyüket, mint birtokjogukat illetőleg. Vajjon ezzel az exemptioval együtt megszűnik minden hűbéri kötelezettség? Ezen jellegzetes oklevelek egyikében sem fordulnak elő, hogy régi katonai szolgálatukat megszünteti. Készakarva használtam e kifejezést: exemptio, mert a királyi serviens kinevezéseknél ez a lényeges. Mivel pedig ez a lényeg, — a comes iurisdictionja és a castrum köteléke alól való kiemelés, — kézenfekvő dolog, hogy a király nem tartja szükségesnek kijelenteni: te, X. Y., akit kiemeltem s királyi servienssé tettem, *továbbra* is köteles vagy katonáskodni; ez magától értetődő dolog. Ami azonban újdonság, az az, hogy: „sub vexillo Regio militari”, v. i. többé nem a comes, hanem a királyi zászló alatt vitézkedni, — az oklevél hangsúlyozottan kiemeli.

Hemrik király, mikor az *idegen* származású Johannes Latinust a németek és más minden kötelessége alól kiveszi, pontosan felsorolja, milyen officiumtól menti fel:

„nec in aliquo alicui de rebus suis uel possessionibus tam in domibus, quam in aliis, quas usque modo acquisiuit uel adhuc acquirere poterit, *exactionem*

⁴⁸ Erdélyi: Magy. Tört. I. k. 223. l.

⁴⁹ V. ö. Waldapfel Eszter: I. m. 31. l.

aliquam uel *tributum*, uel ipse uel heredes sui dare de cetero teneantur; nisi in armis *militaribus*, in quibus nobis et Regno tali libertate donati seruire teneantur. Wenzel I. 91. 1.

Azután 1282-ben találtak egy adatot, mely szintén általános-ságban, de most már megnevezve a királyi servienseket, szól arról, hogyan kell szolgálniok. Ez az oklevél Máté nádor határozatát tartalmazza, mely a harcoló udvarnokok szabadságát erősíti meg:

... „filii Comitum Udvarnicorum... retulerunt: quod cum iuxta *antiquam* et approbatam libertatem eorum *sub vexillo Regio, tamquam Regales seruientes* exercituare debuissent“...

Arra hivatkoznak tehát a palatinus előtt, hogy ők mintegy királyi serviensként „sub vexillo Regis“ szoktak harcolni. Meg is nyerték a királyi serviensek ezen kiváltságát:

... „et generalis prestaldus Udvarnicorum nec descendere possit super ipsos, nec eciam eos iudicare, vel citare, sed citantur iuxta libertatem eorundem.“ (Wenzel, IV. 243. 1.)

1284-ben IV. László királyi servienseket, akiket régebben *összes* birtokaikkal együtt a király kiemelt a várjobbágy helyzetéből:

... „ita ut ijdem de cetero et eorum heredes *cum ceteris Regni nostri nobilibus* sub uexillo Regio *ualeant* militare,“

saját kérelmükre az esztergomi egyház nemes jobbágysai közé sorozza.

Érdemes itt megfigyelni a „ualeant“ ige használatát, mely sokat bizonyít a hűbéresség mellett. Jelentése: „képesek legyenek“... Az összefüggést pedig az előbbi mondattal „ita ut“ kapcsolja össze.

1230. — H. O., — VII. 19. 1. Béla ifjabb király a birtokadomány megerősítése után a következőket írja elő: „Volumus etiam quod *singulariter* seruiet super terra nostre curie...“ Nem serviens kinevezéséről van ugyan szó, hanem birtokadomány megerősítéséről Farkas és atyja érdemeiért, de világos, hogy ez az előírás serviensnek szólt:

„merita seruientis nostri Farcasy...“

1244. — Wenzel, VII. 161. 1. Ez az oklevél a királyi servien-sek szolgálatát a táborban, háborúban és a határon *servitiumnak* nevezi. Jelen esetben szereplő királyi servienst nem servitiumáért jutalmazza a király földadománnyal, hanem vérehullásával szerzett érdemeiért. Ezt hangoztatja IV. Béla a bevezetőben:

„...qui in nostro seruicio sanguinem effuderunt...“

A részletekben ezeket tudjuk meg:

„...quod nos fidelium seruencium nostrorum de genere Chem *seruicia, que nobis* in tuendis confinijs Ferrei Castri diligenti studio impenderunt...“ „H. suorum *seruiciorum* et effusionum sanguinis *meritis* predictis fidelibus nostris digne facta collatis...“

1257. — Wenzel, VII. 465—6. 1. Egy birtokszabályozás alkal-mával a következő ítéletet tartalmazza:

„...maxime pro meritis et *seruiciis* Magistri Benedicti Notary karissimí filii sui domini regis Stephani fratris eorundem, qui quidem *seruicia ipsi* domino Regi St. a temporibus sue puericie *Fideliter* exhibuerat, per que remuneratione ampliori merito fuerat attolendus, in numerum *seruencium* suorum restituit cum ipsorum posteritate, ac perpetuo collocavit.

Az oklevél világosan megkülönbözteti a meritumot a servitiumtól, és mivel hűségesen szolgálta István királyt, *visszahelyezte* a serviensei sorába.

IV. Béla megerősítő oklevele (1258-ban) bevezetőjében hangoztatja, hogy miért teszi ezt?

„Solet Regia Celsitudo statum illorum in melius reformare, qui calamitate temporis oppressi fuerunt seu grauati...” és emiatt nehezen tudták servitiumaikat teljesíteni. (Wenzel, VII. 486.)

Még pontosabban megismerhetjük, hogy miben állott a királyi serviensek servitiuma, s mit kell érteni a „sub vexillo Regio militari” kifejezésen a következő adatból:

1252. — Wenzel, VII. 342—3. 1. IV. Béla egy dejteri királyi pohárnokot vesz ki két fiával együtt a hűbéres állapotból, akik „in armis militaribus nobis, et regno nostro seruire desiderant.” — A király a következő feltételek alatt adja meg ezt a kegyet:

„ut si duo filii predicti ad exercitum nostrum... armis militaribus induti, scilicet loriceis, capellis de ferro, clipeis, lanceis, arcubus et sagittis, equos pro exercitu habentes, venirent et assumerent, de cetero *semper in nostro exercitu sic seruire*, extunc a condicione buchariorum exemptos in numerum *exercituum nostrorum*, qui nobis in *seruicio exercituali tenentur*, sociaremus eosdem.”

A hűbéres jelleg itt le nem tagadható.⁵⁰

1274. — CD., V/2. 252. „... ea libertate fruuntur sub vexillo regio militantes...”

1274. — CD., V/2. 211. „... in coetum, consorcium regni nostri nobilium sub vexillo nostro famulancium...”

1281. — CD., V/3. 91. „... sub vexillo regio militantes.”

1244. — CD., VL. 337. „... quatenus ea libertate gaudeant, qua fideles milites et nobiles regni nostri in nullo alio seruicio seruire teneantur, *nisi in nostro exercitu generali sub vexillo regio militantes*.”

Váczy⁵¹ állítja, hogy „főképen IV. Béla... hűbéri szolgálatra, vitézek tartására szorítja a nemeseket. A nemes csupán személyesen volt köteles lóra ülni a király szavára. De már a XIII. század második felében a sereg zömét a tiszti csapatok mellett a nagybirtokosok serviens hada alkotja.”⁵²

Vajjon, honnan vették az eszmét és gondolatot a nagybirtokosok, hogy katonáskodó servienseket tarthassanak? — Nemde a királyoktól? És ha ezek hűbéresek voltak, miért nem lehetnének a király serviensei is hűbéresek? Tehát ha nemeseink körében nem volt ismeretlen, ... „a hűbéri katona kiállítás sem”, következetlenség azt állítani, hogy a király páncélos vitézei, akik „sub vexillo Regio” harcoltak szinte hivatásszerűen, nem voltak hűbéresek.

A serviens-hűbériesség mellett legjobban bizonyító adatot legutoljára hagytam. Általában az oklevelek szükségvúak, és sok olyan

⁵⁰ Habár a serviens név nincs kitéve, numerus exercituum nostrorum” kifejezésen csakis királyi servienseket kell értenünk, mert az utána következő mondat magyarázatként szolgál: „qui nobis in seruicio exercituali tenentur”, és az eloszlát minden kétséget. V. ö. Erdélyi: „Árpád-kori társd. tört. legkrit. kérd.” 161. l. és „A 12 legkrit. kérd.” 158—60. l. — Tagányi: Tört. Szemle 1916. évf. 596. l. — R. Kiss I. is megengedi, hogy itt kir. servienst kell érteni. „Az egységes magyar nemesi rend kifejlődése.” Debrecen, 1932. 51. l. 1. jegyzet.

⁵¹ I. m. 388. l.

⁵² Példák: 1273. Smičiklas VI. 39. 1274. Wenzel XII. 110., Kubinyi I. 133., 1291. Wenzel XII. 501., 1292 Smičiklas VII. 112. 1300. Knauz. II. 487.

dolgot nem említenek fel, amelyek természetes módon következnek egymásból. Sokszor adódhatik azonban elő vitás kérdés, amelyet egy másik oklevélben a királynak kell eldönteni. Jelen esetben is ilyen üggyel találkozunk, és két oklevél összevetéséből levonhatjuk a következtetést, hogy az oklevélben szereplő birtokkal megadományozott serviens katonáskodásra volt kötelezve. Ha pedig ebből az esetből kiindulva megvizsgáljuk sorra a többi serviens-okleveleket, és hasonló helyzetet fedezhetünk fel, általánosíthatunk, vagyis kimondhatjuk, hogy a többiek is hűbéresek.

1245-ben IV. Béla birtokkal adományozza meg Hudina comest és négy rokonát, és serviensei közé felveszi. Az előljáróban általános kijelentésképen hangoztatja, hogy a királyok előrelátó bölcsesége az illő jutalmazásokat úgy eszközölje,

„ut alii eorum exemplo invitati ad servicia et probitatis studia forcius accendantur.“

Hudina comes is a tatár veszedelem idején „grata... fidelitatis obsequia impendisset.“ Azután felsorolja a hűség sugallta tetteket. Ezekért:

„eundem Comitem Hudinam, cum quattuor consanguineis suis Petro videlicet, Gurke, Bogdano et Potochino in aulicos et servientes nostros recepimus speciales, cui etiam in recompensationem tam eminencium servitorum suorum, et ut aptior ad obsequia habeatur in futurum, quandam terram Wiscuz... de Regia liberalitate duximus conferendam, et per suis heredibus heredumque successoribus iure perpetuo possidendam.“ — Wenzel, XI. 337—40.

A hangsúly, — mivel első helyen áll, — a kinevezésen van: „in aulicos et servientes nostros recepimus speciales“. — Szokatlan s eddig elő nem forduló kinevezés, de ha tekintetbe vesszük, hogy Comes kinevezéséről van szó, akkor nem csodálkozhatunk a formula sajátosságán. Rangjához illően a király közelebb akarja vinni személyéhez, azért aulistájává és serviensévé is fogadja. Ezenkívül mivel nem egyszerű kiemelésről van szó, — úgy is szabad lévén, — nem is egyszerű servienssé teszi, hanem „specialis servienssé“, bizonyára testőrtisztté a serviens hadban, mivel — mint comes — várispánságában tartozkodó katonák élén állt.

A birtokadomány csak recompensációképen, és „ut aptior ad obsequia habeatur in futurum“ adta a király. Különös, hogy itt hangsúlyozva van az „obsequium in futurum. Ez onnan magyarázható, hogy Hudina szolgálaton kívüli comes lehetett, (comes sine comitatu,) aki már szolgálattal nem tartozott a királynak.⁵³ De ezzel az oklevéllel specialis királyi servienssé lett, katonai szolgálat az obsequium, és hogy alkalmasabban tudja ellátni ezt a kötelességét, kapja a birtokadományt. Habár az oklevélben csak obsequium szerepel, következtetni lehet a serviens kinevezésből, hogy az csak katonai szolgálat lehet. Különben kétségbevonhatatlanul bebizonyítja ezt a feltevésünket egy 1246-ban szintén Hodina comes számára kiadott oklevél.

⁵³ A XIII. század második felében comes címet viseltek nemcsak tényleges várispánok és alispánok, hanem ugyanezek viselték a tisztség letétele után is, és viselték ispánok fiai, mint földbirtokosok. A comes cím soknál nem egyéb, mint máskor a dominus cím, „úr“.

Egy évvel később (a kinevezés után) ugyanis Hodina comes négy rokonával együtt, Gurka, Peter, Bogdan és Bothochin megjelent a király előtt és előadta, hogy a Wyschus föld *után*, melyet a király adományozott nekik:

„Banus unumquemque ipsorum singulariter compelleret, quam suo exercitui quam nostro (t. i. Regio), officium exercitus exhibere.“ (Wenzel, XI. 343—344.)

Tehát az előbbi oklevél alapján Hodina és rokonai a következő szolgálatra voltak kötelezettek: személyenként hadba vonulni és résztvenni úgy a bán, mint a király hadseregében. Ebből látszik, hogy közvetlen előljárójuk a bánságban a bán és az ország belsejében a nádor, — tehát várispán nem rendelkezhetett velük.

A panasz előadása után nem az igazságtalanság vádjával álltak elő, hanem kérelemmel, hogy mentse fel őket a király ekkora teher alól:

„cum terre dicte utilitas tanti servicii laboribus et expensis non subpetat...“

A király megadja nekik a kegyet:

„et merito duximus faciendam: quod de quinque iobagionibus (nem várjobbágyságot jelent, hanem királyi tisztelet), supradictis, nostro et bani exercitui unus eorum cum equis et armis decedentibus servire teneatur.“⁵⁴

A királynak tehát kegyet kellett gyakorolni, hogy az adománybirtok után járó serviens-servitiumból valamit elengedjen.

Láttuk jelen esetben két adat összevetéséből, miként tesz a király serviens-kinevezéssel és birtokadományjal hűbéressé egy comest és négy rokonát. Ezek a kifejezések kb. majdnem ugyanígy fordulnak elő a többi serviensi kinevezéseknél, amikor a király szabados állapotból és többnyire várszolgákból emel ki valakit szabad állapotba. Itt szabad emberről van szó s mégis hűbéres katonaszolgálatra vállalkozik. Mennyivel inkább azoknál, akik szabados szolga állapotból emelkedtek fel a szabad állapotba. Tehát a királyi serviensek ezek szerint hűbéres vitézek.

Bizonyítási eljárásunkat megerősíti a XIII. század második felében a nemesítés alkalmával szokásba jött általános kifejezés: „Ut numerus bellatorum augeatur.“⁵⁵

III. András király elé járult „Andreas, filius Chugud de Luche udvornicus noster“ és kérte a királyt:

„ut ipsum et fratres suos simul cum terra eorum hereditaria et empticia... in cetum et numerum serviencium regalium... transferre dignaremur...“

A király meg is teszi érdemeiért a következő szavakkal:

„.... de numero populorum udvornicorum nostrorum eximentes, ut augeatur numerus bellatorum, in cetum, numerum et consorcium Regni nostri nobi-

⁵⁴ Wenzel, XI. 344. I. Szentpétery Regesta I. 241., 250. alatt ezt az oklevelet a hamisítványok közé sorozta és legkésőbb a XIV. század elején készülhetett (V. ö. Századok, 1907. évf. 842. I.) Mindazonáltal feltevésünk bizonyítására nyugodtan és bátran felhasználhatjuk, mert ha nem is a XIII. század közepe tájának, de keletkezése idejének — tehát a XIV. század elejének — viszonyait, körjeit hűen tükrözi vissza. Ez az időszak pedig a serviensség hűbériségében még nem mond sok változást. Mindenképen jelenti azonban azt, hogy Hodina és utódai szabadulni akartak e súlyos hűbéri szolgálattól. — A hamisításnak is csak ez lehetett az egyetlen oka. (V. ö. Waldapfel Eszter: i. m. 38. I. harmadik jegyzet.)

⁵⁵ Pl. — 1297. — Wenzel, X. 259. I.

lium... duximus transferendos; volentes, ut... ea gaudeant libertate..., qua..., nobiles *sub vexillo* Regio militantes gratulantur.“

Tehát 1260 után a nemesítés alkalmával, amikor világosan kifejezett királyi serviensekről van szó, külön hangsúlyozza az oklevél, hogy a harcosok számát akarja növelni velük. Ez a hűbéri szolgálatuk.⁵⁶

A jobbágyfiúk hűbérjogának ily pontos körvonalazása az adatok ellenmondásai miatt teljesen lehetetlen. Részben Váczy is észrevette ezt az ingadozó tünetet. Mályusz Elemér⁵⁷ szerint a jobbágyfiú intézményt IV. Béla tudatosan alapította volna katonai jelleggel felruházva. Elődeiket szerinte a végekre kitelepített harcos elemekben vagy a várnépekből kiemelt s talán épen a hivatalt viselő exemptusokban kell megtalálni. Váczy azonban már nem akar a jobbágyfiúkban osztály fogalmat észrevenni, mint ahogy a serviensekben sem. Szerinte a jobbágyfiúk intézménye robbantja szét a vár kerekeit, és bontakozik ki lassan a várjobbágyság merev formáiból. A jobbágyfiúk a várjobbágyság és predialisok közt középső helyet foglalnak el, de a közjogi kiváltságokra irányuló törekvésüket nem pillantja meg. Rugonfalvi Kiss István⁵⁸ a jobbágyfiúkban átmeneti állapotot fedez fel a királyi serviensek irányában.

Ezeket az eltérő véleményeket megmagyarázza az okleveles anyag különbözősége. Forrásaink sokszor a várjobbágysággal azonosítják, máskor viszont adatunk van arra, hogy várjobbágyságot „... in coetum et collegium filii iobagionum“ vesznek fel,⁵⁹ tehát körülbelül ugyanazon szavakkal és jogviszonyok közt, mint ahogy azt a servienssé emeléseknél láttuk. A bizonytalanságot emeli még az is, hogy birtokuk egyszer eladományozható, máskor meg nem.

Végezetül most már megadhatjuk a választ is arra a kérdésre, hogy mi volt a királyi serviensek servitiuma, kötelezettsége?

Hadkötelezettségük házanként terhelte a servienseket, elsősorban a férfi családfőt. Legjobban megvilágítja a serviensek hadkötelezettségét a *baranyamegyei vágyi székelők* számára adott oklevél, melyben IV. Béla király serviensszabadságot és hadkötelezettséget biztosít, vagyis föloldja a vágyi székelők egy lovas század kiállítására szóló addigi hadkötelezettségét, (az árpási besenyők annyi katonát adtak, ahány lovuk volt), s mivel e köteletségük teljesítésében derekasan viselkedtek, azért lovas várör állapotukat átváltoztatja királyi serviensségre, úgyhogy ezentúl a hadkötelezettség az egyes személyeket terhelje (ne a falut), de páncélosan.⁶⁰

IV. Béla király azt mondja, hogy ispánjuk a székelőket nagyon nyomta s panaszaikra hadkötelezettségüket száz fegyveresben állapította meg. De a székelők a megszabott kötelelességen felül is szolgáltak a király hadjáratain azért, hogy fényesebben szolgál-

⁵⁶ 1265. — CD. IV/3. 294... — H. O., III. 31. — 1286. CD, V/3. 356..., 1299. CD. VI/2. 188.

⁵⁷ Turóc megye kialakulása. Bp. 1922. 105—149. l.

⁵⁸ I. m. 51. l. 1. jegyzet.

⁵⁹ 1295. CD., VI/1. 375. l.

⁶⁰ „Per se et personaliter armati nobiscum exercituare teneantur.“ Fejér, IV/3. 547—8. l. Keltezetlen.

janak; a király megadta nekik azt a kitüntetést, hogy *ne együttesen* megszabott számban, hanem a *királyi serviensek módjára külön* és személyesen tartozzanak a királlyal hadba menni.⁶¹

Ezen oklevél szerint a székelyek, mint királyi serviensek nem tartoznak többé a várispán hatósága alá, nem róhat rájuk a *megszabottnál* több terhet, de lovagmódra kötelesek megjelenni a király seregében, egymásért nem felelősek, hanem mindenki csak önmagáért fizet mulasztás esetén hadbírságot. Itt tehát egy ház csak egy hadkötelest ad. Előbb is a nagy Vágy faluban száz hadkötelezett volt kiváltságképen. Ámde az ispán sokszor mégis többet követelt. S ha valaki elmaradt, az elmaradtakért egy összegben sújtották a falut. Ez pedig terhesebb volt, mert a kihalt vagy fegyverfogható férfi hijjával való házért a többi felelt, s a hiányzót a többinek kellett pótolni. Így tehát a serviensi hadkötelezettség mindenkire teherkönnyítést jelentett.

A *szabad birtokosok* természetesen csak a közös veszély ellen tartoztak védekezni, az ország megvédésében résztvenni, de nem kötelesek hadakozni az ország határán túl.

A királyi serviens azonban köteles az ország határán kívül is követni hadba a királyt, csak azt köti ki az Aranybulla VII. cikke, hogy a külső részekén a serviens költséget kapjon a királytól, amint a várispán is.

A serviens birtoka tehát katonahübér, kötött, föltételes, hadiszolgálati kötelezettséggel terhelve. Kategorikus véleményt sem állíthatunk fel így: „Nemesek voltak, miután nem voltak királyi hűbéresek“. Ez így helytelen, mert nemes = kiváló nembeli, kiváló nemzetség tagja vagy ivadéka, gazdag, később szegény, ki beállhat a király vagy más gazdag ember hűbéri szolgálatába. Váczy itt tévedett, mert volt idő, amikor nem voltak nemesek a serviensek, s volt idő, amikor kivívták a nemesi címet, a köznemesi szabadságokat s mégis függetlenül ettől királyi hűbéresek voltak.

Bodolay Gyula S. J.

⁶¹ Erdélyi László: Magyar művelődéstörténet. II. 549—50. 1.

Az intézet multja.

Intézetünk az 1912/13. tanévvel kezdte meg működését. Nagylelkű alapítója, dr. Zichy és vásonkeői gr. Zichy Gyula pécsi püspök, akinek szorgalmazására a gimnázium egy ideiglenes otthonban kezdte meg működését, hogy két év múlva átvegye az újonnan felépült jelenlegi végleges otthonát. 51 tanulóval indult meg az első osztály. 1932/33-ban pedig a felvett növendékek száma a 750-et is felülmúlta.

1914-ben az intézet 32 helyiségét katonai tartalékkórház céljaira engedte át s amikor a sebesülteket 1915 nyarán más kórházakba helyezték át, négy esztendőn keresztül a Szigeti külvárosi elemi iskola osztályait fogadta be. Midőn 1919—20-ban a nyolcadik osztály is megnyílt a gimnáziumban, az elemi iskola ismét elfoglalta régi, eddig kórháznak használt épületét. Az első érettségi vizsgálaton 1920 június 8—9-én 19-en nyertek érettségi bizonyítványt.

Ebben az esztendőben indult meg az intézet irodalmi életét fel lendítő intézeti lap is, a Mecsek Alján, amelynek 1929-től kezdve kiegészítője a nagyvakáció folyamán háromszor újságalakban megjelenő „Pius”.

1926-ban lehetővé vált az intézetnek az eredeti tervek szerinti továbbépítése, amennyiben a kollégium délnyugati szárnyának fele ez év folyamán elkészült. 1927 őszén pedig ünnepélyes keretek közt ment végbe a Jézus Szíve templom alapkövetétele. S amióta 1930-ban elkészült a templom és 1931-ben felállították az új márvány főoltárt, amelynek középpontjában a XI. Pius pápa ajándékozta Jézus Szíve szobor áll, intenzívebb lelkipásztori tevékenységre nyílt alkalom; az ifjúság és a hívek százai merítenek innen erőt az intézet céljának elérésére, a katolikus vallás-erkölcsi élet kiteljesedésére.

Az 1934/35. iskolai évet megelőző nagy vakációban jelentősebb átalakítások indultak meg az intézet játékterén, sőt az épületen is, melynek egyik főbb látható megnyilvánulása a templom háttérét képező fedett terras, alatta két szép teremmel, és a gimnázium második emeletéről a régi második, jelenleg harmadik játéktérre vezető szép híd.

A következő vakációban a gimnázium keleti oldalán az alsó emeletet és a második játékteret is híddal kötötték össze, amely oldalon a régi angol árkot már előbb rézsüvel helyettesítették.

Ezek az átalakítások az 1935/36. évben tovább folytak s az év végére a régi szőlőskert helyén a nagy stádion és a céllövő nyersmunkálatainak a befejezéséig jutottak.

Az év folyamán megindult fásítási akció is szép eredménnyel járt s a következő 1936/37. jubiláris évre már látható eredményt ért el abban az 1000 elültetett fában, melyek 1937 pünkösdi vasárnapján az intézet 25 éves fennállásának megünneplésénél a Pius talajába való begyökeresedés szimbolumaiként szerepelhettek.

Ez a jubiláris ünnepély az első komoly megállás volt a 25 éves Pius életében s azért méltán sereglettek arra össze az ország minden részéről volt növendékei, hogy a város, a vármegye, a tankerület vezetőségének és a kalocsai testvérintézet száztagú küldöttségének jelenlétében az alma materrel együtt hódoljanak az intézet nemeslelkű alapítója előtt.

Az 1936/37. évben is jelentős fejlődésről számolhatunk be. Ez évben épült meg Istenben boldogult Szilvek Lajos nagyprépost úr hagyatékából templomunk 46 változatú, teljesen elektromos trakturájú nagy orgonája. Az orgonának 3510 sípja van, méretük 1 centimétertől 6 méterig váltakozik. Az orgonát Szakolczay-Riegler Ernő és Schmidthauer Lajos tervei alapján a világhírű pécsi Angster cég készítette. Előállítási költsége 46.000 P.

Az orgona építésével kapcsolatosan a kórus is új beosztást kapott. Az előtérben álló játszóasztal elé karmesteri emelvény került, míg a kórust lépcsőzetesen képeztük ki, gumipadlóval borítottuk és padokkal láttuk el. Célszerű berendezése jelenleg egyedülálló hazánkban.

A lötér építését a végleges befejezés felé nagy lépéssel vitte előre nm. V. K. M. úr 2500 P-ös segélye, mely összegből megépítettük a süllyesztett köfalú és betontetejű céltáblaállító állást, továbbá az állásba vezető 29 fokos, fedett, teljesen veszélytelen lépcsőt.

Az 1938/39. év mozgalmas eseményei is érintették intézetünket. A gáz- és légvédelmi előírásoknak igyekeztünk eleget tenni s növendékeinkkel többször tartottunk riadó-gyakorlatokat. Az intézet tornatermét pedig hosszabb időre engedték át a katonaságnak beszállásolás céljából.

A Felvidék és Kárpátalja felszabadulása avatja ezt az évet számunkra igen értékes s emlékezetűl kertünkben két ezüst-hársfát ültettünk; a Gimnázium előterén díszkert létesült.

Az 1939/40. tanévben dr. Szilvek Lajos nagyprépost úr hagyatékából templomunkban Telefunken hangerősítő berendezést szereltünk fel. Ugyancsak a templomban nyolc thermocell radiátor beállításával a fűtés oly megoldást nyert, hogy a leghidegebb tél esetén is biztosítja a templom kellemes hőmérsékletét.

Ugyanebben a tanévben indult meg a gimnáziumban az iskolaorvosi intézmény. Áldásos következményeit több diákunk tapasztalta már az első évben is, mikor eddig ismeretlen betegségeik idejekorán orvosi kezelésben részesülhettek.

1940. májusában újra katonaság költözött be gimnáziumunkba. Nagy számukra való tekintettel a tornatermet összes hozzátartozó helyiségekkel, az ének-, és görögtermet, a történelmi szertárat és a betegtermek nagy részét is átadtuk.

Az iskolai év története.

A tanári karban a következő változások voltak. A rendi előjáróság intézkedésére M. Ábrahám György, és M. Kézdy Antal óraadó tanárok Szegedre távoztak, hogy ott teológiai tanulmányaikat folytassák. Új tanerők érkeztek a budapesti rendi bölcséleti főiskoláról M. Bóday Jenő és M. Izay Géza óraadó tanárok személyében. Február 2-án kezdték meg gyakorló évüket P. Ádám Jenő és P. Ádám Lajos. Mindketten Szegedről érkeztek.

A tanév lefolyása. A pótló., különbözeti- és magánvizsgálatokat szeptember 2, 4 és 5-én tartottuk. Ezzel egyidőben 4, 5, 6, és 7-én folytak le a dunántúli katolikus kerület gimnáziumai számára intézetünkben tartott szeptemberi érettségi vizsgálatok. Az elnök Berkes Ottó kat. főigazgató, c. tanker. kir. főig. volt. 8-án Kis Boldogasszony napján tartottuk a Veni Sancte-t, majd utána ünnepélyes évnyitás és törvényolvasás volt a díszteremben.

17-én ifjúságunk kivonult az Országzászló elé, hogy ott Pécs iskoláinak többi növendékeivel együtt a nemzet szimboluma előtt tisztelegjen. Koch Nándor dr. tanker. kir. főigazgató úr mélyen-szántó beszédével hazaszeretetre és kötelességteljesítésre buzdította az ifjúságot. Az ünnepély díszfelvonulással ért véget.

28-án Bitter Illés ciszterci rendi apát úr, tankerületi királyi főigazgató, a város nagy halottja temetésén a VII. és VIII. osztály képviselte intézetünk ifjúságát.

Október 5-én az Önképzőkör által rendezett ünnepélyen kegyelettel emlékeztünk meg az Aradi Vértanúkról.

7-én volt az első levante foglalkoztatás, melyen növendékeink a környéken lakó külső leventékkel keverve vettek részt. Az intézet tanári kara nagy súlyt helyez az ifjúság hazafias és szociális nevelésére s a maga részéről mindent megtett a levante intézmény támogatására. Az év tapasztalatai mégis kíváncsúnak mutatják, hogy a levanteképzést teljesen az iskola keretein belül oldják meg jövőre.

Nagy gondot fordítottunk arra, hogy fiaink öntudatos, hitüket átértő, áldozatra kész katolikusok legyenek. A kegyelmi élet öntudatosítását szolgálták az október 11—15-én tartott lelkigyakorlatok. A IV—VIII. osztályosoknak P. Szabó József, a II—III. osztályosoknak P. Németh Ferenc tartotta a lelkigyakorlatos előadásokat. Az I. osztályosokkal az osztályfőnökök foglalkoztak.

Október 10-én nagyobbarányú légoltalmi gyakorlat volt. Az osztályok levonultak a kijelölt óvóhelyekre, míg a felsősök közül többen az őrsgben teljesítettek szolgálatot és a kapu előtt rendezett mentési gyakorlatoknál segédkeztek.

Október 20. Koch Nándor tanker. kir. főigazgató úr nevénapján a tanári kar teljes számmal vett részt a ciszterci rend gimnáziumában a Főigazgató úr búcsúztatásán, Székesfehérvárra történt áthelyezése alkalmával.

22-én a városi légoltalmi napon megjelent az intézet légoltalmi csoportja; míg a délutáni bemutatón a bennlakók testületileg, a többi diákjaink pedig szüleikkel vagy tanáraik köré csoportosulva vettek részt.

23-án, az iskolai légoltalmi napon az I. és II. osztályosoknak P. Selmeczy, a többieknek P. Németh tartott a díszteremben légoltalmi előadást. Több osztály számára thermit és könnyeztető gáz bemutatás is volt.

November 4-én ünnepély volt a díszteremben a magyar ifjúság védőszentje Szent Imre tiszteletére. Az ünnepélyt ezúttal is az Önképzőkör rendezte nagy odaadással.

A Piusi hagyományoknak megfelelően december elején az idén is színi előadás volt. Színre került Horváth tanár úr fordításában P. Longhiaye „Fláviusok” című öt felvonásos tragédiája. Előadásunkat a Püspök úr Önagyméltósága személyes megjelenésével tüntette ki.

A felsősök számára, hogy az elsősegélynyújtáshoz szükséges tudnivalókat elsajátíthassák, december 6, 7 és 9-én mentőtanfolyamot rendeztünk, melynek előadója dr. Bányai Alajos mentőorvos volt.

8-án a Kongregáció tartotta tagfelvételét. A szertartást Vértesi Frigyes dr. teológiai tanár végezte. Előkészületül a karácsonyra az egyes osztályok az utolsó napokban a tanórák keretein belül tartalmas akadémiákat rendeztek.

Január 25-én a felsősök számára P. Kerkai Jenő és Ugrin József a KALOT főtitkára ismertették nagyszabású előadás keretében a KAL-t a katolikus agrár ifjúság mozgalmát.

A farsang sem találta tétlenül színészgárdánkat, előadásra került „Bolondháza”. A darabot Vico nyomán Horváth tanár úr írta. A siker most sem maradt el. Február 1, 2 és 4-én dísztermünk egyaránt megtelt. A Püspök Úr Önagyméltósága ez alkalommal is megjelent. Február 6-án színészeink a külső leventék számára mégegyszer megismételték a darabot.

Február utolsó hetében az egyes osztályok gondosan előkészített s jól sikerült akadémiákkal adóztak Mátyás király emlékének. 27-én a legjobban sikerült számokat a díszteremben összegyűlt leventék előtt adtuk elő. P. Bodolay tartalmas előadásban méltatta a nagy király kiválóságait és érdemeit s megjelölte az utat, melyen haladnunk kell, ha a nagy királyhoz méltók akarunk lenni.

Március 1-én hálattal szívvel mondtunk köszönetet az Egek Urának, hogy Kormányzó Urunk Ő Főméltóságában népünknek Vezért és Atyát adott és kértük további kormányzására az Úr bőszes áldását. Az évfordulóról az egyes osztályok jól sikerült ünnepélyekben emlékeztek meg.

Március 12-én szent Ignác szenttéavatásának ünnepén ünnepélyes szentmise volt és igazgatói szünet. Délután az Önképzőkör

előadta a díszteremben összegyűlt külső leventék előtt a március 15-i ünnepély számait.

15-én a szentmise után az intézet ifjúsága gyűlt össze a díszteremben, hogy emlékezzék a hazaszeretet hőseire.

Felejtethetlen élményt jelentett sokunk számára Horváth tanár úr Kocsis László szövegére írt nagyszabású Szent Ferenc oratóriuma, melyet a pécsi Nemzeti Színházban hallgattuk meg április 21-én. Neves tanárunknak nem ez az első szerzeménye, mellyel a zenevilág figyelmét magára vonta. 1922-ben írta Szent Imre-miséjét, 1925 jubileumi évben „Tu es Petrus” oratoriumával keltett feltűnést. Elismerésül XI. Pius pápa „Bene merenti”-vel tüntette ki. Templomunk orgona-avatására zenésítette meg a 8. Zsoltárt Szilvek Lajos emlékére, tavaly pedig az egyesített pécsvárosi dalárdák „Ormánysági dalok” c. kompozícióját adták elő a szerző vezényletével a kassai országos dalos ünnepélyen. E nagyobb szerzeményekhez a kisebbek egész sora csatlakozik, s avatják szeretett kartársunkat a magyar zene kiváló művelőjévé.

29-én gyászba öltözött a Pius. P. Bangha Béla Jézus Társaságának kiváló fia, a magyar katolicizmus fáradhatatlan apostola távozott el körünkből az Örök Hazába. Bár sokan tanítványaink közül sohasem látták őt, mégis távozása mindnyájukat mélysegesen megrendítette. Hiszen azok az eszmék, melyeket ő magának vallott, a mi eszméink is, s azokért a célokért, melyek megvalósításáért egész életében harcolt, mi is harcoltunk. Hisszük, hogy a Nagy Kapun túl sem fog megszűnni támogatni bennünket Isten ügyének diadalra vitelében. Temetésén díszszakasz képviselte intézetünk ifjúságát.

Május 5-én a pécsi középiskolák Bitter—Haksch—Kiss emlékére rendezett énekkari hangversenyén intézetünk énekkara Viadana örvendező zsoltárával egyedül képviselte a klasszikus polifóniát.

A május 7-én tartott hittanvizsgával megkezdődtek a nyolcadik osztály összefoglalásai. 10-én 69 növendékünk mondott búcsút az iskola padjainak. A föllobogózott főbejárat előtt az intézet ifjúsága s a „Piusi induló” akkordjai fogadták a távozókat.

A nyolcadikosok nevében Schmidt Jenő mondott köszönetet és ígért kitartást a Piusban kapott elvek mellett. Ft. P. Rector szólt ezután és meleg szavakkal útnak indította az életbe készülő fiatalokat.

Az idei Pünkösöd valóban Szentlélek-eljövétel volt sokaknak diákjaink közül. Gondos előkészítés után 12-én 150 növendékünk részesült a bérálás szentségében. A szertartást, mely a Székesegyházban folyt le, Virág Ferenc püspök úr Önagyméltósága végezte.

A hagyományos Pius-nap Pünkösöd vasárnapján az idén sem maradt el. Ez évben volt intézetünkben az első 20 éves találkozó. Volt növendékeink, akiket az Alma Mater szeretete hozott vissza, nagy számmal jelentek meg az idén is. Itt voltak szinte kivétel nélkül a 10 év előtt érettségizettek. Este az alsó játszótéren a

cserkészek ügyesen rendezett tábortüze tette emlékezetessé a számunkra kedves napot.

Ifjúságunknak csak egy része képviselhette május utolsó vasárnapján a Hősök ünnepén intézetünket. A tornatermet még vasárnap délelőtt át kellett adnunk a katonaság beszállásolására, így felsős bentlakó növendékeinknek itthon kellett maradniuk, hogy a szükséges termeket kiürítsék.

Május 31-én Jézus Szentséges Szívének ünnepén a szentmise után bizalomtól áthatott, engesztelni akaró lélekkel újíttuk meg felajánlásunkat az Isteni Szívnek. Hisszük, hogy az Üdvözítő szeretettel tekint le piuszysta diákjaira s nagylelkűségüket bőséges áldásával fogja jutalmazni. Az ezt követő vasárnap tartottuk az immár hagyományossá vált Jézus Szívét engesztelő körmenetet.

Június 3, 4 és 5-én voltak a magánvizsgák, 15, 17, 19 és 20-án az összefoglalások. A 19, 20 és 21-én rendezett rajzkiállítást nagy számmal tekintették meg az érdeklődők.

21-én, Szent Alajos napján ünnepélyes jutalomosztás volt. A kitüntettek mellé ez alkalommal is a Püspök Úr Önagyméltósága tűzte ki az arany, illetve ezüst Pius-érmeket. A 25-én tartott hálaadó istentisztelettel fejeztük be Isten nevében az idei tanévet.

Látogatások. November 6, 7 és 8-án látogatta meg intézetünket Ercsey Jakab igazgató, természettani tanulmányi felügyelő. December 7—12-én Berkes Ottó katolikus középiskolai főigazgató végezte hivatalos látogatását. Február 17-én Mayer Mór ciszterci rendi tanár, német nyelvi tanulmányi felügyelő volt nálunk. Március 4—7-én dr. Fodor Ferenc tanker. kir. főigazgató tekintette meg intézetünket s vizsgálta felül az itt folyó munkát. Ft. P. Somogyi Jenő S. J. rendi tartományfőnök áprilisban végezte hivatalos látogatását. Ugyancsak áprilisban dr. Bogár Cecil egyetemi tanár résztvett az osztályokban folyó előadásokon. Május 3—7-én Koch Ede prelátus-kanonok, a hittanítás püspöki biztosa látogatta meg intézetünket. Május 17—18-án Pintér Lajos a latin nyelv tanulmányi felügyelője volt vendégünk.

Értekezletek. A) *Tanári értekezletek.* Az alakuló, ellenőrző értekezleteket a Rendtartásnak megfelelően az előírt időben tartottuk meg. Szeptember 26-án megtartott módszeres értekezleten ft. P. Rector a Rendtartás új pontjait tárgyalta. Február 15-ikén P. Velics Miksa az óravázlatokról tartott tartalmas előadást. Pedagógiai értekezletek december 19-én és április 24-én voltak. Az elsőn ft. P. Rector ismertette az újonnan megjelent Általános Utasítások lényeges pontjait. A másodikon P. Adamszky Andor tartott előadást.

B) *Szülői értekezletek.* Az első félévben osztályok szerint megtartott összejöveteleken a következő előadások hangzottak el: Szeptember 17-én P. Ambrus István S. J. az I. A. és I. B. értekezletén a szülői ház és az iskola együttműködéséről. Okt. 8-án a II. A. és II. B. osztályok szüleinek összejövetelén P. Németh Ferenc S. J. „Magyar szülőknek a magyar gyermekről” címen a tanulók pszichológiájáról. Október 1-én a III. A. és III. B. osztályok

hozzátartozóinak P. Velics Miksa S. J. a vallásos nevelésről. November 19-én a IV. B. osztályán P. Adamszky Andor S. J. az eredményes tanulásról tartott előadást. Jan. 21-én a IV. A. osztály értekezletén P. Kerling János S. J. arról beszélt, hogy a szülők hogyan támogathatják az iskola munkáját. Ugyanezt a tárgyat fejtegette P. Mahács Károly S. J. is december 17-én az V. osztály szülői értekezletén. A VI. osztályán december 10-én Magyarlaki József dr. a serdülők akarati irányításáról tartott előadást. A VII. osztály értekezletén „Időszerű kérdések” címmel P. Baják Mihály S. J. foglalta össze az eredményes nevelés tényezőit. A távozó nyolcasok értekezletén november 26-án Horváth Mihály osztályfőnök a pályaválasztásról beszélt.

A második félévben február 11-én az iskolaorvos számolt be az iskolaorvosi intézmény eddigi működéséről a megjelent több száz szülő előtt.

Az iskolaorvosi intézményt az év elején vezettük be. Az iskolaorvos V, VI, VII, kivételével sorra vette az osztályokat, az egyes tanulókat alapos vizsgálatban részesítette. Több esetben elhanyagolt betegséget fedezett fel, másokat szakorvosi kezelésre utasított. A panaszokkal hozzá forduló diákságnak majdnem naponként rendelkezésére állt.

Kirándulások és tanulmányutak. Szombat délutánonként és szünnapokon osztályfőnökeik vezetésével növendékeink az idén is sok kellemes napot, illetve délutánt töltöttek a Mecsek kedvelt kiránduló helyein. Különösen jól sikerült a május 22-iki kirándulási nap. Több osztály a zöldben rendezett kedves akadémiával rótta le háláját égi Anyánk iránt.

P. Németh Ferenc S. J. vezetésével a II. B. o. tanulói megtekintették a pécskörnyéki kőbányákat és egy kőtörő üzemet; a IV B. o. növendékei a Pannonia sörgyárat, jéggyárat és szikvízgyárat és a fémipari szakiskolát, a IV. A. és a IV. B. o. növendékei a Pécs városi gáz- és villanytelepet. Tanulóink mindenütt szakemberektől hallottak bőszeges és tanulságos magyarázatot, melyet a gyakorlati munka élvezetes szemlélete követett.

A hatodik osztály 40 tanulója P. Vadkerti Béla hittanár és az osztályfő vezetésével május 22-én egésznapos tanulmányi kirándulásra ment Mohácsra, ahol az ottani városi gimnázium igazgatója a VIII. o. termét bocsátotta a kirándulók rendelkezésére otthonul. Megtekintettük a sz. ferencrendi templomot, a Szepessy-parkot a lengyel emlékkal, a hősök ligetét, csata emlékkápolnát, a Deák-tere a hősi emlékművel, a városházát, a fogadalmi emléktemplomot s szakszerű magyarázat mellett a téli gazdasági iskolát. A mohácsi múzeumnak ideiglenesen a gimnáziumban elhelyezett emléktárgyait s értékeit a gimnázium történet tanára, Szentirmay tanár úr ismertette lelkes s szakszerű magyarázatával. A délutáni órákban motorcsónakon kimentünk a II. Lajos emlékműhöz, ahol énekekből, szavalatokból s beszédből álló hazafias ünnepélyt rendeztünk.

A VII. osztály valamennyi tanulója szept. 29-én tüzetesebben megtekintette a pécsi székesegyházat, az ókeresztény sírkamrát és a temetői kápolna nem régen feltárt apszisát. Okt. 19-én, egész napos kirándulásunk keretében, szakszerű vezetés mellett a Türr-gőzmalom egész üzemét végignéztük, majd átmentünk a közelben levő, kiváló polgármesterünk nagyszabású elgondolása szerint létesített Horthy Miklós kertvárosba, melynek nemcsak utcáit, kertjeit, hanem csinos és egészséges lakásait is megtekintettük. Nagy okulásunkra és vigasztalásunkra szolgált megtudnunk, hogy a nagyszerű telepen a sokgyermekes szegény családok nemcsak mintaszerű elhelyezést, hanem szövetkezeti alapon hathatós és állandó segítséget, és magasabb életszintre való ránevelést is találnak. Okt. 26-án megnéztük a pécsi festőművészek kiállítását. Nov. 17-én a nyugati Mecsek felé vettük utunkat; üdülésen kívül régiségtani ismereteinket is gyarapítottuk, amennyiben megtekintettük a lapisi hágón át vezető római út őrtornyának maradványait. Dec. 14-én a tanítóképző intézet szép betlehem-kiállítását tanulmányoztuk. Végre május 22-én, csaknem teljes létszámban, Mohácsot kerestük fel. Meglátogattuk itt a csatakápolnát, a hősök emlékművét, a Csele-patak mellett levő Lajos-emléket. Ez utóbbinál kis ünnepély keretében emlékeztünk meg a mohácsi tragédiáról. A gazdasági szakiskolán át maga az igazgató úr kalauzolt bennünket kitüntető szívességgel. A selyemipar rt. igazgatóságának szíves engedélyével módunkban volt a hatalmas mohácsi selyemfonó és szövő gyárat is megtekintenünk. A jól sikerült kirándulás befejezése gyanánt futballcsapatunk szép meccsben mérte össze erejét a mohácsi gimnázium VII. osztályának csapatával.

Pius internátus.

A tanévet teljes létszámmal, 154 növendékkel kezdtük meg. A felső osztályokba csak jeles, jó-rendű új növendékeket vehettünk fel.

Növendékeink valláserkölcös és fegyelmi élete a tanév folyamán szépen fejlődött. A szellemi irányítást a két-két osztályonként tagozódó szakasz keretén belül, hetenként 4—5 esetben a Magiszterüktől, egyszer pedig a prefektustól kapták. Általában havonként kétszer gyóntak, s nagyobb részük naponként járult a sz. áldozáshoz.

A IV. szakasz (VII—VIII. o.) társadalomtudományi, és művészeti kérdésekben kapott irányító előadást. Magyar Szemle, Magyar Kultúra, Katolikus Szemle, Magyar szárnyak, Katonai Szemle, Jelenkor érdekelte őket. A gimnáziumi színdarabokban nagy számban szerepeltek, ők rendezték a Mikulás estét, melyen sikerült színdarabbal, s mókás számokkal szórakoztatták a Mikulást-váró közönséget. Az intézet lapját, a Mecsek Aljánt maguk szerkesztették, a fényképek nagy részét, sőt még a címlapot is maguk állították elő. Négy teaestélyt rendeztek a szakasz keretein belül.

A III. szakaszt (V—VI. o.) főleg a sportolás-, tenisz-szeretet, és olvasás jellemezte.

A II. szakasz (II—IV. o.) az egybeforrasztó barátság-csoporthoz keretében igyekezett a tanulmányi, és fegyelmi haladást biztosítani. Különösen szerették a sütés-főzéses hétvégi mecseki kirándulásokat, de a hadi-játékok is izgalomban tartották a kedélyüket. A téli időben a repülőgép-modellezés volt a kedvenc foglalkozásuk. Szakaszlapjuk évnegyedenként jelent meg, hol komoly, hol vidám tartalommal, sikerült rajzokkal, fényképekkel. Farsangkor két színdarabbal szórakoztatták a bentlakókat.

Az I. szakaszban (I—II. o.) szintén heti pontversennyel, a szokásos *érdemjeggyel* és cukor-osztással tartottuk ébren a buzgóságot a tanulásban, fegyelemben. A negyedévenként megjelenő cikkes és fényképes szakasz-lapjuk híven tükrözi vissza életüket.

Iskolai főhatóságok.

A Jézus Társasága Pécsi Pius-Gimnáziumának fönntartója a *Jézus Társasága magyar rendtartománya*; jogi képviselője *Somogyi Jenő J. T.* magyar rendtartományfőnök, Budapest, VIII., Mária-u. 25. Helyettese a kollégium rektora. Az intézet a *Katolikus Középiskolai Főhatóság* igazgatása és felügyelete alatt áll, melynek elnöke *Serédi Jusztinián dr.* bíboros hercegprímás, esztergomi érsek. Elnök-főigazgató *Stuhlmann Patrik dr.*, premontrei kanonok, c. tanker. kir. főigazgató. A dunántúli katolikus kerület főigazgatója *Berkes Ottó* premontrei kanonok, c. tanker. kir. főigazgató. A hitoktatás püspöki biztosa *Koch Ede* prelatus-kanonok.

Az állami felügyeletet gyakorolja *dr. Hóman Bálint* m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter. A pécsi tankerület főigazgatója: *Fodor Ferenc dr.*

A gimnázium tanári kara.

Sorszám	A tanár neve, alkalmazásának minősége és képesítése	Tanári éveinek száma		Mily tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított	Heti óráinak száma	Az intézetnél viselt egyéb tiszte
		össze- sen	itt			
1	Tüll Alajos Jt. áldozópap igazgató magyar-angol	14	13	Magyar VIII. 3. Magyar VII. 3.	6	Házfőnök, a Pius internátus kormányzója, a Felsősök Mária Kongr. prézese, cserkészparancsnok.
2	Selmeczy Gyula Jt. áldozópap igazgatóhelyettes fizika-kémia	9	5	Fizika VIII. 4. Mennyiségtan IV. A), IV. B), 3—3	10	Tanulmányi és fegyelmi felügyelő; a segélyző egyesület elnöke; értekezletti jegyző.
3	Adamszky Andor Jt. áldozópap rendes tanár Szabadkézi rajz-mennyt.- ábr. geometria	20	19	Rajz I.—IV. A) és B) 2—2. Szépírást I. A) és B) 1—1.	18	A rajzszerktár őre, tanítja a művészi rajzot.
4	Ambrus István Jt. áldozópap rendes tanár latin-német	19	10	Magyar I.A), 5. Latin I. B), 5. Német V. 3. Francia VIII. 5. Osztályfőnöki óra 1.	19	I. A) o. főnöke.
5	Andor Géza Jt. áldozópap rendes tanár földrajz--természetrájk	26	12	Földrajz I. A) és I. B) 3—3. Természetrájk I. A), I. B), II. A), II. B) 2—2.	14	A Szt. Ignác intézet felügyelője.

Sorszám	A tanár neve, alkalmazásának minősége és képesítése	Tanári éveinek száma		Mily tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított	Heti óráinak száma	Az intézetnél viselt egyéb tiszte
		össze- sen	itt			
6	Ádám Jenő Jt. áldozópap gyakorló tanár francia-német	1	1	Német III. A), IV. B) 4—4. Francia V. 4.	12	
7	Ádám Lajos Jt. áldozópap gyakorló tanár latin-történelem	3	3	Hittan II. A), II. B), IV. A) és IV. B) 2—2. Latin II. B), 5.	13	
8	Bagaméri József Jt. áldozópap helyettes tanár latin-francia	3	3	Magyar III. B) 4. Latin III. B) 4. Francia VI. 6. VII. 5.	19	
9	Baják Mihály Jt. áldozópap rendes tanár latin-görög	18	15	Latin VII. 5. Görög V., VII—VIII. 5—5.	19	VII. o. főnöke.
10	Bádonyi Imre rendes tanár magyar-latin	9	9	Magyar I. B) 5, IV. A), IV. B), V. 3—3. Latin I. B) 5. Osztályfőnöki óra 1.	20	A Pázmány ön- képzőkör vezető- je; az I. B) o. főnöke.
11	Bóday Jenő Jt. rendtag óraadó tanár	1	1	Gyorsírás IV. A) és IV. B) 2—2.	4	Irodára beosztva.
12	Bodolay Gyula Jt. áldozópap helyettes tanár latin-történelem	2	2	Magyar II. A), II. B) 5—5. Latin II. A) 5.	15	Ijúsági hitszó- nok. Cserkész- csapatfőnök. Diák- kaptár vezetője.
13	v. Csokonay Sándor r. testnevelési tanár testnevelés	21	21	Testnevelés IV. A) IV. B), V. 3—3, VI., VII., VIII. 2—2.	15	A tornaszertár őre, a sportkör vezető tanára, cserkészfőnök, ta- nítja a kardvívást.
14	Fonay Gábor Jt. áldozópap rendes tanár magyar-latin	24	8	Magyar VI. 3.	3	
15	Gyulai Ferenc rendes tanár fizika-mennyiségtan	13	13	Mennyiségtan III. A), III. B), VI., VII. 3—3. VIII. 2. Természettan VII. 4.	18	

Sorszám	A tanár neve, alkalmazásának minősége és képesítése	Tanári éve- nek száma		Mily tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított	Heti óráinak száma	Az intézetnél viselt egyéb tiszte
		össze- sen	itt			
16	Hauer Ferenc Jt. áldozópap rendes tanár történelem-földrajz	32	25	Történelem IV. A) és B), V., VI. és VII. 3—3. Földrajz VII. 1.	16	Ifj. és körlesön- könyvtár, földr. és tört. szertár és éremtár őre.
17	Horváth Mihály rendes tanár latin-történelem	11	11	Latin IV. A) és B) VIII. 4—4. Történelem VIII. 4. Ének II. A) 2 és III. A) 1.	19	VIII. o. főnöke. Tanítja a mű- éneket.
18	Izay Géza Jt. rendtag óraadó tanár	1	1	Ének I. A) és I. B) 2—2.	4	Internátusi fel- ügyelő.
19	Kerling János Jt. áldozópap rendes tanár latin-német	34	20	Latin IV. A) 4. Német IV. A) 4.	8	IV. A) o. főnöke.
20	Kismartoni Károly dr. r. testnevelési tanár testnevelés	6	6	Testnevelés I. A) és B), II. A) és B), III. A) és B) 3—3.	18	Tanítja a tör- vivást. Cserkésztsízt.
21	Lukács Andor rendes tanár történelem-földrajz	9	9	Földrajz II. A) és B) 4—4; III. A) és B) 2—2. Történelem III. A) és B) 3—3.	18	III. B) főnöke.
22	Magyarlaci József dr. rendes tanár latin-német	14	13	Latin VI. 5. Német III. B) 4.; VI. 3. VII. és VIII. 2—2.	16	VI. o. főnöke; ta- nítja a német társalgást.
23	Mahács Károly Jt. áldozópap rendes tanár fizika-mennyiségtan	18	8	Mennyiségtan II. A) 5. V. 3.	8	V. o. főnöke; a fizikai szertár őre.
24	Megyeri Károly Jt. áldozópap óraadó tanár	2	2	Ének II. B) 2.; III. B) 1.	3	Internátusi fel- ügyelő.
25	Németh Ferenc Jt. áldozópap helyettes tanár fizika-kémia	5	3	Fizika III. A) és B) 2—2. Természetrész IV. B) 3. Mennyiségtan I. A) és B) 4—4. ; II B.) 5.	20	II. B). o. főnöke.

Sorszám	A tanár neve, alkalmazásának minősége és képesítése	Tanári éveinek száma		Mily tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított	Heti óráinak száma	Az intézetnél viselt egyéb tiszte
		össze- sen	itt			
26	Pinzger Ferenc Jt. áldozópap rendes tanár földrajz-természetrájk	34	22	Természetrájk IV. A) 3.; V. 5.; VI. 3.	11	A természetrájkzi és kémiai szer- tár őre.
27	Vadkertí Béla dr. Jt. áldozópap h. hittanár hittan	5	4	Hittan I. A) és B); III. A) és B, V., VI., VII., VIII. 2—2 Filozófia VIII. 2.	18	A Bölcselőkör ve- zetője.
28	Velics Miksa Jt. áldozópap rendes tanár latin-görög	21	20	Magyar III. A) 4. Latin III. A) 4. Görög VI. 6.	14	III. A) o. főnöke; a kisebb Mária Kongregáció pré- zese.

A rendkívüli tárgyak tanárai.

Adamszky Andor r. t. tanította a művészi rajzot heti 2 ó.

v. Csokonay Sándor r. testn. t. a kardvívást heti 4 ó.

Horváth Mihály r. t. a műéneket heti 3 ó.

Kismartoni Károly dr. r. testn. t. a törvívást heti 2 ó.

Magyarlakai József dr. r. t. a német társalgást heti 4 ó.

A Pius-Internátusban:

De Loviaguin Sándor gr. a franciát tanította heti 2 ó. (társalgó).

Segédszemélyzet:

László József pedellus; *Tarr Mihály*.

A tanári testület tudományos, irodalmi és lelkipásztori munkássága.

Tüll Alajos S. J. igazgató. A Magyar Cserkészszövetség VII. kerületének társelnöke; a pécsi Pedagógusok Köre gimnáziumi szakosztályának vezetője, a pécsi tankerület közoktatásügyi tanácsának tagja, a szigeti külvárosi Egyházközség alelnöke és tanácsának tagja; a Légoltalmi Liga pécsi helyi csoportjának tanács-tagja; a Pécsi Egyetemi Repülő Club társelnöke. Pécs-egyházmegyei papság két lelkigyakorlatát vezette.

Selmeczy Gyula S. J. igazgatóhelyettes. Szerkeszti a csillagászati és kortani adatokkal a naptárrovatokat a magyarnyelvű naptárkiadványok számára. Az 1941. évre megjelent kézirat gyanánt a Korda Rt. Nyomdájában.

Adamszky Andor S. J. Nyolcnapos lelkigyakorlatot adott Nyíregyházán. Nagykapornakon egy bucsújáró kegyhely képét újra festette. Bánfára többször kiment, hogy ott ellássa a lelkipásztori teendőket. Szigetvárott kisegített; az intézet templomában ifjúsági gyóntató. A M. Kir. Meteorologiai Pius-intézeti állomás vezetője.

Ambrus István S. J. Az Ignatianum spiritualisa; ifjúsági gyóntató.

Andor Géza S. J. Az Ignatianum praefektusa.

Bagaméri József S. J. A rendi templom ünnepi szónoka.

Bodolay Gyula S. J. Ifjúsági hitszónok és gyóntató, cserkész-csapattiszt. A Magyar Cserkészszövetség VII. kerületének rower-cserkész előadója, a Diákkaptár vezető tanára; nyáron a Pécs-egyházmegyei tanítóság három napos lelkigyakorlatát, Kalocsán a Szent István-gimnáziumban és Pécsen a Zrínyi katonai főreáliskolában az ifjúsági lelkigyakorlatokat vezette; a székesegyház nagyböjti konferencia-beszédeit tartotta; előadó volt a VII. cserkészkerület tisztképző tanfolyamán, levante-összejöveteleken előadást tartott, jelen Évkönyvben értekezést írt.

Vitéz Csokonay Sándor a Pécsi Tankerület polgári iskolái testnevelési felügyelője.

Fonay Gábor S. J. A rendi templom rendes szónoka. 30 szentbeszédet mondott. Ugyanott átlag heti 12 órában gyóntat; Pécsen a Notre Dame zárda, a Karmelita zárda és Dombóvárrott az Orsolyita zárda rendízüli gyóntatója.

Hauer Ferenc S. J. Az intézet templomának gyóntatója. Érsekújvárrott lelkigyakorlatot adott.

Horváth Mihály zenei előadásokat tartott. A Pécsi Dalosegylet kerületi karnagya, az M. D. E. O. Szövetségének karnagyi és művészi bizottság tagja. Szent Ferenc miséje c. oratoriumát 300 tagú együttes adta elő szerző vezényletével a Pécsi Nemzeti Színházban.

Kerling János S. J. Templomunkban havonta első vasárnapi hitszónok volt; ugyanott rendes gyóntató; kéthetenként a helybeli nőzárda leányifjúságát gyóntatta; kéthetenkénti gyűléseken a Pécsi Urak Máriakongregációját vezette.

Dr. Kismartoni Károly. A Magyar Athletikai Szövetség kerületi szakfelügyelője. Szerkeszti a MASz délnyugati kerületi hivatalt közleményeit.

Dr. Magyarlaki József nagybőjti előadást tartott a szigeti külv. plébánia Credo hitbuzgalmi egyesületében: A bűnbánat szépirodalmi feldolgozásairól. A szigeti külvárosi A. C. sajtószakosztályának elnöke.

P. Németh Ferenc S. J. Lelkigyakorlatot adott tanítóknak; Pécsen a gimnázium alsó-osztályos növendékeinek; Bátaszéken Oltáregyleti tagoknak. — Segített az itthoni és a külső lelkipásztorkodásban. — Tudományos kutatása az alumíniumról megjelent a Mikrochemie-ben Nachweis von Aluminium im filtrierten UV.-Lichte címen. — Tizenhat légoltalmi tanfolyamot vezetett, átlag 10—10 órai előadással, részben Pécsen, részben Bátaszéken. — Népművelési előadást tartott a Fiume-u.-i elemi iskolában a korszerű háborúról. — Tanulmányt írt a „Jezsuita Arcélek“ számára P. Kircher Atanáz S. J. a XVII. század nagy polihisztoráról. — Kisebbségi cikket írt a Légoltalmi Liga folyóiratába a „Riadó!“ számára. A gimnázium ifjúságának is több légoltalmi előadást tartott.

Pinzger Ferenc S. J. A Xavér kápolna lelkészi ténykedéseit végzi, az esztergomi egyházmegye papságának lelkigyakorlatát vezette.

Velics Miksa S. J. Nyolcnapos lelkigyakorlatot vezetett Celldömölkön.

Könyvtárak és szertárak.

Az ifjúsági könyvtár 2 tagozatának gyarapítására fordítottunk 666'76 P-t, karbantartására 199'80 P-t, folyóiratot járattunk 15 drb-ot. Összkiadásunk 960'36 P. Vétel útján beszereztünk 289 művet 319 kötetben, az ajándékkul kapott 90 mű értéke 197'50 P. Kötelező olvasmányok száma 55-tel gyarapodott. A felszabadult területek kassai és ungvári főigazgatóságának összesen 32 kötelező olvasmányt ajándékoztunk.

Az ifj. könyvtárt 660 tanuló használta igen hullámozó buzgalommal. A kivett művek és folyóiratok száma 6233-ra emelkedett. A nagy szünidő folyamán a helybeli tanulók 856 könyvet forgattak.

A jelen tanév folyamán szerzett művek jelentősebbjei: Jablonkay Gábor S. J.: Sz. Ignác élete. 2 k. Babits Mihály: Az európai

irodalom története. Csávossy E. S. J.: Túlvilági valóságok és szociális problémák; Gárdonyi G. három műve; a Könyvbarátok kis könyvei közül 7 drb. Vajthó L.: Kazinczy világa; Tormay C.: A fehér barát; Lantos—Kiss: Gyakorlati tiszta élet; Dr. Szunyogh F.: A szentmise lelke; Dr. Hóman B.: A magyar középkor; Dr. Mihályi E.: Sz. István élete és műve; Dr. Fodor F.: Magyar föld, magyar élet; Dr. Prinz Gy.: Magyar föld és magyar faj; Dr. Gerevich T.: Magyarország művészeti emlékei, 2. k. Hitter S. J.: Spanyol tüztenger; Gáspár J.: Az arany páva. 2 k.; V. Somogyváry Gy.: S mégis élünk; Geréb J.: Herodotos történeti könyvei, 3 k. Dr. Lázár Gy.: Angolország történelme, I—IV. k.; Oroszország történelme, I—IV. k.; Bannard: De Sonis Gaszton tábornok élete; III. Napoleon Julius Caesar története. 2 k. Takáts S. 4 műve; P. Claudel: A selyem cipő; Bangha B.: Az oltár titka; Gárdonyi G.: Magyarul így! Sz. Bernát—Dombi: Isten szeretetéről; Sz. Bernát—Eöry: Ember törődj a lelkeddel; Dr. Gálos L.: Isten magányában, és Egyház és a barbárok; Az irodalomtörténeti füzetekből 29 sz. Dr. Fodor F.: Általános gazd. földrajz; Dr. Kömives K.: Irodalmunk költői remekei; Dr. Mészáros S.: Magyarok tündöklő csillaga; Mécs L.: Válogatott költeményei; Dr. Félegyházi S.: Pázmány bölcselete; Gáspár J.: A nagy tavasz; Tower V.: Illemkodex; Dr. Cholnoky J.: Balaton; Molnár S.: Trianon oka és következményei.

A kölesönkönyvtár. Az új tankönyvek bevezetése 1104 drb tankönyv beszerzését tette szükségessé 203'20 P értékben. Kötetésre 490'45 P-t fordítottunk. Így segíyezhattünk 483 tanulót 6347 tankönyvvel.

Tanári könyvtár. Az iskolaév elején volt 10315 mű. Ezévi könyvgyarapodás részint vétel, részint ajándék útján történt. Összesen 105 drb. új könyvet szereztünk be 452 P értékben.

Ajándék útján gyarapították könyvtárunkat: Dr. Hanuy Ferenc pápai prelatus, jószágigazgató: Gosztonyi Gyulától „A pécsi Szent Péter Székesegyház eretete“ két példányban. Dr. Germán István főorvos, Pécs: „A világjárás hősei“ 15 kötet. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala. Baranyai Istvánné, Pécs: Stefan Artur pleb. könyvtárának 102 kötetét ajándékozta.

Fogadják az iskola barátai hálás köszönetünket!

Történelmi szertárunk részére megszereztük Dr. Urmanczy Antal grafikus tört. ábrázolásának I. részét „Magyarország áttekinthető történelmét“. Ajándéku kaptunk tört. gyűjteményünk részére 9 darabot. Dr. Szendelbach Péter tanácsos úr becses ajándéka I. Ferenc József terracotta mellszobra és Nagy Béla úr régészeti összeállításában a Zengő-várkonyi őskori telep leleteinek 65 darabot magába foglaló táblája. A telep tudományos ismertetését adja Dombai János úr a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti kiadványai XXIII. számában „zengővárkonyi őskori telep és temető“ cím alatt, melynek egy példánya ajándéku k jutott birtokunkba. Ugyancsak Nagy Béla úr ajándéka a 4 drb. őskagyló a bar.-szentlőrinczi cselekhelyi régi temető melletti homokbányából és a zengővárkonyi neolith-korbeli településből 19 cserépdarab, melyek egyikén a vas-

oxidfestés nyomai láthatók és háromféle kovakő, melyekből az ősemlék a kovakéseket kipattintotta.

Éremtárunk 19 országból származó 243 darabbal gyarapodott. Emlékérem, jelvény és szükség-pénz 37 db. jutott birtokunkba. Legbecsesebb XII. Pius pápa megválasztásának ezüst emlékérmé. Tibor Mátyás S. J. ajándéka. Legbuzgóbb gyűjtőink: Gyimesi Vilmos VIII. o. t. Ajtler J. és Vas I. IV. o. t., Bene G. IV. o. t., Lantos J. és Weszelovits L. IV. o. t. és Horváth Gy. III. A. o. t.

Természetrizsi szertár. A városi múzeum átalakításával kapcsolatban a múzeum természetrajzi gyűjteményét gimnáziumunk kapta meg mint letétet. A gazdag gyűjtemény átszállítása még folyamatban van.

Kémiai szertár. A szertárban kémiai diáklaboratóriumot állítottunk fel, minden munkahelyen vízvezeték, villany és gáz felszereléssel. A kiadások kb 700 P-t tettek ki. Vásároltunk ezenkívül epidiaszkópot (1100 P), légkompresszort (130 P) négycellás vasnikkel akkumulátort (68 P), népgázálarcot, UV nikkeloxid üveget. Növendékeink 8 fali szemléltető képet rajzoltak. Szemléltető gyűjteményeket kaptunk Stühmer cégtől, a Hungária gyártól, a Hutter-féle cégtől, az Eternit Művektől. Ezúton is hálás köszönetet mondunk támogatásukért.

Természettani szertár idei beszerzése „Ikofo” elektromos fotométer (76 P), kémiai szerek (10.) A helyi fémipariskolában átalakítottunk két mótort. Az igazgató úrnak és Ring úrnak, akik az átalakítást lehetővé tették s szaktudásukkal irányították, ezúttal is köszönetet mondunk.

Tornaszertár. A tornaterem padozatának lakkozása 73.88 P. Ugrószőnyeg javítása és áthuzása 64.50 P. Ugróléc 31 P. Korlát-karfa 36 P. Porszívógép javítása 20.50 P. Léglabda 61.60 P. Összesen 287.48 P értékben. Továbbá a nm. V. K. M. úr következő adománya: palánkos kosárlabda állvány 355 P, ugrószőnyeg 400 P, nagylabda 180 P, hajszalabda 60 P, szelepes kosárlabda 52 P, összesen 1.047 P értékben.

• Ifjúsági egyesületek.

A Felsősök Kongregációjában prézes *Tüll Alajos* S. J., prefektus *Raksányi Árpád*, VIII. o. P. int. növ., asszisztens *Mihály Ferenc*, VIII. o. tan., jelöltek mestere *Schmidt Jenő*, VIII. o. tan., titkár *Németh Sándor*, VIII. o. tan. Tagjainak száma 95, 13 jelölt, összesen 108. — Munkáját a szeptemberben részletesen írásbafoglalt munkaterv szerint négy szakosztályban végezte.

A hitbuzgalmi-szakosztály vezetői *Merán János gr.*, VIII. o. P. int. növ., *Schramm Márton*, VIII. o. tan. A szakosztály minden hónap első vasárnapján szentségimádást rendezett a vártemplomban, Krisztus Király ünnepén pedig a Xav. Sz. Ferenc-templomban. Nagy-

pénteken csoportokba tömörülve látogatta a szentsírt. A Rózsafüzér Társulat az idén 6 csoportban 80 taggal működött; a heti szándékukat a Kongregáció hirdetőtábláján jelölték meg. Az előző években szokásos engesztelő sz. áldozásokat az idén is folytatták. Minden héten 61 sz. áldozást ajánlottak fel.

A *karitatív-szakosztály* munkáját *Német Lőrinc* VIII. o. tan. irányította. Tagjai előadásokat tartottak az államok szociális és gazdasági berendezkedéséről. Karácsonykor gyűjtést rendeztek a szegénysorsú családok részére. Ennek során 150 P készpénzt és kb. 100 P értékű élelmiszert juttattak az arra rászoruló szegény családoknak. A szakosztály vezetésével megtekintették az Esztergártelepet a kongreganisták. A kórházi betegeknek a ferences atyák révén 799 Szív újságot, 1217 egyéb folyóiratot juttattak.

A *missziós-szakosztály* *Birck Miklós*, VIII. o. P. int. növ. és *Nemes Tihamér*, VIII. o. tan. vezetése alatt végezte működését. A missziós gondolat terjesztése érdekében P. Reisz Elemér S. J. tartott érdekes előadást a missziókról. Templomunk előtt minden hó első vasárnapján árulták a konviktorok a Kat. Missziókat; összesen 233 példányt adtak el belőle. A szakosztály gyűjtésének eredménye: 23916 P, 16.813 bélyeg. Az összegyűlt pénz egy részét 16 kínai gyermek megkeresztelésére fordította.

A *sajtó-irodalmi* szakosztályt *Bozóky-Szészich Károly* VIII. o., P. int. növ. irányította. Közzétette a hirdetéseket a Kongregáció hirdetőtábláján. Mindenben segítette a szakosztályok működését, s mintegy az összekötő kapocs szerepét töltötte be. Az időszerű kérdésekről megbeszéléseket rendezett. Kimagasló esemény volt *Beksits Olivér* nyug. tábornok úr előadása a jellemről, P. *Kerkai és Ugrin József* úr, a KALOT főtitkárának előadása az agrármunkáság problémáiról, M. *Izay S. J.* előadása a hivatásrendiségről. Megboldogult P. *Bangha Béla S. J.* rádió-előadását a 400 éves Jézus Társaságáról közösen hallgattuk meg.

A kongregáció minden tagja igyekezett kivenni a maga részét a közös munkából. A hivatalos folyóiratot, a *Mária-kongregációt* kis olvasókörokkbe tömörülve járatták a tagok.

A **Kisebb Kongregáció** prézese *Velics Miksa S. J.*, tisztikara: prefektus: *Renner Ádám* IV. B. o. t., asszistensek: *Kádas István* IV. B. o. t., *Berecz György* IV. B. o. P. i. növ., titkár: *Burucs László* IV. A. o. t. Tagjainak száma: 90, ebből rendes tag: 59, jelölt: 4, vendég: 27. — Az eucharisztikus szakosztály a nem-kongreganistákat a Jézus Szíve eucharisztikus szövetségbe tömörítette és a Jézus Szíve tisztelet, a gyakori áldozás és az Ima-apostolság szolgálatában állott. A missziós ügy rendszeres támogatását célozta Jézus Szent Gyermekségének egyesülete.

Cserkészzet.

Intézetünk cserkészcsapata a 673. sz. Pius cserkészcsapat. Alakulásának éve 1929. A csapat parancsnoka P. *Tüll Alajos* S. J. igazgató, cserkészcsapattiszt. A csapat tisztikara: P. *Bodolay Gyula* S. J. gimn. tanár, cscst., *vitéz Csokonay Sándor* cscst. és Dr. *Kis-martoni Károly* cscst., testnevelési tanárok, Dr. *Völgyes László*

estj., *Cserkuthy László* (katonai szolgálatot teljesít), *Szolnoki Jenő* csst. Csapatunk létszáma 7 tiszt és segédtiszt. 65 cserkész 2 rajban 7 örszel.

Évközi cserkészmunka. Az 1. örs (VIII-ok örse) rovertmunkaként az „Arany-Ezüst” szerkesztésével foglalkozott, s ennek a révén törekedett megvalósítani a III. cserkésztörvényt, rásegíteni a fejlődő fiúkat nagyobb öntevékenységre. A vitorlázó repülést is beállították programjukba, s már szép számú jelentkező csoportot is toboroztak, de — sajnos — kívülük álló okokból nem valósulhatt meg. A többi örs programjában a cserkészpróbák és örsi sarok készítése adták meg a keretet a fiúk tökéletesítéséhez. A régi cserkészek továbbképzése mellett az újak toborzása is megindult. Amikor csak alkalom nyílt, kirándulni mentünk, hogy a természetet megismerjék a fiúk s ilyenkor mindig rendeztünk akadályversenyt a cserkészpróbák anyagából és hadi játékot. Itt az elméleti ismereteket kiegészíthettük s gyakorlatban valóra válthattuk. Egyszer — az őszi folyamán — tartottunk a Szigeti külvárosban nagy kémkeresési versenyt, hogy fiaink megszokják a nyílt szemmel való járást.

Élénk részt vettünk minden vallásos, nemzeti, társadalmi és cserkészmozgalmakon, melyet a VII. kerület elnöksége megkívánt. Ugyanígy több esetben bocsátottuk rendelkezésére a kerületnek cserkészeinket szolgálattételre. Kipróbáltuk a „riadó”-rendszert is.

Valamennyien híven teljesítették honvédelmi kötelességeiket, amennyiben lelkesen vállalták és végezték a szeptemberi légoltalmi napokon kárfigyelő, figyelő és riasztó feladatukat három helyen is. — Cserkészeink közül számosan voltak levante segédoktatók. A szeptemberi légoltalmi gyakorlattal kapcsolatosan külön dicséretét fejezte ki a csapat pontosságáért Pécs város légoltalmi parancsnoka. A nyári vakációban is megszervezve készen állunk s bármely órában húsz cserkészt tudunk azonnal légoltalmi szolgálatba állítani.

Kerületünk rendezésében megtartott örsvezetői tanfolyamon résztvevők száma 16. — A kerületi örsvezetői táborra jelentkezett: 10 cserkész.

A hagyományos Mikulás és Szilveszter esténket ebben az évben sem mulasztottuk el. A karácsony előtti napokban csapatunk valamennyi örse felkeresett egy-egy szegény családot szeretetadományaikkal, hogy igazi cserkészlélekkel tevékeny névtelen munkásai lehessenek a krisztusi programnak, a szeretetnek.

Cserkészavató és fogadalomújító ünnepélyt kétszer tartottunk: február 2-án és június 16-án.

Pünkösdi vasárnapján a szokásos Pius-napi tábortűzet Parancsnok úr gyújtotta meg, hogy az elkövetkezendő bizonytalan jövőre egyé forrassza szívünket.

Nyári tábortervünk a Bükkbe, a Királyokasztalá-ra szólít. A jelentkező 35 cserkész célja egységessé lenni szívben, ésszel és akaratban! — Ha technikai nehézségek miatt ez a táborhely nem tartható meg, a Mecsekben fogunk erőt gyűjteni, hogy bármikor beállhassunk oda, ahová kötelességeink szólítanak.

A Pázmány Bölcselőkörnek tagja volt minden VIII. oszt. tanuló, számszerint 69-en. Az október 7-én tartott alakuló ülésen Raksányi Árpádot elnökké, Peschaut Heribertet és Paschke Sándort jegyzökké választották. A Kör a lefolyt iskolai évben 10 rendes és 4 rendkívüli ülést tartott. A gyűléseken az előző 20 év hagyományaitól el kellett térni: vagyis rövidebbre kellett fogni a felolvasásokat és előadásokat, mert a fiúk otthoni munkaidejéből hetenként egy délutánt igénybevett a leventekiképzés és így az otthoni munkát csak egy-egy bölcséleti kérdés rövidebb összefoglalására korlátoztuk; viszont az iskolában annál több idő jutott a részletes megbeszélésre és a kérdések élénk megvitatására. Tüzetesebben tárgyalt kérdések: a házasság természetjogi vonatkozásai, Isten és a lélek létezése, akaratszabadság, akaraterő, a lélek szellemisége és halhatatlansága, néhány elterjedt durva tévedés (faji vallás stb.) és ellenvetés a vallásbölcsélet köréből. A tagok érdeklődése ismételten elvezetett a filozófia és teológia érintkező pontjaira; ezeket a tanár-elnök világította meg. A Kör tagjainak legalább fele élénk tevékenységgel, de valamennyi nagy figyelemmel és eredményesen vett részt a közös munkában.

Pázmány Önképzőkör.

A Kör irodalmi szakosztálya okt. 2-án alakult meg. Elnöke: Csernus József VII. o. t., jegyzője: Németh Árpád VII. o. t. Vezető tanár: Bádonyi Imre. A közös ünnepélyekkel együtt 16 ülést tartott. Szent István emlékének, a nyelvvédelem és Finnország ügyének, Jókai Mór és Mécs László munkásságának egy-egy ünnepi műsorral adózott.

Elhangzott összesen 16 szavalat, 11 értekezés, 6 beszéd, 2 szabadelőadás, 3 novella, 2 élményi dolgozat, 6 könyvismertetés.

Mint az elmúlt évben is, legjobban az egységes tárgyú ülések sikerültek. A szavalók közül kiemelkedtek: Gulyás Endre VII. o. t., Garay Endre IV. A. o. t., Karattur Gyula V. o. t. Az értekezők közül: Flerkó Béla VI. o. t. két ülést kitöltő felolvasása a képzőművészetek köréből, Németh Árpád VII. o. t., „Nyelvében él a nemzet“ c. dolgozata, Vasváry Ferenc IV. A. o. t. Mátyás király alakja irodalmunkban címen írt kitűnő értekezése, Krusniczky Jenő VI. o. t. Szent István magyarsága c. felolvasása. A szónokok közül kitűnt: Gulyás Endre VII. o. t. Szent Imréről mondott beszédével. E nembe tartozik Gábrriel András VII. o. t. szabadelőadása Finnország gazdasági és földrajzi helyzetéről. Az ismertetések közül Nyirő József és Tamási Áron munkásságával foglalkozott Hüvös László V. o. t., alapos készültséggel.

A Kör lelkes, többször szereplő tagjait külön dicséret illeti. Ezek: Zsámár György VI. o. t., Fényes Miklós VI. o. t., Farkas József, Majláth József gr. és Siebenfreud Kurt V. o. tanulók. Legszorgalmasabb az V. o. volt.

A Természettudományi Szakosztály nov. 11-én alakult meg Pinzger Ferenc S. J. tanár vezetésével. Az első ülésen Flerkó Béla VI. o. t. kimutatta, hogy milyen szerves anyagok találhatók a növények faanyagában. A 2. és 3. ülés a sejttel foglalkozott.

A kémiai gyakorlatok megindulása után ez a szakosztály megszűnt.

Diákkaptár Május 8-án alakult meg intézetünkben. A hazafias cél mellett, mert hiszen a nyersanyaggyűjtés nemzeti érdek, pedagógiai jelentősége van. Az intézmény az üzleti szellemet, a kereskedelmi pálya megbecsülését van hivatva az ifjúság lelkében felkelteni. Ma, amikor a kereskedelem a nemzet életében oly fontos szerepet játszik, nem közömbös, hogy milyen emberek intézik. A nemzet érdekét szem előtt tartó, lelkiismeretes kereskedők nevelését akarja előmozdítani a Diákkaptár. „A mi tehetséges fajunk mindenre alkalmas, ... mindent el tud érni, ha akar! .. Mondotta Szolnokon 1937-ben a Kormányzó úr Öföméltósága.

A központtól 622-es számot kaptunk. Vezető tanár: P. Bodolay Gyula S. J. Vezérigazgató: Honti Ernő, főpénztáros Gábfriel András, főellenör Balás István és Gergyesi Tibor VII. o. tanulók. Vas- és fémhulladékok igazgatója Légrády László VI. o. t. Az osztályfőnökök osztályonként fióktisztviselőket neveztek ki.

A gyűjtés anyaga leginkább vas- és fémhulladék. Ezek összeszedésére hetenként három napot tűztünk ki. A mai napig a gyűjtés eredménye 850 kg. vas- és fémhulladék és 80 kg. vegyes hulladék. Textilárukat és csontot egyenlőre higiénikus szempontból nem gyűjtöttünk. 3 kg. ricinusmagot osztottunk ki 85 növendék között. A beszolgáltatott anyagért a fiúk minden esetben azonnal megkapják az érte járó összeget. Fennakadás ezen a téren nem volt. Az egyes osztályokban már vannak betétesek, bár a rendszeres betétgyűjtést csak jövő szeptemberben szándékozzunk kezdeni. A VIII. o. szerkesztésében megjelent Arany-Ezüst piusi diáklapot jövőre a diákkaptár veszi át. A lap szellemi főcélja mellett üzleti vállalkozás is. A szükséges alaptökéhez 100 drb. a 1 pengős részvényt bocsájtanak ki. A jövedelem az eladott számokból és a hirdetésekbe gyűlik be. A cikkírók és lapterjesztők ellenszolgáltatásban részesülnek. E vállalkozásban az egész diákság résztvesz; ki mint részvényes, ki mint író vagy szerkesztő, ki mint lapterjesztő.

Az Ötletpályázat az évvégi ismételések idejére esett s így csak 12 pályázat érkezett be. A kitűzött 10 pengő jutalmat 3 tagú tanári bírálóbizottság döntése alapján két részre osztottuk. Krusniczky Jenő VI. o. tanuló hat pengőt, Légrády Béla VI. o. tanuló négy pengőt kapott. Dícséretet érdemel Glaub Ferenc VI. o. tanuló.

Az osztályok versenyében az első helyet a VII. o. érte el, mert legszervezettebben működik és a legtöbb keresetet mutatja fel. A második a III. A, ők gyűjtötték a legtöbb vas- és fémhulladékot, harmadik a VI. osztály, tőlük érkezett a legpontosabb jelentés. A vas- és fémhulladékok egyéni gyűjtésének egyéni versenyében első Major Tibor I. A. (34 kg.), második Makai István III. A. (28'40 kg.) harmadik Kiss Gábor VI. o. tanuló (26 kg.) Aranyjelvényt kaptak harmincöten, ezüstjelvényt harmincan.

Nyelvészeti körök.

Az *I. A. osztály* nyelvészeti köre. Az iskolai év második felére az *I. A. osztályban* is megalakult a nyelvészeti kör. Ezen alakulat természetszerű főadata a kezdő fokozaton is megfelelő alkalmat nyújtani a tanulóknak, hogy magukat az előadásban, az írásban, a fölolvadásban és általában a föllépésben képezhessék, tovább fejleszthessék. Ennek megfelelően a kör tagjai megtanultak szép költeményeket és azokat a hetenkinti gyűléseken előadták; vagy leírtak és fölolvastak egy-egy élményt, elmondtak kis beszédeket, párbeszédeket vagy rövidebb jeleneteket is. Mások a latinból magánszorgalomból készítettek fordításokat és több alkalommal versenyeket is rendeztek maguk közt az elvégzett magyar és latin tananyag alapján.

II. A. és B. osztály nyelvészeti körének elnöke: Péter István, alelnöke: Linka Zoltán, jegyzője pedig váltakozva Vastag Róbert és Strasser Kálmán. A tagok lelkesen vettek részt és szorgalmasan dolgoztak. A két osztály között egészséges verseny indult meg; a latin nyelvben általában az *A. osztály* vezetett, a magyar nyelv területén a *B. osztály* tűnt ki. A kormányzó úr névünnepe alkalmával rendezett versenyen megjelent Berkes Ottó főigazgató úr, és örömmel állapította meg ennek az egészséges versenynek hasznosságát és előnyeit. A *II. A. nyelvészeti köre* rögtönzött latin nyelvű concertatiót rendezett Dr. Bognár Cecil egyet. ny. r. tanár úr és Pintér Lajos latin szakfelügyelő úr tiszteletére.

A III. A. osztály nyelvészeti körének elnöke: Pesti Dénes jegyzője: Kiss Gyula Ottó volt. A gyűléseket általában hetenkint tartották. A kör célja volt a bátor föllépés gyakorlása és az írói képesség fejlesztése. A gyűléseken elhangzott 16 szavaltat, 31 fölolvadás és sorra került 6 színi jelenet. Buzgóságukkal kitűntek a szavaltás terén: Kött Tibor és Végvári Pál, a fölolvadás terén: Varga Károly és Kiss Gyula Ottó; humoros hangú verses osztálykrónikájával hetenkint szerepelt: Horváth József.

A III. B. o. nyelvészeti köre. Vezető tanár: Bagaméri József S. J. A Kör üléseinek főcélja az volt, hogy a tagok az előfizetett *Iuventus* diáklapot könnyen megértsék és kedvvel olvassák. Fordításra két-két tanuló szokott jelentkezni. Az egyik fennhangon és részletekben olvasta a latin szöveget, a másik pedig rögtön magyarra fordította azt. Nagyobb szövegrészlet után a vezető tanár latinul visszakérdezte a fordítottakat, hogy a tanulók figyelmét ellenőrizze és a latin nyelvet megszokottá tegye.

A kör tagjai két díszakadémiát rendeztek. Az elsőt kora tavasszal Mátyás király emlékére, a másodikat májusban a Szűzanya tiszteletére. Ez utóbbit a Pius kertjében, szépszámu közönség jelenlétében tartották meg. Jelesebb szereplők voltak: Csínády I. Széchényi B. gr., Czimber L., Schwarcz M., Prettl Á., Kapitány I., Kanovics T. és Vavika F.

Sportkör.

Neve: Pius-gimnáziumi Testgyakorló-Kör. (P. T. K.) Dunántúli kerület. Alakulási éve: 1920. KISOK igazolási száma: 236. A kör tiszteletbeli elnöke: P. Selmeczy Gyula S. J. igazgatóh. Tanár-elnök: vitéz Csokonay Sándor, testnev. tanár. Nyilvános tanulók száma: 668. Magántanulók és magánvizsgázók száma: 11. Testnevelési alapra fizetők száma: 679. A korosztályok sportköri foglalkoztatásának heti óraszámja szakosztályonként 1—2 óra. Működő szakosztályok: atlétika torna, játék—futball, tennisz, kosárlabda, kézilabda—céllövészet, vívás úszás télisportok — korcsolya, sí. A tornaterem 230 m² csónaklakkozott hajópadlós. Játékokra alkalmas játszótérek az intézet belterületén: I. sz. 1200 m. II. sz. 2724 m, III. sz. 2638 m, IV. sz. 2286 m, két tennispályával, V. sz. sporttér 12.325 m² 100 x 55 méteres futballpályával, egy palánkos—kosárlabdapályával, két ugrópályával, súly és díszkoszdobókörral. Sportköri foglalkoztatásokat a tornateremben, az intézet játszóterein, sportterén tartottuk. Atlétikai versenyekre való készülődéskor a PAC—PEAC sportpályát használtuk egyes alkalmakkor külön engedéllyel. Nyári időszakban a növendékek a városi népfürdőt is látogatták a férfiaknak fenntartott időben, szünidőben az internátus fedett uszodája is rendelkezésre áll külön felügyelet mellett. Úszni tud 241 növendék. Téli sportok üzésére az intézet belterületén is, síelésre a Mecsek hegység lejtőin van alkalom.

Atlétika: 1939. október 22-én tartott „Makay-serleg“ csapatversenyben 42 ponttal második helyezést ért el a csapat. 1940. április 21-én rendezett mezei futóversenyen Boglári László VII. o. t. ötödik helyezést ért el. 1940. április hó 28-án Regös József VIII. o. t. 58 mp. idővel első helyezést ért el a 400 m. síkfutásban, majd május hó 5-én 56.1 mp. idővel első helyezést és intézeti csúcsot ért el.

Torna: 1939. december hó 17-én a MOTESZ jelvénytörvényen ezüst jelvényt nyertek Kiss Ottó Miklós VIII. o. t. P. i., Rostás Gyula VII. o. t., bronz jelvényt: Fantó Kürtös Péter P. i., Hertelendy György P. i., Engert Miklós, Miklós Simon, Kiss Ottó Miklós, Háhn Rezső VIII. o. P. i., Cziráki József, Bálinti Ottó, Umbrai Ferenc, Rostás Gyula, Kamarás Lajos VII. o. t., Gábrriel Ottó VI. o. t., Ajtler János, Molnár János IV. B. o. t., vas jelvényt: Gesztessy Ákos P. i. Peschaut Heribert P. i., Fantó Kürtös Péter P. i., Hertelendy György P. i., Engert Miklós, Miklós Simon, Lombos Oszkár P. i., Tóth György, Egyed Tibor, Kerényi József, Pál Imre VIII. o. t., Koch Antal, Cziráki József, Raffensperger László, Umbrai Ferenc, Petrányi Rezső, Kamarás Lajos, VII. o. t., Gábrriel Ottó VI. o. t., Szabó László IV. A. o. t., Aitler János, Molnár János IV. B. o. t. 1940. április hó 14-én a MOTESZ Délnyugati tornaversenyén a II. osztályban Rostás Gyula VII. o. t. 50.3 ponttal kis bronzérmét, a III. osztályban Kiefer Dezső VIII. o. t., 49.6 ponttal, nagy bronzérmét, Bakos Ottó VI. o. t., 49.1 ponttal, Ajtler János IV. B. o. t. 48.2 ponttal kis bronzérmét nyert.

Úszás: 1939. szeptember hó 30-án a MUSZ. intézeti uszónapon 241 tanuló igazolta úszni tudását.

Játék: Osztályok között, a helybeli iskolák csapataival több ízben volt barátságos futballmérkőzés, a VI. és VII. osztály csapatai a mchácsi gimnázium csapataival mérköztek.

A többi szakosztályok is működtek, de versenyeket nem rendeztek s versenyen nem vettek részt. A sportköri foglalkoztatásokat nagyban akadályozta az idei évben bevezetett levante foglalkozás, mert az évtizedek óta rendelkezésre álló kedd délutánt a fenti célra kellett átengedni.

Énekkar.

Énekkarunk 108 tagból állott. Minden vásár- és ünnepnapon négyszólamú feldolgozásban énekeltünk. 22 nagymise volt az évben. Minden alkalommal a liturgikus előírásokhoz alkalmazkodtunk és a teljes miseszöveget énekeltük részint gregorián korális, zsoltárdallam és recitálás, részint feldolgozott formában. Közösáldozási napokon a változó részek recitálása mellett az egész ifjúság közösen énekelte a Missa de Angelis-t. A következő miséket énekeltük: Schweitzer: Gyermek Jézus mise. Sztára József: Karácsonyi mise. Horváth Mihály: Szent Imre mise. Missa brevis. Halmos: Napmise. Stehle: Requiem.

A nagyheti szertartásokat teljes liturgikus formában énekeltük végig. Nagycsütörtök: IV. korális mise. Guglielmi: Christus factus est. Horváth M.: Dexter a Domini. Mozart: Ave verum. Pange lingua greg. Nagypéntek: Passio. Horváth M. turbáival. Bárdos L.: Vexilla regis. Vittoria: Popule meus. Gallus: Ecce quomodo. Nagyszombat: Mindenszentek litániája után Missa de Angelis, Horváth M.: Missa brevis. Változó részek greg. Feltámadási szertartás: Resurrexi, Domine probasti, Exsurge greg. Feltámadt Krisztus. (Harm. sacra.) Lotti: Regina coeli. Kodály: Tantum ergo.

A vasárnapi szentmiséken a Harmonia Sacra gyűjteményéből a következő négyszólamú feldolgozásokat énekeltük: Bemegyek szent templomodba. — Hozzád sóhaj. — Kegyes szemmel. — Kezdődik az ének. — Futva jöttem. — Örvendezzünk, jertek. — Szeretettel. — Téged vár. — Vágyva jöttem. — Zeng a harang. — Harmatozzatok. — Ave Maria. — Ó nemes ékes. — A kis Jézus. — Az Ige. — Dicsőség. — Istengyermek. — Mennyből az angyal. — Ó gyönyörű szép. — Pásztorok. — Szülte a Szüz. — Az isteni gyermeket. — Bűnbánóknak. — A fényes Istenarcot. — Áll a gyötört. — Bűnös lélek. — Keresztények. — Keservesen siratja. — Mintha köztünk. — Feltámadt Krisztus. — Krisztus feltámadott. — Szentlélek Isten. — Dicsérd Sion. — Áldjad ember. — Ez nagy Szent-ség. — Édes Jézus. — Csodákkal tündöklő. — Égből szállott. — Krisztus teste. — Mennyegzős köntösbe. — Most lett a kenyér. — Ó szeretet. — Üdvözlégy Krisztusnak. — Üdvözlégy ó drágalátos. — Ave verum. — Acélszárnyon. — Győzhetetlen. — Uram Jézus. — Isten legszebb. — Szívünk, lelkünk. — Szüz Mária mennynek. — Boldogasszony anyánk. — Édesanya. — Hozzád futok. — Ki negy-

ven nap előtt. — Mária, Szüzanya. — Mondj szívem dalt. — Nyujtsd ki mennyből. — Glória szálljon. — Ó dicsőséges. — Nagyöröm van. — Áldunk Isten. — Isten hazánkért. — Ah, hol vagy. — Szent Imre herceg. — Isteni herceg. — Isteni fényben. — Téged Isten. — Adoremus. — Halmos: Libera. — A keresztfához. — Előtted Jézusom. — Áldozattal.

Ezekén kívül a következő motettákat: Liszt: Ave Mária. Bárdos: Szüz Mária bölcsődala. Ó ékes szép virág. Halmos: Minden földek. Hennig: Rorate coeli. Kertész: Templom csendes mélyén. Liliomok a mezőn. Mozart: Ave verum. Schnabel: 8. Zsoltár. Transeamus. Viadana: örvendező zsoltár.

Nyárkánon. Még azt mondják. Bárdos: Katonanóták. Piusi dalok. Horváth: A magyar föld dala. Kodály: Esti dal, Gárdonyi Z. Kánon.

Az énekkar vezetője Horváth Mihály volt.

Vakációs Kör, melynek célja, hogy a Pécssett tartózkodó növendékeink a szünidőben kellemes és nekik való szórakozást találjanak, az elmúlt nyáron is szépen működött. A Pius terein a krokett, football, ping-pong és turul játékok voltak a legkedveltebbek. Az intézet uszómedencéjében naponként fürödhettek a fiúk. A kör P. Selmeczy vezetésével minden szerdán kirándulást rendezett a környék kedvelt kiránduló helyeire. Voltak Mária-Gyűdön, ahonnan Siklósra látogattak át, és Pécsváradon is. Augusztus 20-án ünnepély volt Szent István tiszteletére. A nagyvakációt nagy érdeklődéssel kísért versenyek fejezték be. A győztesek között több könyv és egyéb jutalom került kiosztásra.

A karácsonyi szünetben kellemesen fűtött teremben társasjátékokkal szórakoztak a fiúk és az intézet ródli- és jégpályáján kerestek üdülést. Pásztorjáték, kisebb színdarabok rendezése tették kelemessé a vakáció gyorsan muló napjait.

Rendkívüli tárgyak.

Német társalgás két csoportban. Tanár Dr. Magyarlaki József.

Alsó osztályok csoportja: III. B-ből Dvørzsák Pál 3, Góczán Béla 3, Hanny Róbert 1, Hertelendy Andor 2, Maróthy Géza 2, Martin Győző 1, Svastich Dániel 1, Szász Imre 1. IV. B-ből: Berecz György 2, Dux Ernő (I. félév), Kádas István 1, Kétyi Iván 3, Littke József 3, Maróthy István (I. félév), Nemestóthy Andor 2, Rozinszky Béla 3, Sennyey Tamás gr. 1.

Felső osztályok csoportja: V. o.-ból: Karattur Gyula 2. VI. o.-ból: Karády Sándor 3, Kiss Gábor 2, Pozsár József 2, Sennyey László gr. 1, Torondy Kálmán 1, Varga István VII. o.-ból: Buzánszky József (I. félév), Gulyás Endre 2, Petrányi Rezső 2, Umbrai Ferenc 2, Mohácsi Mátyás (I. félév), Németh István 3.

A beszédgyakorlatok tárgy és módszer tekintetében az utasítások szerint történtek. Segédkönyv: Kemény, Rendszeres és módszeres beszédgyakorlatok. Az I. csoportnál az Unterstufe 14 fejezetét s a Mittelstufe fejezeteit dolgoztuk fel, a II. csoportnál az Oberstufe-ból 23 fejezetet. E mellett a beszélgetések tárgyát képezték a tanulók német irodalmi olvasmányai és az iskolaév élményei és Sartorius, Die Feldherrnkunst des Lebens c. művének legszebb s nevelési szempontból legértékesebb részei.

Törvívás egy csoportban. Heti 2 órában. Tanár Dr. Kismartoni Károly r. testnev. tanár.

Bányai János, II. A., Csemez Károly, Kiss Gy. Béla, III. A., Fellner Sándor, Kaffka Károly, III. B., Marián József, Rozinszky Béla, IV. B.

Végzett anyag: magatartás a vívóteremben, vitör leírása, előkészítőgyakorlatok: a vitör fogása, állások, kézhelyzetek, lábgyakorlatok, előrelépés, hátralépés, kitörés előre, visszatérés kitörésből vívóállásba, előrelépés és előreugrás összekötve kitöréssel, (patinandó, balesztra), ismételt kitörés, (radopio), meghívások (invitó). Iskolavívás. Vívótávolságok. Találati rések. Ökölhelyzetek. Vonalak. Az iskolavívás alapgyakorlatai. A két penge egymáshoz való viszonya: egyszerű kötések, váltószúrás (cavazione), kitérőszúrás (cavazione in tempo), váltások és átvitelek, ütések (battuta), kötött szúrások (filo), leszorítás (copertinó). Védelem. A visszaszúrások (riposte). Társas (convencionális) gyakorlatok.

Kardvívás két csoportban. Heti 2—2 órában. Tanár: vitéz Csokonay Sándor r. testnev. tanár.

A) Kezdők csoportja: Hüvös János, Takács Adám, V. o., Mártonffy Tamás, Merán Ferenc gr. VI. o., Balás István, Bobok Endre, Ember László, Vértés István VII. o., Gesztessy Ákos, Schmidt Jenő, VIII. o. Végzett anyag: előkészítő oktatás és előkészítő gyakorlatok, a vívás fogalma, magatartás és biztonsági szabályok a vívóteremben, a kard fogása, állások, lábgyakorlatok, kézhelyzetek, kardlendítések, vágási és védési lendítések, meghívások, átmenetek, pengék egymáshoz való viszonya, az iskolavívás fogalma, az iskolavívás alapgyakorlatai, egyenes vágások és védeke, szúrások és védeke, egyszerű támadásokból és védekekből összeállított támadó és védő gyakorlatok, egyes cselek és védeke.

B) Haladók csoportja: Karády Sándor, Torondy Kálmán, VI. o., Kiss Ottó Miklós VIII. o. Végzett anyag: Kettős cselek és védeke, csel visszavágás, pengetámadások és védeke, ismételt támadások, kitérő vágások és szúrások, fokütések és védeke, bevezetés a szabadvívásba, szabadvívás „voltra“, minősítő küzdelem.

Az elért eredmény teljesen kielégítő, egyeseknél igen jó.

Az oktatás az utasítások szerint történt.

Rendkívüli rajz. Vezető tanár Adamszky Andor S. J. Tanulói: VI. o-ból: Gelencsér József 1, Merán Ferenc gr. P. i. 1. — V. o-ból: Zsámár Tibor 1. — IV. B-ből: Hohenlohe Miksa hg. P. i. 1, Moticska Felicián 1, Széchenyi Ferenc gr. P. i. 1. — IV. A-ból:

Garay Endre 1, Schaff Mátyás 1, Telfel Zoltán 1, Papócsi János 1. — III. A-ból: Kiss Gyula Béla 2, Sallamon László 1. — III. B-ből: Bálinti György 2, Csinády István P. i. 1, Góczán Béla P. i. 1, Gulyás József P. i. 1. — II. A-ból: Bányai János 1, Bencze Ákos 1. — I. A-ból: Hapli Ferenc 2, Karlóczy Valér 1, Nádor Győző 1, Tiborc Csaba 1. — I. B-ből: Juhász Mihály 2, Krisztián Béla 1, Friedmann Gyula P. i. 1, Laufer Árpád P. i. 1, Vörös Antal 1. — A tanítás az Utasítások szerint történt.

A növendékek ceruza, színes ceruza, pasztellkréta és szén rajzokat készítettek; víz- és olajfestékekkel dolgoztak. Szombatonként kijártak a Mecsekbe s ott természet után rajzoltak. Vázlataikat otthon olaj- és vízfestékekkel dolgozták ki. A rajzteremben gipszminták, házi eszközök, kitömött madarak és modelt ülő diákok rajzolásával képezték magukat.

Kémiai Diák-Laboratórium. Az első félév végén az új ifjúsági laboratóriumban megindultak P. Németh Ferenc S. J. vezetésével a kémiai gyakorlatok.

A IV—VIII. o. tanulók közül 23-an vettek részt két csoportban heti 2—2 órai munkával.

Bevezetés gyanánt a vegyületek osztályozásának áttekintése után oldatokat készítettünk és egyszerű üvegtechnikai gyakorlatokat végeztünk. A munka főtárgya, a minőleges vegyi elemzés a tanulók érdeklődését lekötötte. Többeknek a kitűzött munka elvégzése után ideje maradt különlegesebb kísérletek végzésére is.

A résztvevők a következő érdemjegyeket érdemelték: A VIII. osztályból: Maul Ernő 1, Regös József 1, *Szőr Péter I*, Vastagh Gyula 1, Záhonyi Aladár 1; a VII. o-ból: *Vértes István I*; a VI. o-ból: Pichler Ferenc 1; az V. o-ból: Fuchs Zoltán 2, Máthé István 1, Szabó Antal 1; a IV. B-ből: Berecz György 1, *Dux Ernő I*, Fodor Károly 1, Littke József 3, *Moticska Felicián I*; a IV. A-ból: Esztergár Pál 1, Ormódi László 1, *Orosházi Ferenc I*, *Kálmándy Pap Ferenc I*, Somogyi József 1, Telfel Zoltán 2, Varga János 1, Weszelovits László 1.

A tanulók érdemsorozata.

A számok és rövidítések magyarázata a) magaviseletben, rendszeretben és b) előmenetelben: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen. Általános tanulmányi eredmény: I. = kitűnőrendű, 1 = jeles-, 2 = jó-, 3 = elégséges-, 4 = elégtelenrendű. — P. i. = Pius internátusi növendék; ism. = ismétlő; fm. = felmentve. A róm. kat. tanulók vallása nincs jelezve.

A tanulók elbírálása. Érdemjegyek. A tanuló elbírálásakor az elért eredmény kifejezésére mind a magaviseletből, mind a rendszeretből, mind pedig az előmenetelből a *jeles, jó, elégséges, elégtelen* érdemjegyek szolgálnak.

Magaviselet. A magaviselet elbírálása és a magaviseleti érdemjegyek megállapítása a tanuló egyéniségének alább felsorolt vonásai alapján történik: a) valláserkölcsei meggyőződés; b) nemzeti érzés (hazafias magatartás); c) jellembeli tulajdonságok (egyeneselelkűség, jóindulat, akarati fegyelmezettség, tisztelet tudás stb.); d) kötelességtudás és szorgalom; e) magatartás az iskolában és az iskolán kívül; f) a tanuló társakra gyakorolt hatás.

E szempontok figyelembevételével a magaviseleti érdemjegyek megállapítása a következő elvek szerint történik:

Jeles érdemjegyet kap a tanuló, ha valláserkölcsei meggyőződése és nemzeti érzése nyilvánvalóan erős, jellembeli tulajdonságaival, különösen egyeneselelkűségével, akarati fegyelmezettségével és tisztelet tudásával társai közül kiválik, kötelességtudása és szorgalma mindig állandó, magatartása az iskolában és az iskolán kívül korának minden tekintetben megfelelő és társaira nemesítőleg hat.

Jó érdemjegyet kap a tanuló, ha valláserkölcsei meggyőződése és nemzeti érzése kifogástalan, jellembeli tulajdonságai egyeneselelkűségét, akarati fegyelmezettségét, tisztelet tudását megmutatják, kötelességtudása és szorgalma kielégítő, magatartása az iskolában és az iskolán kívül csak kisebb kifogásokra ad okot, s a tanév folyamán legfeljebb egyszer részesült elsőfokúnál nem súlyosabb fegyelmi büntetésben.

Elégséges érdemjegyet kap a tanuló, ha valláserkölcsei és hazafiúi kötelességeit nem elég buzgalommal teljesíti, jellembeli tulajdonságai közül különösen egyeneselelkűsége és fegyelmezettsége javításra szorul, s a tanév folyamán legfeljebb két alkalommal részesült harmadfokúnál nem súlyosabb fegyelmi büntetésben.

Elégtelen érdemjegyet kap a tanuló, ha valláserkölcsei és hazafiúi kötelességei ellen súlyosabban vagy gyakrabban vét, egyeneselelkűségében, tisztelet tudásában feltűnő a hiány, s az év folyamán e tekintetben fejlődést nem mutat, tanuló társaira káros befolyással van, az év folyamán háromszor vagy többször másodfokúnál súlyosabb fegyelmi büntetésben részesült.

A magaviseleti érdemjegy a tanuló továbbhaladására nincs befolyással, de az általános tanulmányi eredmény megállapításakor számításba kell venni. (V. ö. Rendtartás 97. §. 1—4.)

Első A) osztály.

Osztályfőnök: Ambrus István S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Zopf Antal.

Megközelítették: *Gábrriel János, Jánosi Imre, Verebélyi Gyula.*

Hittanból: *Zopf Antal.*

Megközelítették: *Lényi József, Biczó Ferenc, Papp Béla.*

Magyar nyelvből: *Gábrriel János.*

Megközelítették: *Zopf Antal, Jánosi Imre, Zsuffa Béla.*

Földrajzból: *Dombi Ferenc.*

Megközelítették: *Gábrriel János, Zopf Antal, Biczó Ferenc.*

Latin nyelvből: *Zopf Antal.*

Megközelítették: *Gábrriel János, Kalamár István, Jánosi Imre.*

Természetrajzból: *Jánosi Imre.*

Megközelítették: *Verebélyi Gyula, Dombi Ferenc, Zopf Antal.*

Mennyiségtanból: *Zsuffa Béla.*

Megközelítették: *Gábrriel János, Zopf Antal, Verebélyi Gyula.*

Rajzból: *Tamásovics Alajos.*

Megközelítették: *Benkovich István, Jánosi Imre, Horváth Sándor.*

Az osztály középérdemjegye: 1.95.

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeresítés	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Szépírá	Ének	Ált. tan. eredm.
	Bakos Jenő	2	2	3	2	3	4	3	3	1	1	2	1	4
	Benkovich István	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2
	Berner András	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	1	3
	Biczó Ferenc	2	2	1	1	1	1	1	2	2	3	2	1	2
5.	Budás József	1	1	3	2	3	3	2	3	1	3	1	1	3
	Cser Lajos	1	1	2	2	2	3	1	2	1	2	1	1	2
	Dombi Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
	Egressy István g. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	1	3
	Fáth Lajos	2	3	3	3	2	3	1	3	1	3	1	1	3
10.	Fekete László	2	3	3	3	4	4	3	4	3	3	3	1	4
	Fonyó István	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	3	1	3
	Garamvölgyi Zoltán	1	2	1	2	1	2	2	3	2	2	2	1	2
	Gábrriel János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Gál Sándor	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	1	2
15.	Hapli Ferenc	1	1	1	2	1	2	1	3	2	3	2	1	2
	Hering János	2	3	2	3	3	3	3	3	3	1	3	1	3
	Horváth Endre	1	2	1	2	1	3	2	2	2	1	2	1	2
	Horváth László	2	3	3	3	3	4	3	3	2	2	2	1	4
	Horváth Sándor	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2
20.	Jákics József	2	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természetráaj	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Szépíráás	Ének	Ált. tan. eredm.
	J á n o s i Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
	Kalamár István	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	2
	Karlóczy Valér ism.	1	1	1	2	3	2	2	3	1	3	1	1	3
	Kálózdí Miklós	1	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2
25.	Kovács József	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2
	Kún László	2	2	1	2	3	3	3	3	3	3	2	1	3
	Langa Iván	1	1	1	2	2	3	2	3	1	fm	2	1	3
	Lay László	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	3
	Leitner Tibor	2	2	2	3	3	4	3	3	2	2	1	1	4
30.	Lényi József	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2
	Major Tibor	2	2	1	2	3	2	3	3	2	2	2	1	3
	Mátrai Dénes	2	2	1	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2
	Milos János	1	1	1	1	2	1	2	2	1	3	1	1	2
	Nádor Győző ism.	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	2
35.	Negele Tibor	2	1	2	3	3	3	2	3	1	1	1	1	3
	Nemesszeghy Ervin	1	2	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2
	Neudörfler János	2	2	2	3	1	4	2	3	2	2	1	1	4
	Oszvald József	2	2	1	2	3	3	2	3	3	3	2	1	3
	Papp Béla	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2
40.	Piszér Elemér	2	2	2	3	2	4	3	3	2	3	2	1	4
	Potys József	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2	2	1	3
	Rendeki Sándor	2	2	2	2	1	3	1	2	2	1	2	1	2
	Schmidt György	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2
	Steiermann Pál	2	2	2	2	2	3	2	3	2	1	2	1	3
45.	Szabó József	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	2
	Szarvas Károly	2	2	2	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3
	Szántó József	1	1	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	3
	Szegedi Géza	2	1	2	2	2	3	3	4	1	2	1	1	4
	Tamáscovics Alajos	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2
50.	Tiborczi Csaba	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2
	Vejtey Antal	2	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1	3
	V e r e b é l y i Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Volk Tibor	2	3	1	3	3	4	3	3	3	2	2	1	4
	Zombai László	2	1	1	3	3	4	2	3	2	2	1	1	4
55.	Z o p f Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Zopf László	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	2
	Z s u f f a Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
Magántanuló:														
	Imhof József	—	—	1	2	1	2	1	1	1	3	1	2	2
	V e l l e János (szept.)	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Kimaradt: Ring Ödön.

Összesen: 59.

Első B) osztály.

Osztályfőnök: Bádonyi Imre.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviséletből és összes előhaladásból,

Szabó József.

Megközelítették: *Hirt Ferenc P. i., Gergő József.*

Hittanból: *Matos Antal.*

Megközelítették: *Wéber Antal P. i., Szabó József, Krisztián Béla.*

Magyar nyelvből: *Hrncsir László.*

Megközelítették: *Szabó József, Matos Antal, Hirt Ferenc P. i.*

Földrajzból: *Eöry István P. i.*

Megközelítették: *Matos Antal, Laufer Róbert P. i., Hirt Ferenc P. i.*

Latin nyelvből: *Szabó József.*

Megközelítették: *Matos Antal, Hirt Ferenc P. i., Hrncsir László P. i.*

Természetről: *Hirt Ferenc P. i.,*

Megközelítették: *Matos Antal, Hrncsir László P. i., Eöry István P. i.*

Mennyiségtanból: *Gergő József.*

Megközelítették: *Hrncsir László P. i., Hirt Ferenc P. i., Szabó József.*

Rajzból: *Laufer Róbert P. i.*

Megközelítették: *Szabó József, Várkay Iván P. i., Hrncsir László P. i.*

Az osztály középérdemjegye: 2.60.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természetről	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Szépírá	Ének	Ált. tán. eredm.
Bien József	2	1	2	3	3	4	3	3	2	1	1	1	4
Bognár Jenő P. i.	2	2	2	2	3	3	2	3	2	2	1	1	3
Czelhán József	1	2	1	2	3	3	2	3	1	1	1	1	3
Eöry István P. i.	1	1	1	2	1	2	1	1	1	3	1	1	2
5. Esterházy Péter gr. P. i.	2	3	2	3	3	3	3	3	2	1	2	1	3
Fekete István	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3
Friedmann Gyula P. i.	2	2	1	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2
Gadányi Lajos P. i.	1	1	1	3	2	2	1	1	2	fm	3	1	2
Gálosi Ferenc	2	2	2	3	3	4	3	3	2	1	1	1	4
10. Gergő József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
German István P. i.	2	2	3	3	3	4	3	3	3	1	2	1	4
Glück Péter	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2
Goczán Ferenc P. i.	1	1	2	2	3	3	1	3	2	1	1	1	3
Göncz János	1	2	3	3	3	3	2	3	2	1	2	1	3
15. Hantos István	2	2	2	3	3	4	3	4	3	3	3	1	4
Hirt Ferenc P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hodosi József	2	2	1	3	3	3	2	3	1	1	1	1	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Szépírá	Ének	Ált. tan. eredm.
	Hrnicsir László P. i.	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
	Juhász Mihály	1	1	1	1	3	2	1	2	2	2	2	1	2
20.	Kajdy László	2	2	2	3	3	4	3	4	2	1	2	1	4
	Kajsza József	2	1	2	3	3	4	3	4	1	1	1	1	4
	Kett Ödön	1	1	2	2	3	2	2	2	1	2	1	1	2
	Kolossa Imre P. i.	2	3	1	2	1	2	1	2	3	3	2	1	2
	Kordé László	1	1	2	3	2	3	2	3	2	2	2	1	3
25.	Kovács János	2	2	3	3	3	3	3	3	2	fm	3	1	3
	Krisztián Béla	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2
	Krusniczky Péter	1	2	2	3	2	3	1	3	3	fm	2	1	3
	Laufer Róbert P. i.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1
	Lengyel László P. i.	1	1	1	2	3	2	2	3	2	3	1	1	3
30.	Maár László P. i.	2	2	2	2	3	3	3	2	3	3	2	1	3
	Madár Mihály	1	1	1	2	2	3	2	3	1	2	1	1	3
	Maróthy László P. i.	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	2
	Matos Antal	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
	Maurer Antal	2	2	3	3	3	4	3	4	3	2	3	1	4
35.	Mártonffy Miklós P. i.	2	3	2	4	2	3	3	2	3	3	3	1	4
	Müller János	1	1	3	3	3	2	3	3	1	2	2	1	3
	Nikolov László	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2
	Novák Gyula ism.	2	2	1	3	3	3	3	3	1	2	2	1	3
	Orsovszky László	2	1	3	3	2	2	3	3	3	2	3	1	3
40.	Párkányi György P. i.	2	2	2	3	3	3	2	3	1	2	2	1	3
	Rasztik László	2	2	2	3	3	3	2	2	2	1	3	1	3
	Ress Sándor	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1	2	1	3
	Schmidthoffer Sándor P. i.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	3
	Schön István	2	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1	3
45.	Sütő István	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	2	1	2
	S z a b ó József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Szilli Alajos	2	2	2	3	3	3	3	3	2	1	2	1	3
	Szily Tamás P. i.	2	2	2	2	3	4	3	3	3	fm	1	1	4
	Szivér Emil	2	2	1	3	3	3	2	3	3	1	2	1	3
50.	Sztankovánszky Imre P. i.	2	2	2	3	3	4	3	3	2	3	2	1	4
	Takács Lajos ism.	2	2	3	3	3	4	3	3	1	2	1	1	4
	Tóth Gyula	1	1	1	2	3	3	2	2	1	2	2	1	3
	Tóth János P. i.	1	2	2	2	2	3	2	3	3	2	1	1	3
	Vágó István P. i.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	3	2	1	2
55.	Várkay Iván P. i.	1	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2
	Verebes Tibor	1	1	1	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2
	Vörös Antal	1	1	1	1	2	3	1	2	1	2	2	1	2
	Wéber Antal P. i.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2
	Winis Gábor	2	1	1	1	1	2	2	3	2	2	1	1	2

Összesen: 59.

Kimaradt: Forgách András gróf P. i., Laborci Ottó.

Második A) osztály.

Osztályfőnök: Bodolay Gyula S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviselethől és összes előhaladásból,

Bátori József.

Megközelítették: Péter István P. i., Fuchs Ferenc.

Hittanból: Velle János.

Megközelítették: Risztics György P. i., Szabó Lajos, Bátori József.

Magyar nyelvből: Risztics György P. i.

Megközelítették: Báthori József, Péter István P. i., Hegedüs János.

Földrajzból: Hegedüs János.

Megközelítették: Báthori József, Péter István P. i., Fuchs Ferenc.

Latin nyelvből: Péter István P. i.

Megközelítették: Bátori József, Fuchs Ferenc, Velle János.

Természettudományból: Molnár Imre P. i.

Megközelítették: Velle János, Hegedüs János, Péter István P. i.

Mennyiségtanból: Fuchs Ferenc.

Megközelítették: Molnár Imre P. i., Péter István P. i., Bátori József.

Rajzból: Bencze Ákos.

Megközelítették: Fuchs Ferenc, Réger József, Péter István P. i.

Az osztály középérdemjegye: 2.03.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Ének	Ált. tan. eredm.
Batthyány László gr. P. i.	2	2	2	3	3	4	2	4	2	2	3	4
Bányai János	2	4	2	3	1	3	2	3	1	1	3	3
Bátori József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bencze Ákos	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2
5. Bitó Ferenc P. i.	2	3	2	3	2	3	1	2	1	2	2	3
Bujdosó Pál P. i.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
Cziráki Gyula	2	2	3	3	3	3	2	4	1	1	1	4
Cziráki János	1	2	2	3	3	3	3	2	1	2	1	3
Erdősi László	2	3	1	2	3	2	1	2	1	1	1	2
10. Farkas József	1	1	1	2	1	2	1	3	2	3	2	2
Fuchs Ferenc	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gosztony József P. i.	2	3	2	3	3	3	2	3	2	3	2	3
Hegedüs János	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Kamarás József	2	2	1	3	2	2	1	2	3	2	3	3
15. Kétyi László	2	3	2	3	2	3	2	3	2	1	3	3
Koch Róbert	1	3	1	3	3	3	3	2	2	3	1	3
Komáromy Béla	2	2	2	3	2	4	2	3	3	2	3	4
Kozma József	1	2	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Ének	Ált. tan. eredm.
	Körmendy László P. i.	1	2	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2
20.	Légrádi István	2	2	3	3	4	4	3	4	2	2	3	4
	Mihalik Albin ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	fm	3	3
	Molnár Imre P. i.	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2
	Mühl Emil	1	2	2	3	3	3	3	3	2	1	2	3
	Péter István P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
25.	Régert József	1	1	1	2	2	1	1	2	1	3	2	2
	Riszt János	1	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2
	Risztics György P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
	Schmidt Antal	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2
	Sélley Miklós P. i.	1	1	2	3	2	3	1	2	2	2	2	3
30.	Spilka Antal P. i.	2	1	3	3	3	4	1	4	3	1	3	4
	Szabó Lajos	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1
	Szemerédy Lajos P. i.	1	2	1	2	3	3	1	2	2	2	3	3
	Széplaki László	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2
	őzibert László	2	3	2	3	3	4	3	3	3	1	3	4
35.	Szivér László	2	3	1	3	3	4	3	2	3	1	3	4
	Vastag Róbert P. i.	2	1	2	2	2	2	1	3	1	2	1	2
	Velle János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
	Wagner Gábor	2	1	1	3	1	3	2	3	1	2	1	3
	Weszelovics Miklós	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2
40.	Wolford Béla P. i.	1	2	1	2	2	3	1	3	1	3	2	3
<i>Magántanuló:</i>													
	Weitmann Frigyes	—	—	3	3	4	4	3	4	3	2	3	4

Összesen: 41.

Kimaradt: Gaszner Ferenc P. i., Keszthelyi Miklós, Wimpffen Szigfrid gr. P. i.

Második B) osztály.

Osztályfőnök: Németh Ferenc S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Pfund Vilmos.

Megközelítette: *Strasszer Kálmán.*

Hittanból: *S t r a s s z e r K á l m á n.*

Megközelítették: *Pfund Vilmos, Laky György, Wesselényi László.*

Magyar nyelvből: *L i n k a Z o l t á n.*

Megközelítették: *Pfund Vilmos, Strasszer Kálmán, Laky György.*

Földrajzból: *S c h á b R e z s ő.*

Megközelítették: *Strasszer Kálmán, Wesselényi László, Szabó József.*

Latin nyelvből: *L a k y G y ö r g y.*

Megközelítették: *Pfund Vilmos, Strasszer Kálmán, Linka Zoltán.*

Természettudásból: Z á t o n y L á s z l ó.

Megközelítették: *Pfund Vilmos, Strasszer Kálmán, Szabó József.*

Mennyiségtanból: *F f u n d V i l m o s.*

Megközelítették: *Strasszer Kálmán, Scháb Rezső, Szabó József.*

Rajzból: *S z a b ó J ó z s e f.*

Megközelítették: *Pfund Vilmos, Radó János, Strasszer Kálmán.*

Az osztály középérdemjegye: 2.12.

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Földrajz	Latin nyelv	Természetrájt	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Ének	Ált. tan. eredm.
	Beke József	2	2	3	3	3	4	3	4	1	1	2	4
	Benedickt Miklós	1	2	1	3	1	3	1	3	2	3	2	3
	Békési József	2	2	3	3	3	4	3	4	3	1	3	4
	Bibor Barnabás	2	3	3	4	3	4	2	4	2	2	3	4
5.	Budai János	2	2	2	2	2	3	2	2	1	1	2	2
	Gyurkó Géza	2	3	2	2	2	4	2	3	3	1	2	4
	Heckenberger József	1	1	2	2	2	3	2	3	2	1	1	3
	Hegedüs (Hamburger) S.	3	2	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3
	Hohmann Ádám	1	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	2
10.	Horváth Lajos	1	1	2	3	3	3	2	3	1	2	2	3
	Horváth László	1	1	2	3	2	3	2	2	2	2	1	3
	Horváth L. György	1	2	3	3	3	3	3	3	1	2	1	3
	Hoyek László	3	3	3	4	3	4	3	4	2	1	3	4
	Illés József	2	3	1	2	3	2	1	3	3	3	2	3
15.	Jahn Béla	2	2	2	3	3	2	4	4	1	1	2	4
	Jernovics Rezső	2	2	1	3	3	3	3	3	2	1	2	3
	Kordé Jenő	2	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1	3

Harmadik A) osztály.

Osztályfőnök: Velics Miksa S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Pesti Dénes.

Megközelítették: *Faller János, Végyári Pál, Remlinger László*

Hittanból: *Nebecz József.*

Megközelítették: *Végyári Pál, Varga Károly, Faller János.*

Magyar nyelvből: *Végyári Pál.*

Megközelítették: *Faller János, Pesti Dénes, Remlinger László.*

Történelemből: *Pesti Dénes.*

Megközelítették: *Varga Károly, Végyári Pál, Remlinger László*

Földrajzból: *Varga Károly.*

Megközelítették: *Faller János, Szabó László, Nebecz József.*

Latin nyelvből: *Faller János.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Nebecz József, Sziebert Aurél.*

Német nyelvből: *Remlinger László.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Kiss Gyula Ottó, Kungl József.*

Természettanból: *Sziebert Aurél.*

Megközelítették: *Faller János, Pesti Dénes, Remlinger László.*

Mennyiségtanból: *Kiss Gyula Ottó.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Varga Károly, Százuj István.*

Rajzból: *Százuj István.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Glaub Ede, Varga Károly.*

Az osztály középérdemjegye: 2.07.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Enek	Ált. tan. eredm.
Angyal József ism.	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3
Balatonyi Jenő ism.	2	2	1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	3
Bánhelyi György	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	1	1	3	3
Beleki Imre	1	2	1	3	2	1	3	3	2	3	1	1	2	3
5. Csemez Károly	2	2	1	3	3	3	3	2	2	3	1	2	2	3
Czipszer Miklós	1	2	1	3	1	2	3	2	2	3	3 ^{fm}	3	3	3
Dobos Kálmán	3	1	2	3	1	2	4	3	3	3	3	2	2	4
Faller János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Forray Géza	2	3	1	2	3	2	3	3	3	4	3	1	2	4
10. Gáspár János ism.	2	1	2	2	3	3	3	3	2	3	1	2	3	3
Glaub Ede	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2	2
Glöckner János	1	1	2	2	3	2	3	3	3	2	2	1	2	3
Horváth György	2	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Ének	Ált. tan. eredm.
	Horváth József	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	fm	2	2
15.	Jakics Kornél	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	3
	Kelenfi István	2	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	3	4
	Kerekes Béla	2	1	2	2	2	3	3	3	3	3	2	1	2	3
	Kis József	2	1	1	1	1	1	2	1	2	3	1	2	1	2
	Kiss Gyula Béla	2	1	1	2	2	1	3	3	1	3	2	1	3	3
20.	Kiss Gyula Ottó	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2
	Kött Tibor	2	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2
	Kungl József	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3	2
	Lipkay Béla	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	3	2	2
	Makay István	2	1	3	3	3	3	4	3	3	3	2	1	1	4
25.	Mayr Ferenc	2	1	3	2	3	3	3	3	3	3	4	3	3	4
	M á t h é L ó r á n t	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Monostori Antai	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3
	Nagy Ferenc	2	1	2	3	3	4	4	4	3	3	1	1	2	4
	Nagy István	2	1	3	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	3
30.	Naszluhácz Géza ism.	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3
	Nebecz József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
	Németh Béla	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2
	Németh József ism.	1	1	1	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	3
	Örsi Ferenc	2	1	1	2	1	2	3	3	2	3	3	fm	3	3
35.	Papp László	1	1	1	1	1	2	3	3	2	3	2	3	2	3
	P e s t i D é n e s	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Pusztay János	1	1	1	2	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3
	R e m l i n g e r L á s z l ó	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	I
	Sallamon László	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	2	3
40.	Somkúthy József	2	2	2	2	3	3	3	3	4	3	3	2	2	4
	Szabó László	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2
	Szalay Kálmán	1	2	1	1	1	1	2	2	1	2	1	3	2	2
	Százuj István	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Sziebert Aurél	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
45.	Szikla Dénes	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	1	3
	Szövényi László	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2
	Ugor József	2	1	1	2	3	3	3	3	2	3	1	1	2	3
	Vadász József	1	2	1	2	2	2	3	2	3	3	3	2	3	3
	Varga Károly	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2
50.	Vas Rezső	2	1	2	2	3	3	3	3	2	3	2	fm	2	3
	Várnai Vilmos	2	2	2	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	4
	V é g v á r i P á l	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	I
	Végváry László	2	1	1	3	1	2	3	3	3	3	2	2	2	3

Kimaradt: Toller Alajos, Véték Lajos.

Összesen: 53.

Harmadik A) osztály.

Osztályfőnök: Velics Miksa S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Pesti Dénes.

Megközelítették: *Faller János, Végyári Pál, Remlinger László*

Hittanból: *Nebecz József.*

Megközelítették: *Végyári Pál, Varga Károly, Faller János.*

Magyar nyelvből: *Végyári Pál.*

Megközelítették: *Faller János, Pesti Dénes, Remlinger László.*

Történelemből: *Pesti Dénes.*

Megközelítették: *Varga Károly, Végyári Pál, Remlinger László*

Földrajzból: *Varga Károly.*

Megközelítették: *Faller János, Szabó László, Nebecz József.*

Latin nyelvből: *Faller János.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Nebecz József, Sziebert Aurél.*

Német nyelvből: *Remlinger László.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Kiss Gyula Ottó, Kungl József.*

Természettanból: *Sziebert Aurél.*

Megközelítették: *Faller János, Pesti Dénes, Remlinger László.*

Mennyiségtanból: *Kiss Gyula Ottó.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Varga Károly, Százuj István.*

Rajzból: *Százuj István.*

Megközelítették: *Pesti Dénes, Glaub Ede, Varga Károly.*

Az osztály középérdemjegye: 2.07.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Ének	Ált. tan. eredm.
Angyal József ism.	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3
Balatonyi Jenő ism.	2	2	1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	3
Bánhelyi György	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	1	1	3	3
Beleki Imre	1	2	1	3	2	1	3	3	2	3	1	1	2	3
5. Csemez Károly	2	2	1	3	3	3	3	2	2	3	1	2	2	3
Czipszer Miklós	1	2	1	3	1	2	3	2	2	3	3	fm	3	3
Dobos Kálmán	3	1	2	3	1	2	4	3	3	3	3	2	2	4
Faller János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Forray Géza	2	3	1	2	3	2	3	3	3	4	3	1	2	4
10. Gáspár János ism.	2	1	2	2	3	3	3	3	2	3	1	2	3	3
Glaub Ede	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2	2
Glöckner János	1	1	2	2	3	2	3	3	3	2	2	1	2	3
Horváth György	2	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségstan	Rajz	Testnevelés	Ének	Alt. tan. eredm.
	Horváth József	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	fm	2	2
15.	Jakics Kornél	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	3
	Kelenfi István	2	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	3	4
	Kerekes Béla	2	1	2	2	2	3	3	3	3	3	2	1	2	3
	Kis József	2	1	1	1	1	1	2	1	2	3	1	2	1	2
	Kiss Gyula Béla	2	1	1	2	2	1	3	3	1	3	2	1	3	3
20.	Kiss Gyula Ottó	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2
	Kött Tibor	2	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2
	Kungl József	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3	2
	Lipkay Béla	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	3	2	2
	Makay István	2	1	3	3	3	3	4	3	3	3	2	1	1	4
25.	Mayr Ferenc	2	1	3	2	3	3	3	3	3	3	4	3	3	4
	M á t h é L ó r á n t	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Monostori Antai	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3
	Nagy Ferenc	2	1	2	3	3	4	4	4	3	3	1	1	2	4
	Nagy István	2	1	3	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	3
30.	Naszluhácz Géza ism.	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3
	Nebecz József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
	Németh Béla	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2
	Németh József ism.	1	1	1	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	3
	Örsi Ferenc	2	1	1	2	1	2	3	3	2	3	3	fm	3	3
35.	Papp László	1	1	1	1	1	2	3	3	2	3	2	3	2	3
	P e s t i D é n e s	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Pusztay János	1	1	1	2	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3
	R e m l i n g e r L á s z l ó	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	I
	Sallamon László	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	2	3
40.	Somkúthy József	2	2	2	2	3	3	3	3	4	3	3	2	2	4
	Szabó László	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2
	Szalay Kálmán	1	2	1	1	1	1	2	2	1	2	1	3	2	2
	Százuj István	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Sziebert Aurél	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
45.	Szikla Dénes	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	1	3
	Szövényi László	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2
	Ugor József	2	1	1	2	3	3	3	3	2	3	1	1	2	3
	Vadász József	1	2	1	2	2	2	3	2	3	3	3	2	3	3
	Varga Károly	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2
50.	Vas Rezső	2	1	2	2	3	3	3	3	2	3	2	fm	2	3
	Várnai Vilmos	2	2	2	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	4
	V é g v á r i P á l	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	I
	Végváry László	2	1	1	3	1	2	3	3	3	3	2	2	2	3

Kimaradt: Toller Alajos, Véték Lajos.

Összesen: 53.

Harmadik B) osztály.

Osztályfőnök: Lukács Andor.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Csinády István P. i.

Megközelítették: Merán Fülöp gr. P. i.

Hittanból: C z i m b e r L á s z l ó.

Megközelítették: Hartman Gyula, Svastics Dániel P. i., Hanny Róbert P. i.

Magyar nyelvből: Széchenyi Benedek gr. P. i.

Megközelítették: Merán Fülöp gr. P. i., Csinády István P. i., Czimber László.

Történelemből: S c h r e r Á d á m.

Megközelítették: Orczy György br. P. i., Szász Imre P. i., Prettl Ádám.

Földrajzból: H a n n y R ó b e r t P. i.

Megközelítették: Merán Fülöp gr. P. i., Orczy György br. P. i., Rott F. P. i.

Latin nyelvből: C s i n á d y I s t v á n P. i.

Megközelítették: Széchenyi B. gr. P. i., Merán Fülöp gr. P. i., Schwarz Miklós.

Német nyelvből: S v a s t i c s D á n i e l P. i.

Megközelítették: Széchenyi Benedek gr. P. i., Merán Fülöp P. i., Csinády I. P. i.

Természettanból: M e r á n F ü l ö p g r. P. i.

Megközelítették: Csinády István P. i., Martin Győző P. i., Czimber László.

Mennyiségtanból: L a k a t o s L á s z l ó.

Megközelítették: Csinády István P. i., Svastics Dániel P. i., Orczy Gy. br. P. i.

Rajzból: H a r t m a n G y u l a.

Megközelítették: Csinády István P. i., Schrer Ádám, Merán Fülöp gr. P. i.

Az osztály középérdemjegyei: 1·93.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Ének	Alt. tan. eredm.
Ádám János	2	2	1	2	2	3	4	3	2	3	1	fm	2	3
Batthyány Zsigmond gr. ism. P. i.	1	2	2	4	3	3	3	3	2	3	1	1	2	4
Bálint György	2	3	2	2	3	3	1	3	3	3	2	fm	2	3
Békássy Péter P. i.	2	2	2	3	3	2	3	1	3	3	2	2	1	3
5. Boda Emil	1	2	1	2	2	2	1	1	1	2	2	fm	1	2
Cservenka Rezső ism.	2	2	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3
Czimber László	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	fm	1	2
C s i n á d y I s t v á n P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
Dékány László	1	2	1	3	3	3	4	2	2	3	3	2	2	4
10. Dvorzsák Pál P. i.	2	2	2	3	2	2	4	2	3	3	3	3	3	4
Engert Imre	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2
Fellner Sándor ism. P. i.	2	2	2	3	2	1	3	2	2	3	2	2	3	3
Fülöp Pál P. i.	2	2	2	3	3	3	4	3	3	3	1	2	2	4

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségstan	Rajz	Testnevelés	Ének	Alt. tan. eredm.
	Fürtös József ism.	1	2	2	2	3	3	3	3	3	3	1	3	3	3
15.	Gatti Antal ism. P. i.	2	2	2	3	3	3	3	1	3	3	2	3	2	3
	Góczán Béla	1	2	1	3	2	2	3	3	2	3	1	2	1	3
	Gulyás József P. i.	2	2	1	3	2	2	3	3	2	3	1	2	1	3
	Halász Béla ism.	2	2	2	3	3	3	3	1	2	3	1	1	2	3
	Hanny Róbert P. i.	2	2	1	2	1	1	2	1	1	2	2	2	1	2
20.	Hartman Gyula	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2
	Heindl Zsigmond P. i.	2	2	2	2	3	2	3	3	3	3	2	2	1	3
	Henézi László	2	2	2	3	2	3	3	2	3	3	1	1	1	3
	Herner Ferenc P. i.	1	2	1	2	3	2	3	2	2	2	1	2	1	3
	Hertelendy Andor P. i.	2	3	2	2	1	3	3	1	2	2	1	2	1	3
25.	Hipp Imre	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2
	Hofmann Károly	2	2	2	4	3	3	4	2	4	3	3	2	2	4
	Horváth Gyula	1	1	1	2	2	1	2	2	2	3	1	1	1	2
	Józsa Olivér P. i.	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	3
	Kaffka Károly P. i.	2	2	2	2	2	2	3	2	2	3	1	2	1	3
30.	Kanovics Tibor	2	2	1	3	3	2	3	2	2	3	2	1	2	3
	Kapitány István	2	2	2	2	3	3	3	2	3	3	2	1	1	3
	Keresztény József	2	3	3	3	3	3	4	4	3	3	1	1	3	4
	Kohner Béla	1	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2	fm	2	3
	Kraah Mihály	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
35.	Lakatos László	2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	2
	Maróthy Géza P. i.	2	3	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	3
	Martin Győző P. i.	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	2
	Merán Fülöp gr. P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Milter Ferenc	2	2	3	3	4	3	4	2	3	4	2	2	2	4
40.	Milter János P. i.	1	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1	2	1	2
	Orczy György br. P. i.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	fm	1	2
	Pauer Sándor	2	2	2	3	3	3	4	2	3	3	1	1	3	4
	Pálffy Sándor gr. P. i.	2	2	2	2	3	2	3	1	3	3	3	2	2	3
	Prettl Ádám	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
45.	Quirico Pál P. i.	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	3
	Regös Béla	1	2	1	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	3
	Rott Ferenc P. i.	1	2	1	2	1	1	2	2	2	1	2	1	2	2
	Schild Mihály	1	1	1	2	2	2	2	1	2	3	1	1	1	2
	Schrer Ádám	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1	2
50.	Schvarz Miklós	1	2	1	2	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2
	Simon Antal	2	2	1	3	3	3	4	2	3	3	1	2	2	4
	Somos Antal	2	3	2	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3
	Svastics Dániel P. i.	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1
	Szász Imre	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	2	3	1	2

A tanuló neve				Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségstan	Rajz	Testnevelés	Ének	Ált. tan. eredm.
55. Széchenyi Benedek gr. P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Törtely Zoltán P. i.	2	2	1	3	2	2	3	2	2	3	2	3	3	3	2	1	3
Vadász Róbert	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3
Vavika Ferenc	2	2	1	3	2	2	4	2	3	3	3	3	3	3	1	2	4
Zsembery Iván P. i.	1	2	1	3	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	1	3
<i>Magántanuló:</i>																	
Leiner László (szept.)	—	—	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4

Összesen: 60.

Kimaradt: Vörösmarty Dénes.

Negyedik A) osztály.

Osztályfőnök: Kerling János S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletről és összes előhaladásból,

Renner Ádám.

Megközelítették: Szabó Kázmér, Burucs László, Arnold Rezső.

Hittanból: Bátori Béla.

Megközelítették: Szabó Kázmér, Burucs László, Fátrai Antal.

Magyar nyelvből: Burucs László.

Megközelítették: Fátrai Antal, Renner Ádám, Garay Endre.

Történelemből: Hoffmann Ottó.

Megközelítették: Sicher László, Renner Ádám, Gödöny József.

Latin nyelvből: Renner Ádám.

Megközelítették: Burucs László, Fátrai Antal, Andráskovits József.

Német nyelvből: Arnold Rezső.

Megközelítették: Szabó Kázmér, Burucs László, Gödöny József.

Természetről: Szabó Kázmér.

Megközelítették: Andráskovits József, Renner Ádám, Halmai György.

Mennyiségtanból: Vadász Tibor.

Megközelítették: Renner Ádám, Gergics Rudolf, Arnold Rezső.

Rajzból: Papócsi János.

Megközelítették: Gergics Rudolf, Gödöny József, Sicher László.

Az osztály középérdemjegye: 1.93.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Német nyelv	Természetről	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Gyorsírás	Ált. tan. eredm.
Andráskovits József	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Angyal Andor	2	2	3	3	2	3	3	3	4	2	2	4	4
Arnold Rezső	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Bátori Béla	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	1	2	2
5. Bogáti Ferenc	2	2	3	4	3	4	4	2	3	1	3	3	4
Burucs László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Buzánszky László	2	2	2	3	2	3	3	2	3	2	3	2	3
Esztergár Pál	2	2	1	2	2	3	2	1	1	2	2	2	2
Fátrai Antal	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
10. Garay Endre	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2
Gergics Rudolf	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2	1	2
Gödöny József	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1
Halmai György	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	3	1	2

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Német nyelv	Természetrajz	Mennyiségstan	Rajz	Testnevelés	Gyorsírás	Ált. tan. eredm.
	Hoffmann Ottó	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	3	1	2
15.	Horváth Jenő	2	2	2	3	2	3	3	2	1	2	2	2	3
	Kálmándy Pap Ferenc	2	2	2	2	2	3	3	1	2	1	3	2	3
	Kálmándy Pap István	2	2	1	2	3	3	3	1	2	1	3	1	3
	Károlyi György	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	1	3
	Knotik Rezső	2	2	3	3	1	3	3	2	3	2	fm	2	3
20.	Kövecs (Steiner) Béla	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	4	3
	Lengyel Károly	1	1	1	2	1	3	3	1	2	2	1	1	3
	Máthé Tibor	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Mérnök János	2	2	3	3	3	3	3	2	3	1	1	2	3
	Németh István	1	1	2	2	2	3	3	2	2	2	3	1	3
25.	Ormódi László	2	2	3	3	3	3	3	1	3	2	3	2	3
	Orosházi Ferenc	1	1	2	3	2	2	3	2	1	2	2	2	3
	Papócsi János	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2
	Peti László	2	2	2	2	2	3	3	1	2	1	1	2	3
	Rendeki Ágoston	2	2	1	1	2	3	3	1	2	2	1	3	3
30.	R e n n e r Ádám	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Ribényi Ernő	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2
	Schaf Mátyás	1	1	1	2	2	1	1	1	3	1	1	1	2
	Sicher László	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
	Somogyi József	2	2	2	3	2	3	3	2	2	2	1	1	3
35.	S z a b ó Kázmér	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Szabó László	2	2	2	3	2	3	3	2	2	1	1	2	3
	Telfel Zoltán	2	2	2	2	2	3	3	2	3	2	fm	3	3
	Tölgyesi László	2	2	1	3	2	4	3	3	3	2	2	3	4
	Turányi Károly	2	2	2	3	3	3	3	2	3	2	1	2	3
40.	Vadász Tibor	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1	1	2
	Varga János	2	2	2	4	2	4	4	3	3	2	2	3	4
	Vasvári Ferenc	2	2	3	1	2	3	3	2	3	2	1	1	3
	Weszelovics László	1	1	1	2	1	3	2	1	1	1	3	2	2

Kimaradt: Lantos János, Dévényi Zoltán.

Összesen: 43.

Negyedik B) osztály.

Osztályfőnök: Adamszky Andor S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Kádas István.

Megközelítették: Bors László, Dux Ernő P. i.

Hittanból: Dux Ernő P. i.

Megközelítették: Kádas István, Moticska Felicián, Vicze Lajos.

Magyar nyelvből: Kádas István.

Megközelítették: Ditróy Ákos P. i., Vass Imre, Bors László.

Történelemből: Dux Ernő P. i.

Megközelítették: Kádas István, Vass Imre, Bors László.

Latin nyelvből: Ditróy Ákos P. i.

Megközelítették: Kádas István, Sennyey Tamás gr. P. i., Kaufmann András.

Német nyelvből: Bors László.

Megközelítették: Kádas István, Ditróy Ákos P. i., Vicze Lajos.

Természetről: Moticska Felicián.

Megközelítették: Kádas István, Dux Ernő P. i., Vass Imre.

Mennyiségtanból: Vass Imre.

Megközelítették: Bors László, Kádas István, Kaufmann András.

Rajzból: Széll Tamás P. i.

Megközelítették: Kádas István, Vass Imre, Ditróy Ákos P. i.

Az osztály középérdemjegye: 2.1.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Német nyelv	Természetről	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Gyorsírás	Ált. tan. eredm.
Aiter János P. i.	2	3	3	3	2	3	2	3	4	3	3	3	4
Aitler János	1	2	1	1	1	3	2	1	2	1	1	2	2
Balatonyi Károly	2	1	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3
Baranyi Nándor	1	2	1	1	2	3	3	1	1	1	fm	3	3
5. Bene Géza	2	2	2	3	2	4	3	3	2	2	2	3	4
Berecz György P. i.	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	fm	2	2
Boglári Sándor	2	2	3	2	2	3	3	2	2	2	2	1	3
Bors László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Ditróy Ákos P. i.	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	2
10. Döry Andor br. P. i.	2	2	2	3	1	4	1	2	3	3	3	4	4
Dux Ernő P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Fodor Károly	2	1	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	3
Grubanovics Géza P. i.	2	2	3	3	3	4	3	3	4	2	3	3	4
Harcos József	1	1	3	3	2	3	2	2	3	2	3	1	3
15. Hahn József P. i.	1	1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	3
Hergenröder Adolf	1	2	2	2	3	2	1	2	3	2	2	2	3
Hohenlohe M. hg. P. i. ism.	2	2	2	3	3	3	1	3	4	1	2	3	4

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Német nyelv	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés	Gyorsírás	Alt. tan. eredm.
	Jahn Gyula	2	2	3	3	3	3	2	3	4	2	2	3	4
	Joó Sándor	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	1	3
20	Józsa Zoltán P. i.	2	2	2	3	3	3	4	3	3	1	1	3	4
	Kaufmann András	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1
	K á d a s István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I
	Kelemen Gyula	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1	3	3	3
	Kerekes László	1	1	2	2	1	2	3	1	2	2	2	2	2
25.	Kétyi Iván P. i.	2	3	3	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3
	Littke József P. i.	2	3	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	3
	Lukács Gyula	2	2	2	2	3	3	4	3	3	2	2	2	4
	Marián József P. i.	2	1	2	2	2	3	2	2	3	1	1	2	3
	Maróthy István P. i.	2	1	2	2	3	3	2	2	1	1	1	1	3
30.	Mátay Imre P. i.	2	1	2	3	2	3	2	3	3	2	2	3	3
	Merkei Imre	2	1	3	3	3	3	2	2	3	2	2	2	3
	Mihályi Tamás P. i.	1	1	2	3	2	3	3	2	3	1	2	3	3
	Mike Sándor P. i.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2
	Mocsáry József P. i.	2	3	2	3	2	3	3	2	3	3	2	3	3
35.	Molnár József P. i.	2	1	2	3	3	2	1	2	2	1	1	1	3
	Moticska Felicián	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1	2
	Nagy Péter P. i.	2	1	2	3	3	3	2	3	4	2	3	3	4
	Nemestóthy Andor P. i.	2	2	1	2	2	3	2	2	3	2	1	3	3
	Németh László	2	1	2	2	2	3	3	2	3	2	3	3	3
40.	Nyilasi László P. i.	2	1	1	2	1	2	2	1	2	1	3	2	2
	Pálfay Dezső	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3
	Pfendesack József P. i.	2	3	3	3	3	3	3	3	4	3	2	3	4
	Raáb Károly	2	2	2	3	2	3	3	3	4	2	3	3	4
	Radó József	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	3	1	3
45.	Raksányi Gellért P. i.	2	1	3	2	2	3	3	2	3	1	1	3	3
	Rozinszky Béla P. i.	2	3	2	1	1	3	2	2	3	2	1	2	3
	Sennyey Tamás gr. P. i.	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	3	2	2
	Széchenyi Ferenc gr P. i.	1	1	1	1	2	2	1	1	3	1	2	1	2
	Széll Tamás P. i.	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	2	2	2
50.	Torondy József P. i.	1	1	3	2	2	3	2	2	2	1	2	3	3
	Timkó József	2	1	1	2	1	3	3	2	3	2	2	2	3
	Vass Imre	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
	Vicze Lajos	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2
	Magántanuló:													
	Leiner László	-	-	3	4	4	4	3	3	3	2	3	4	4
	Összesen: 55.													
	Pótvizsgálatot tett:													
	Csokonay Gábor (szept.)	-	-	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: **Mahács Károly S. J.**

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Knauer Gyula.

Megközelítette: *Mammel Ede.*

Hittanból: *Mammel Ede.*

Megközelítették: *Knauer Gyula, Siebenfreud Kurt, Fábíán Ferenc P. i.*

Magyar nyelvből: *Hesz Péter.*

Megközelítették: *Knauer Gyula, Spilka Imre P. i., Simon Emil.*

Történelemből: *Hesz Péter.*

Megközelítették: *Knauer Gyula, Siebenfreud Kurt, Tóth Ferenc.*

Latin nyelvből: *Fuchs Zoltán.*

Megközelítették: *Knauer Gyula, Mammel Ede.*

Görög nyelvből: *Knauer Gyula.*

Megközelítette: *Simon Emil.*

Német nyelvből: *Spilka Imre P. i.*

Megközelítették: *Tóth Ferenc, Mammel Ede, Knauer Gyula.*

Francia nyelvből: *Tóth Ferenc.*

Megközelítették: *Spilka Imre P. i., Mammel Ede, Fábíán Ferenc P. i.*

Természetrájból: *Siebenfreud Kurt.*

Megközelítették: *Fábíán Ferenc, P. i., Resch Ferenc, Simon Emil.*

Mennyiségtanból: *Knauer Gyula.*

Megközelítették: *Mammel Ede, Fábíán Ferenc P. i., Siebenfreud Kurt.*

Az osztály középérdemjegye: 2:13.

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természetrájk	Mennyiségtan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
	Arnold Gyula	1	2	1	2	1	3	—	3	1	2	1	3	3
	Barka István	2	1	1	2	2	2	—	2	2	2	2	fm	2
	Bodajky Lajos	2	3	3	4	3	3	—	4	3	3	3	3	4
	Csokonay Gábor	2	2	1	2	2	2	—	3	3	2	3	fm	3
5.	Csonka István	1	1	2	3	3	3	3	3	—	3	3	2	3
	Eröss Elek	1	2	2	2	2	3	—	2	2	1	3	3	3
	Farkas József	2	2	1	1	2	2	3	3	—	2	3	3	3
	Fábíán Ferenc P. i.	1	1	1	2	1	2	—	2	1	1	1	1	2
	Fehérváry Árpád	1	1	1	2	1	2	—	3	2	1	3	fm	3
10.	Feszl Ernő P. i.	2	2	2	3	2	3	—	3	2	2	3	2	3
	Fuchs Zoltán	1	1	1	1	1	1	—	2	1	1	2	2	2
	Futár Raimund	2	1	1	2	1	2	—	2	3	2	2	3	3
	Gabriel László	P ó t l ó v i z s g á l a t r a m e g y												
	Galambosi János	2	2	2	2	3	2	3	2	—	3	4	2	4
15.	Garay Miklós	2	2	1	3	2	3	—	3	3	2	3	3	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természettan	Mennyiség	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
	Gyimóthy Dénes P. i.	2	2	3	3	2	3	—	3	3	2	3	2	3
	Hajdú László	1	1	1	2	1	2	—	2	2	2	3	1	2
	Hennyey Károly	2	2	2	4	3	3	—	3	3	3	3	1	4
	Hertelendy Zoltán P. i.	2	2	2	2	3	3	—	3	3	3	3	1	3
20.	Hesz Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
	Hirrmann Ferenc	2	2	1	3	2	2	—	2	3	2	3	1	3
	Hüvös János P. i.	2	3	1	1	1	2	—	2	2	1	3	2	2
	Karattur Gyula P. i.	2	2	2	2	2	3	—	2	3	2	3	2	3
	K n a u e r Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	1
25.	Kovács György	3	3	2	3	2	3	—	3	3	1	4	1	4
	Kováts Ervin P. i.	2	2	2	3	2	3	—	3	3	2	4	2	4
	Kövesy Vendel	2	2	3	3	3	4	—	3	4	3	3	3	4
	Krebsz Engelbert	2	2	3	3	3	3	—	2	2	2	3	2	3
	Kucsera Szaniszló	2	1	1	1	2	1	1	1	—	1	3	3	2
30.	Lörincz László	1	1	1	2	1	2	—	2	2	1	3	2	2
	gr. Majláth József P. i.	2	2	1	2	2	3	—	2	3	2	2	fm	3
	M a m m e l Ede	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1
	Marosics András	2	1	3	2	2	3	—	3	2	3	3	2	3
	Máté István	1	1	1	2	2	2	—	2	2	2	3	3	2
35.	Mátrai Béla	1	2	1	1	1	1	1	2	—	1	2	1	2
	Milner László	1	1	2	3	3	3	—	3	3	2	3	3	3
	Nagy Gábor József	1	1	1	2	2	2	—	2	3	1	3	1	3
	Nagy Iván János	2	2	1	3	2	3	—	3	3	3	3	2	3
	Nagy Tibor	2	2	2	3	2	3	—	2	2	3	3	2	3
40.	Nemesszeghy Elemér	2	1	2	3	2	3	—	3	3	3	2	3	3
	Németh Elek	3	3	1	2	2	2	2	2	—	2	3	3	3
	Pálos László	1	1	1	1	2	2	2	2	—	2	3	1	2
	Páprádi Lajos	2	3	2	3	2	3	—	4	3	3	4	1	4
	ifj. Peschaut Román P. i.	2	1	1	2	1	1	2	1	—	1	2	2	2
45.	Resch Ferenc	1	2	1	1	2	2	—	1	2	1	2	2	2
	Sal Kornél	2	3	3	3	3	3	—	4	4	3	4	3	4
	Schönberger Rudolf	2	2	2	4	2	3	—	2	1	3	3	fm	4
	Siebenfreud Kurt	1	1	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	1
	S i m o n Emil	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	1
50.	Somos Elek	1	1	1	1	2	2	—	1	1	2	3	1	2
	Spilka Imre P. i.	1	1	1	1	2	2	—	1	1	1	2	2	2
	Szabó Antal	1	1	1	3	3	3	—	3	3	2	1	2	3
	Szabó Erik	P ó t l ó v i z s g á l a t r a m e g y												
	Szász Ödön P. i.	2	1	2	3	2	2	—	2	3	1	3	2	3
55.	Széntirmay Oszkár	2	3	1	2	1	2	—	3	3	3	3	2	3
	Sztipics Ferenc	2	2	2	3	3	3	3	3	—	2	3	3	3
	Takáts Ádám P. i.	2	2	1	2	1	3	—	2	3	2	3	1	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természettud.	Mennyiség	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
60.	Takáts László	2	2	2	3	2	3	—	3	3	1	3	2	3
	Tóth Ferenc	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	2	3	1
	Windheim Jakab	1	1	1	1	2	2	2	1	—	1	3	1	2
	Zachar Kálmán	1	2	2	2	2	3	3	3	—	3	2	1	3
	gr. Zichy Tamás P. i.	1	1	1	2	2	3	—	1	2	2	3	1	3
	Zsámár Tibor	2	3	1	3	2	3	—	3	2	2	4	3	4
Magántanuló:														
	Halász Antal (szept.)	—	—	1	2	1	1	2	1	—	1	2	2	2
Összesen: 64.														
Pótlóvizsgálatot tett:														
	Lipp Ferenc	—	—	1	2	1	3	—	1	3	3	2	2	3

Kimaradt: Baka Tibor, Kardos László, Sipos János, Vogl Henrik.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Dr. Magyarlaki József.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviséletből és összes előhaladásból,

Flerkó Béla.

Megközelítették: *Sennyey László P. i., Glaub Ferenc, Mátyássy Zsolt P. i.*

Hittanból: *Flerkó Béla.*

Megközelítették: *Sennyey László gr. P. i., Glaub Ferenc, Zsámár György.*

Magyar nyelvből: *'Sennyey László gr. P. i.*

Megközelítették: *Mátyássy Zsolt István P. i., Merán Ferenc gr. P. i. Zichy Péter gr. P. i.*

Történelemből: *Mátyássy Zsolt István P. i.*

Megközelítették: *Flerkó Béla, Zichy Péter gr. P. i., Glaub Ferenc.*

Latin nyelvből: *Boros Lajos P. i.*

Megközelítették: *Zsámár György, Glaub Ferenc, Merán Ferenc gr. P. i.*

Görög nyelvből: *Sennyey László gr. P. i.*

Megközelítették: *Glaub Ferenc, Halász Antal, Krusniczky Jenő.*

Német nyelvből: *Varga István P. i.*

Megközelítették: *Flerkó Béla, Zsámár György, Boros Lajos P. i.*

Francia nyelvből: *Miszlay Gyula.*

Megközelítették: *Mátyássy Zsolt István P. i., Varga István P. i., Zsámár Gy.*

Természetről: *Zsámár György.*

Megközelítették: *Merán Ferenc gr. P. i., Flerkó Béla, Mátyássy Zsolt I. P. i.*

Mennyiségtanból: *Glaub Ferenc.*

Megközelítették: *Lukács Zoltán, Mátyássy Zsolt István P. i., Zsámár Gy.*

Az osztály középérdemjegye: 1:92.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természetről	Mennyiségtan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
Bagi Ferenc	1	2	1	2	1	2	—	2	2	1	3	3	2
Bakos Ottó	1	1	1	1	2	1	1	2	—	1	1	1	2
Beksits Antal	1	2	1	2	2	2	—	3	3	2	3	1	3
Bibor Kornél	2	2	1	2	2	3	—	2	2	2	2	1	2
5. Boros Lajos P. i.	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1	1	1	1
Budai Kálmán	2	2	2	3	2	2	—	3	3	1	1	1	3
v. Dobos Lajos	2	2	2	3	2	3	3	3	—	2	3	2	3
Fábián István P. i.	2	2	1	2	2	3	—	4	3	2	3	1	4
Fényes Miklós	1	2	1	2	1	2	2	2	—	1	2	2	2
10. Flerkó Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	fm	I

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természettan	Mennyiség	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
	Füzes (Ulakity) István	2	2	2	2	3	3	2	3	—	1	3	1	3
	Füzér Károly	1	2	1	2	1	3	2	3	—	1	2	1	3
	Gábrriel Ottó	2	2	1	3	3	3	3	3	—	2	3	1	3
	Gelencsér József	2	2	2	3	3	4	—	4	4	2	3	3	4
15.	Glaub Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	I
	Gyuris József	2	2	2	2	2	3	3	3	—	1	3	2	3
	Halász Antal	1	1	1	2	1	1	1	1	—	1	2	1	2
	Harmat László	1	2	2	2	2	2	—	2	2	1	3	1	2
	Horváth Bertalan	2	3	2	3	3	3	—	3	4	3	3	1	4
20.	Horváth János	1	1	2	3	1	3	—	1	2	2	2	1	3
	Karády Sándor P. i.	2	2	2	2	2	3	—	2	2	1	2	1	2
	Kiss Gábor	1	2	1	2	1	3	—	2	3	1	3	2	3
	Krusniczky Jenő	1	1	1	1	1	1	1	2	—	2	2	2	2
	Légrády Béla P. i.	2	2	2	2	2	3	—	2	2	1	3	2	3
25.	Légrády László	2	2	2	3	2	3	—	2	2	2	3	2	3
	Lukács Zoltán	2	2	1	1	1	2	—	2	2	1	1	3	2
	Manzini László	2	1	1	2	2	3	—	2	2	2	3	2	3
	Márfai Tibor	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	I
	Mártonffy Tamás	1	2	2	2	2	3	—	1	3	2	3	2	3
30.	Mátyássy Zsolt P. i.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	I
	Merán Ferenc gr. P. i.	2	2	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	2
	Miszlai Gyula	1	1	1	2	1	2	—	2	1	1	2	3	2
	Molnár Imre	1	1	1	3	2	2	3	2	—	2	3	1	3
	Muzslai István	1	1	1	1	2	1	2	2	—	1	1	2	2
35.	Nagy Ödön P. i.	2	2	2	3	4	3	—	3	3	3	4	2	4
	Nagy Pál	2	2	1	3	2	3	—	2	3	2	3	3	3
	Pál István	2	2	2	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2
	Pichler Ferenc	2	3	2	3	3	2	2	2	—	2	3	1	3
	Pozsár József P. i.	1	1	1	1	1	2	2	2	—	1	2	1	2
40.	Reisinger József	1	2	1	2	2	2	2	2	—	2	2	3	2
	Reisz László	1	2	1	1	1	2	2	2	—	1	3	3	2
	Sárdi Jenő	2	1	1	2	2	1	—	1	1	2	3	1	2
	Sennye László gr. P. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	3	I
	Simon Tibor	1	1	1	2	2	2	—	3	3	1	3	1	3
45.	Somogyvári (Száler) Jenő	1	1	1	2	2	2	2	1	—	2	3	2	2
	Soós József	2	2	1	3	1	2	—	3	3	1	3	2	3
	Szabó Gyula	1	1	1	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2
	Széchenyi Antal gr. P. i.	1	2	2	2	2	2	—	2	2	1	3	3	2
	Torondy Kálmán P. i.	1	3	1	2	2	3	—	3	3	1	3	2	3
50.	Ugor Ferenc	2	2	1	3	2	2	—	2	2	2	2	2	2
	Varga István P. i.	1	1	1	1	2	1	—	1	1	1	1	1	1
	Varga Valér	2	2	2	3	2	3	—	2	3	2	3	1	3

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természetráaj	Mennyiségtan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
55.	Végh László	1	2	1	2	2	3	—	3	3	1	3	1	3
	Wéber Jenő	2	2	2	2	2	3	—	2	2	2	3	1	3
	Zichy Péter gr. P. i.	1	2	1	1	1	2	—	2	2	1	2	3	2
	Zsámár György	1	2	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1
	Zsuffa László	1	2	1	1	1	1	—	2	1	1	1	1	1
Magántanuló:														
	Vertényi László	—	—	3	3	4	4	—	4	3	3	4	3	4

Összesen: 58.

Kimaradt: Buzássy Sándor, Hidvéghy László.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Baják Mihály S. J.

KITÜNTETÉSEK:

Jóviseletből és összes előhaladásból,

Vértes István P. i.

Megközelítették: *Balás István P. i., Gábrriel András, Tulipán József.*

Hittanból: *R á t h H e n r i k.*

Megközelítették: *Tulipán József, Vértes István P. i., Boglári László.*

Magyar nyelvből: *V é r t e s I s t v á n P. i.*

Megközelítették: *Balás István P. i., Halász Antal Varga Pál.*

Történelemből: *T u l i p á n J ó z s e f.*

Megközelítették: *Vértes István P. i., Balás István P. i., Gulyás Endre P. i.*

Földrajzból: *V a r g a P á l.*

Megközelítették: *Vértes István P. i., Gábrriel András, Halász Antal.*

Latin nyelvből: *B o g l á r i L á s z l ó.*

Megközelítették: *Balás István P. i., Vértes István P. i., Gábrriel András.*

Görög nyelvből: *G á b r i e l A n d r á s.*

Megközelítették: *Tulipán József, Straub Mihály, Halász Antal.*

Német nyelvből: *H o n t i E r n ő.*

Megközelítették: *Gábrriel András, Kamarás Lajos, Kerekes Károly.*

Francia nyelvből: *B a l á s I s t v á n P. i.*

Megközelítették: *Vértes István P. i., Kamarás Lajos, Szrimácz Márk.*

Természettanból: *H a l á s z A n t a l.*

Megközelítették: *Vértes István P. i., Balás István P. i., Honti Ernő.*

Mennyiségtanból: *K ö v e s i G y u l a.*

Megközelítették: *Vértes István P. i., Tulipán József, Boglári László.*

Az osztály középérdemjegye: 1.99.

A tanuló neve	Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
Balás István P. i.	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	I
Baracs Ferenc	2	1	1	2	2	2	2	3	4	-	3	3	1	4
Bálinti Ottó	2	2	2	3	2	2	3	-	3	4	3	3	1	4
Beksits Gyula	1	1	1	2	2	2	3	-	3	3	3	3	1	3
5. Bobok Endre P. i.	2	3	1	3	2	2	3	-	3	3	3	3	2	3
Bogáti László	1	1	1	1	1	1	2	2	2	-	2	3	2	2
Bogdanov András	1	1	2	3	1	2	2	2	3	-	3	3	2	3
Boglári László	1	2	1	2	1	1	1	1	1	-	1	1	2	1
Boglári Zoltán	1	2	1	2	1	1	1	2	3	-	1	1	2	2
10. Bors Tibor	1	2	1	1	1	2	2	-	2	2	1	1	fm	2

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Földrajz	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természettan	Mennyiségstan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
	Buzánszky József	1	1	1	2	2	2	3	-	3	2	3	2	fm	3
	Csernus József	1	1	1	1	1	1	1	2	2	-	1	1	2	2
	Csernyánszky Géza	2	2	1	1	1	1	2	-	2	2	3	3	2	3
	Czéh Antal	2	2	2	2	1	2	3	-	3	3	3	3	2	3
15.	Cziráki József	2	1	2	3	2	2	3	-	3	3	3	3	1	3
	Ember László P. i.	2	2	2	3	2	3	3	-	3	3	3	3	2	3
	Fehérváry István P. i.	2	2	3	3	2	2	3	-	4	4	3	3	1	4
	Fesztl Nándor	1	1	1	1	1	1	2	2	2	-	2	3	fm	2
	Forray Antal	2	3	2	2	2	2	3	-	3	4	3	3	2	4
20.	Gabriel András	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	I
	Gergyési Tibor	2	2	1	2	1	1	1	-	2	2	2	2	2	2
	Gulyás Endre P. i.	1	1	1	1	1	1	1	-	1	2	1	1	2	1
	Halász Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	2	I
	Hámori László	2	2	2	3	2	2	2	-	3	3	3	3	1	3
25.	Hegedüs László	1	1	1	2	1	1	3	-	3	2	2	3	fm	3
	Hegedüs L. Tivadar	1	1	1	3	2	2	3	3	4	-	3	3	fm	4
	Hertelendy Miklós P. i.	2	3	1	2	2	2	3	-	3	4	3	3	2	4
	Honti Ernő	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	I
	Incze Zoltán	2	2	2	3	1	1	3	-	3	4	3	3	2	4
30.	Kamarás Lajos	1	1	1	2	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1
	Kálmándy Pap László	1	1	1	2	2	2	2	2	3	-	3	3	2	3
	Kerekes Károly	1	1	1	1	2	1	1	-	1	1	2	1	2	2
	Kövesi Gyula	1	1	1	1	1	1	1	-	1	2	1	1	2	1
	Krómy Károly ism.	1	2	1	1	2	2	3	3	3	-	3	3	3	3
35.	Lauer János	1	1	1	3	2	1	2	-	2	2	2	2	2	2
	Majoros Tibor	2	3	2	3	2	2	3	-	3	3	3	3	2	3
	Marsovszky György	2	1	3	3	2	2	3	-	3	3	3	3	2	3
	Németh Árpád	1	1	1	2	1	1	1	1	2	-	2	2	fm	2
	Pártos László	1	1	1	2	1	2	3	3	3	-	3	3	2	3
40.	Pejacsevich Márk gr. P. i.	2	2	2	1	2	2	3	-	2	1	3	3	2	3
	Petrányi Rezső P. i.	1	1	1	2	2	2	2	-	2	3	3	3	2	3
	Péter János	1	1	1	2	2	2	2	-	2	2	3	3	2	3
	Polin Lajos	2	1	1	1	1	1	1	-	2	2	1	1	2	2
	Preineszberger Jenő	1	1	2	3	2	2	3	-	3	3	3	3	2	3
45.	Raffensperger László P.	1	1	1	2	2	2	2	-	3	3	2	3	2	3
	Ráth Henrik	1	2	1	1	1	1	1	1	1	-	1	2	2	1
	Rostás Gyula	2	2	2	2	3	2	3	3	2	-	3	3	1	3
	Rudolf Ernő	2	2	3	2	2	2	3	3	3	-	3	3	2	3
	Schmidt Mátyás	1	1	1	2	1	1	2	2	2	-	2	2	2	2
50.	Somogyváry Béla	1	1	1	2	1	2	4	-	3	3	3	3	2	4
	Straub Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	I
	Szabó Dezső	1	1	1	3	3	2	3	2	3	-	3	3	1	3

Nyolcadik osztály.

Osztályfőnök: Horváth Mihály.

Az osztály középérdemjegye: 1.86.

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeret	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Bölcsész	Természettan	Mennyiségtan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
	Berényi Sándor	1	1	2	3	3	3	3	3	—	3	3	3	fm	3
	Birck Miklós P. i.	2	2	2	2	2	2	—	2	3	3	2	1	1	3
	Bozóky Sz. Károly P. i.	1	1	1	1	1	1	—	2	1	1	1	1	2	1
	Dittrich Jakab	1	1	2	3	3	3	3	3	—	3	3	3	2	3
5.	Egyed Tibor	2	2	2	3	3	3	—	3	3	3	4	3	1	4
	Engert Miklós	1	1	2	2	2	1	1	2	—	2	2	1	1	2
	Fantó Péter	2	2	1	2	2	2	2	1	—	1	1	1	1	2
	Farkas József	2	2	1	3	3	3	2	3	—	2	3	3	1	3
	F e h é r P é t e r	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	fm	I
10.	Felsődiósi Gyula	1	1	1	1	1	2	2	2	—	1	1	3	1	2
	Firényi Tibor	2	2	1	3	2	2	—	2	3	1	3	3	2	3
	Fülöp István	1	1	1	1	1	1	2	3	—	1	2	2	1	2
	Gatti József P. i.	2	2	2	3	2	3	—	3	3	3	3	3	2	3
	Gelencsér Lajos	2	2	2	2	1	2	—	2	2	3	3	3	2	3
15.	Gergő Alfréd	2	2	1	3	3	3	—	3	3	2	3	3	2	3
	Gesztessy Ákos P. i.	1	1	1	1	1	1	—	1	2	1	1	1	1	1
	Gulyás Pál P. i.	2	2	1	3	1	3	—	3	3	2	3	3	2	3
	Gyimesi Vilmos	1	1	1	1	1	2	2	3	—	1	2	3	2	3
	Hahn Rezső P. i.	1	1	1	1	1	1	—	2	1	1	1	1	1	1
20.	Harcos Ottó	2	2	2	1	2	3	—	4	3	3	3	3	2	3
	Hart Gyula	1	1	2	2	1	3	—	3	3	3	3	3	1	3
	Hertelendy György P. i.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	2	1	1
	H o h m a n Á d á m	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	I
	Horváth Ferenc P. i.	1	2	2	3	1	3	—	3	3	3	3	3	2	3
25.	Horváth József	1	1	1	2	2	1	1	2	—	2	2	2	1	2
	Kaiser Vilmos	2	3	2	3	2	2	2	1	—	2	3	3	2	3
	Kerényi József	2	3	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	1	3
	Kiefer Dezső	Pótló vizsgálatot tesz.													
	Kis Ottó Miklós	2	2	2	1	2	2	—	2	3	2	3	3	1	3
30.	Köhegyi Antal	1	1	1	1	1	1	—	2	2	1	1	2	1	2
	Krausz Rezső	1	2	2	3	2	2	2	3	—	2	3	3	2	3
	Lesch Gyula P. i.	2	2	1	2	1	3	—	3	3	3	2	3	2	3
	Lombos Oszkár P. i.	1	1	1	1	1	1	—	2	2	1	1	1	1	2
	Marosvölgyi Ferenc	1	2	2	3	2	3	—	3	3	3	2	3	1	3
35.	Maróthy Csaba	1	1	1	2	2	3	3	3	—	1	2	2	2	3
	Maul Ernő	1	2	2	2	2	3	—	2	3	2	2	3	1	3
	Merán János gr. P. i.	1	1	1	2	1	2	2	1	—	1	1	2	1	2

A tanuló neve		Magaviselet	Rendszeretet	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Bölcsészet	Természettan	Mennyiségtan	Testnevelés	Ált. tan. eredm.
	Miháldinecz János	1	1	1	2	1	1	—	1	1	1	2	3	2	2
	Mihály Ferenc	1	1	1	2	2	2	—	2	2	1	1	2	1	2
40.	Miklós Simon	2	2	2	3	2	2	—	2	3	3	3	3	1	3
	Mohácsy Mátyás P. i.	2	2	2	3	2	3	—	3	3	2	3	3	1	3
	Nemes Tihamér	1	1	1	2	2	3	3	3	—	2	2	2	1	3
	Neugebauer Béla P. i.	2	2	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	3
	Németh István P. i.	2	2	2	2	1	3	—	3	3	3	3	3	2	3
45.	Német Lőrinc	2	2	1	2	2	2	3	3	—	2	3	3	1	3
	Német Sándor	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2
	Palaics Lajos	2	2	2	3	2	3	—	3	3	3	3	3	2	3
	Paschke Sándor	2	2	1	1	1	2	—	1	2	1	1	2	1	2
	Pál Imre	1	1	1	1	2	2	—	3	3	2	1	2	1	2
50.	Pálos István	1	1	1	1	1	1	2	2	—	2	2	3	fm	2
	Peschaut Heribert P. i.	2	2	1	1	1	1	2	1	—	2	1	2	1	2
	R a d ó Aladár	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1
	Raksányi Árpád P. i.	1	1	1	1	1	1	—	2	2	1	1	2	1	2
	Regös József	2	1	1	3	3	2	—	3	3	1	3	3	1	3
55.	Rozsnyói György	1	1	1	2	1	1	1	1	—	2	1	2	2	2
	Sárdy Gyula	1	1	1	2	2	2	—	2	2	2	2	3	1	1
	Schlank Ferenc	1	1	2	3	2	2	—	3	3	3	2	3	2	2
	Schmidt Jenő	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1	1
	Schramm Márton	1	1	1	1	1	1	1	2	—	2	1	1	2	1
60.	Somorjai Péter	1	1	1	2	1	1	—	1	1	1	1	1	fm	1
	S ó s János	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1
	Sümegei Márton	1	1	1	2	1	2	2	2	—	2	2	3	2	2
	Ször Péter	1	1	1	2	1	1	2	2	—	2	1	1	1	2
	Tóth György P. i.	2	2	2	3	3	3	—	3	3	2	3	3	1	3
65.	Törtely Károly	2	2	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	1	3
	Vastagh Gyula	1	1	1	3	1	2	—	3	3	1	2	3	1	3
	Vécsey Árpád br. P. i.	1	1	1	3	2	1	3	1	—	2	1	1	1	3
	Völgyes Oszkár	1	1	2	3	3	3	—	3	3	3	4	3	2	4
	Záhonyi Aladár	1	1	1	1	2	1	—	3	2	1	2	3	1	3
<i>Magántanuló:</i>															
	Sásdy Antal	—	—	1	2	1	1	—	2	1	1	1	3	—	2

Összesen: 70.

Érettségi vizsgálatok.

A szeptemberi érettségi vizsgálatra *jelentkezett* 5 tanuló teljes és 13 javítóérettségi vizsgálatra.

Az írásbeli vizsgálat szeptember hó 4, 5, 6-án folyt le következőképen:

1. *A magyar nyelvből*: A kitűzött feladat: Arany költészetének népi alakjai. 2. Az elektrotechnika fejlődése. Az elsőt 5 tanuló választotta. Eredmény 1 jó, 2 elégséges, 2 elégtelen.

2. *A latin nyelvből*: A kitűzött feladat: Ugy a józan ész, mint a kiváló emberek tekintélye arról tesz tanúságot, hogy lelkünk örökké él. Cicero: Cato Maior De senectute XXI. Eredmény: 1 jeles, 2 elégséges, 2 elégtelen.

3. *A német nyelvből*: III. sz. tétel: Goethe és Schiller barátsága. Eredmény: 1 jeles, 2 elégtelen. Ketten a német helyett *görög tételt* dolgoztak ki, melynek címe: Klearchos felelete Phalinosnak. Xenophon: Anabasis II. 1, 15—21. Eredmény 2 elégtelen.

A szóbeli érettségi vizsgálat szeptember hó 7-én folyt le. Az elnök Berkes Ottó, premontrei kanonok, katolikus középiskolai főigazgató, c. tanker. kir. főigazgató volt. A kormányt Masszi Ferenc tanügyi tanácsos képviselte. Jól érett: Szinkovits Nándor. Egy tárgyból javítóvizsgálatra 3 tanuló, teljes érettségi vizsgálat ismétlésére 1 tanuló megy. A javítóvizsgázók közül 2 tanuló jó eredménnyel és 11 elégséges eredménnyel vizsgázott.

A decemberi érettségi vizsgálaton teljes érettségre *jelentkezett* 1 tanuló, aki jól érett és javítóvizsgálatra 3 tanuló, a követelményeknek mind a 3 megfelelt. Az elnök ezúttal is Berkes Ottó, premontrei kanonok, katolikus középiskolai főigazgató, c. tanker. főigazgató volt. A kormányt Masszi Ferenc tanügyi tanácsos képviselte.

A júniusi érettségi vizsgálatra *jelentkezett* 64 nyilvános, 1 magántanuló és 2 ismétlő érettségiző. Kiegészítő vizsgálatot a görög nyelvből 13 tanuló tett.

Az írásbeli vizsgálat május hó 15, 16, 17 és 18-án folyt le.

A kitűzött feladatok a következők voltak:

1. *A magyar nyelvből*: 1. A magyarság válságai az utolsó másfélszázad lirájában. 2. Nemzeti bűneink, nemzeti katasztrófáink. Az elsőt 17, a másodikat 50 tanuló dolgozta ki. Eredmény: 24 jeles 25 jó, 16 elégséges, 2 elégtelen.

2. *A latin nyelvből*: Hogyan tanácskoznak és ítélik a germánok. Tacitus: Germania 11—12. Eredmény: 24 jeles, 21 jó, 17 elégséges, 5 elégtelen.

3. *A német nyelvből*: Goethe és a kereszténység. Eredmény: 14 jeles, 25 jó, 25 elégséges, 3 elégtelen.

4. *A görög nyelvből*: Zeus szándékai a csata irányításánál. Ilias XV. 593—619. Eredmény: 7 jeles, 6 jó.

A szóbeli érettségi vizsgálat június hó 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13-án és 14-én folyt le Berkes Ottó, premontrei kanonok, katolikus középiskolai főigazgató, c. tanker. főigazgató elnöklete alatt, a kormányt Ercsey Jakab igazgató képviselte. Az eredmény a tanulók választott életpályájával a következő:

Kitüntetéssel érett: 5 tanuló: Bozóky-Szeszich Károly, (mérnöki), Fehér Péter (vegyésszmérnöki), Háhn Rezső (mérnöki), Radó Aladár (bányamérnöki), Sós János (szerzetesi).

Jelesen érett: 7 tanuló: Hertelendy György (diplomáciai), Köhegyi Antal (egyházi), Németh Sándor (tanári), Peschaut Heribert (katonai), Schmidt Jenő (újságírói), Schramm Márton (tanári), Somorjai Péter (kereskedelmi).

Jól érett: 20 tanuló: Fantó Péter (vegyésszmérnöki), Felsődiósi Gyula (szerzetesi), Fülöp István (orvosi), Gesztessy Ákos (mérnöki), Gyimesi Vilmos (egyházi), Hart Gyula (jogi), Horváth József (egyházi), Lombos Oszkár (orvosi), Merán János gr. (gazdasági), Mihaldinecz János (tisztviselői), Mihály Ferenc (zeneművészeti), Nemes Tihamér (szerzetesi), Német Lőrinc (jogi), Paschke Sándor (diplomáciai), Pál Imre (tisztviselői), Raksányi Árpád (orvosi), Rozsnyói György (tanári), Sásdy Antal (katonai), Ször Péter (tanári), Vécsey Árpád br. (gazdasági).

Érett: 25 tanuló: Birck Miklós (gazdasági), Engert Miklós (katonai), Farkas József (katonai), Firényi Tibor (jogi), Gatti József (gazdasági), Gelencsér Lajos (katonai), Gulyás Pál (orvosi), Kiss Ottó Miklós (jogi), Krausz Rezső (vasuti), Lesch Gyula (orvosi), Marosvölgyi Ferenc (katonai), Maróthy Csaba (jogi), Maul Ernő (tanári), Miklós Simon (katonai), Neugebauer Béla (állatorvosi), Németh István (állatorvosi), Pálos István (szerzetesi), Regös József (katonai), Sárdy Gyula (katonai), Schlank Ferenc (vasuti), Sümegi Márton (egyházi), Svarda Gyula (közigazgatási), Szelinger Rezső (magántisztviselői), Vastagh Gyula (jogi), Záhonyi Aladár (orvosi).

Egy tárgyból javítóvizsgálatra hat tanulót és teljes érettségi vizsgálat ismétlésére két tanulót utasított a bizottság.

Az Országos Tanulmányi Versenyen Schmidt Jenő a magyar nyelvből, Somorjai Péter a természettanból és Ször Péter a mennyiségtanból képviselték intézetünket.

A versenyen Ször Péter a második dícséretet nyerte.

Kitüntetések a Pius-Internátusban.

A IV. szakaszban:

Ezüst érdemkeresztet nyert:

Gulyás Endre, VII. o. t.
Balás István, VII. o. t.

A III. szakaszban:

Arany érdemkeresztet nyert:

Sennyei László, VI. o. t.

Ezüst érdemkeresztet nyert:

Varga István, VI. o. t.
Zichy Tamás, V. o. t.

A II. szakaszban:

Arany érdemkeresztet nyert:

Ditróy Akos, IV. B. o. t.

Ezüst érdemkeresztet nyert:

Dux Ernő, IV. B. o. t.
Milner János, III. B. o. t.

Az I. szakaszban:

Arany érdemkeresztet nyert:

Laufer R. Árpád, I. o. t.

Ezüst érdemkeresztet nyert:

Wéber Antal, I. o. t.
Hirt Ferenc, I. o. t.

Pénzjutalmak.

Nagyméltóságú és főtisztelendő Virág Ferenc megyéspüspök urunk 50 P jutalmát *Bogáti László* VII. o. t. kapta.

300 P-ös ösztöndíjat kapott *Schramm Márton* volt VIII. o. tanuló a Gr. Károlyi Sándor alaphól az O. K. H. útján.

200 P-s Horthy Miklós ösztöndíjat nyert *Boglári László* VII. o. t., *Gábrriel András* VII. o. t., *Márfai Tibor* VI. o. t. és *Gábrriel László* V. o. t.

100 P-ös közalkalmazotti tanulmányi segélyben részesült *Somorjai Péter* volt VIII. osztályú tanuló.

Méltóságos Kováts Károly úrnak, a Zalavármegyei Bank és Tkp. Rt. vezérigazgatójának az V. osztályban kiosztandó 50 P-ös adományát *Hesz Péter* kapta.

A Közzolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége a pécsi kir. törvényszék útján 15 P-ös jutalmat adott *Mátray Béla* V. osztályú tanulóknak.

Hüvös József Rt. igazgató úr 50 P-ös adományából 40 P-t *Vadász Tibor* IV. A) oszt. tanuló, 10 P-t *Zsámár György* VI. o. t. kapott.

Az országos tanulmányi versenyen elért szép sikeréért 30 P jutalmat kapott *Ször Péter* volt VIII. oszt. tanuló.

A Diákkaptár ötletpályázatának 10 P-ös jutalmából *Krusniczky Jenő* VI. o. t. 6 P-t, *Légrády Béla* VI. o. t. 4 P-t kapott.

Könyvjutalmat kaptak Dr. Gerhard Röhl egyetemi lektor úr ajándékából *Sós János* VIII. o. t., *Gábrriel András* VII. o. t., *Flerkó Béla* VI. o. t.

6. A nyilvános és magántanulók szüleinek állandó lakhelye :*	I. A)	I. B)	II. A)	II. B)	III. A)	III. B)	IV. A)	IV. B)	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Pécs	32	12	19	14	36	13	33	13	32	21	33	35	293
Abauj m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Baranya m.	14	22	8	18	14	7	8	7	10	15	7	16	146
Baja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Barcs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Bács m.	1	2	1	—	—	2	—	2	—	2	—	2	12
Békés m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Bihar m.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Budapest	—	2	2	4	—	3	—	3	1	1	3	3	22
Csanád m.	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Fejér m.	—	2	—	—	—	1	—	3	1	—	1	—	8
Eger	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3
Esztergom m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
Gömör m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Győr m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
Heves m.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Jász-Nagykun-Szolnok	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	3
Komárom	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Máramaros m.	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Miskolc	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	3
Nógrád m.	4	—	1	1	—	3	—	3	3	2	—	—	17
Nyitra m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	2	2	—	—	—	3	—	1	—	—	2	—	10
Pozsony	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Somogy m.	1	4	5	3	1	7	1	7	4	4	4	2	43
Sopron	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	3
Szatmár m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Szeged	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	3
Szentes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Szolnok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Tolna m.	1	6	1	4	—	6	—	5	3	3	3	—	32
Vas m.	—	2	1	—	—	2	—	2	—	—	1	4	12
Veszprém m.	—	—	—	—	1	—	2	1	2	1	—	—	7
Ung m.	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Zala m.	1	1	—	—	—	3	—	3	3	2	1	—	14
Zemplén m.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2
Külföldi	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
7. A tanulók mulasztása :													
Igazoltan mulasztott órák száma	1695	3363	1935	2406	2317	3364	1072	2978	2121	2158	2790	2043	28,242
Igazolatlan órák száma	—	—	—	—	—	1	—	2	32	—	2	4	41
Egy tanulóra esik	30	57	47	57	43	41	24	54	35	37	47	29	42
Súlyos megbetegedés	3	13	7	6	21	3	—	7	4	8	3	2	75
Fertőző megbetegedés	2	16	1	5	1	—	2	—	—	—	3	1	31
Egy órát sem mulasztott	13	4	8	—	5	10	5	4	6	8	3	7	73
8. Rendkívüli tárgyak tanulói :													
Német társalgás	—	—	6	—	—	8	—	7	1	6	3	4	35
Francia társalgás	—	2	2	—	—	1	—	2	3	2	1	—	13
Művészi rajz	—	2	2	—	2	—	4	3	1	—	—	3	17
Vívás	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	3	3	10

* Bejárt a következő helyekről: Bükkösd 2, Mecsekalja-Cserkút 5, Egerág 2, Göröcsöny 3, Hetvehely 1, Hosszúhetény 4, Kisbicsérd 2, Magyarmecske 1, Nagypall 2, Nagypeterd 1, Pellérd 3, Pécsújhegy 1, Pécsvárad 2, Sellye 2, Szentlőrinc 13, Szigetvár 4, Vasas-hird 3, Villány 2, Vókány 2.

Az iskola benépesülésének visszatekintő kimutatása.

Iskolaév	Nyilvános tanulók										Magántanulók								Összesen					
	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		Össze- sen							
	A)	B)	A)	B)	A)	B)	A)	B)	A)	B)	A)	B)	A)	B)	A)	B)								
1920—21	44	41	41		50		43		28	17	24	22	310	8	6	3	2	1	—	3	3	3	26	336
1921—22	48	42	63		41		53		36	25	17	22	357	1	8	5	1	1	—	—	1	17	374	
1922—23	56	51	40	43	64		36		40	31	20	18	399	8	1	2	2	1	1	3	—	18	417	
1923—24	57	55	49	49	76		57		31	37	30	29	463	11	3	—	3	3	—	—	1	21	484	
1924—25	60	58	55	54	66		70		52	33	44	27	519	5	3	4	—	3	—	—	—	15	534	
1925—26	52	52	51	56	47	42	61		60	47	35	37	540	5	3	—	—	2	3	—	2	16	556	
1926—27	45	51	54	54	46	53	44	40	56	56	40	30	569	5	6	3	—	2	4	—	1	21	590	
1927—28	47	40	45	47	55	50	43	49	63	53	43	39	574	8	4	4	3	5	4	3	2	33	607	
1928—29	47	47	45	46	45	45	53	48	60	51	53	40	580	8	2	2	3	2	3	—	—	20	600	
1929—30	70	68	45	42	43	44	46	42	66	51	46	49	609	1	3	1	2	3	2	—	—	12	621	
1930—31	75	74	67	65	38	40	47	44	72	63	50	45	679	3	3	2	2	3	1	2	2	18	697	
1931—32	70	64	63	72	57	56	70		72	64	54	48	695	4	1	2	5	—	2	2	—	16	711	
1932—33	61	65	62	59	59	63	61	54	60	62	59	53	718	2	7	2	2	4	—	1	1	20	738	
1933—34	57	53	60	59	55	48	55	48	65	56	62	58	677	4	2	3	4	4	3	—	—	20	697	
1934—35	63	68	54	58	54	55	69	50	67	65	55	59	697	4	1	2	1	3	1	1	1	14	711	
1935—36	46	48	55	67	48	56	56	46	66	64	55	49	656	2	2	3	4	—	3	3	1	15	671	
1936—37	55	54	52	54	58	57	47	48	69	63	65	53	675	1	2	5	2	1	5	1	1	18	693	
1937—38	52	49	50	55	54	47	61	54	59	67	57	64	669	2	2	1	4	3	—	—	1	13	682	
1938—39	47	41	51	57	51	58	48	42	65	57	69	60	646	4	2	4	1	4	1	1	—	16	662	
1939—40	57	59	41	42	53	59	44	54	63	57	59	69	657	2	2	1	1	1	1	1	1	10	667	

Nyilvános és magántanulók általános előmenetele.

	I. A)	I. B)	II. A)	II. B)	III. A)	III. B)	IV. A)	IV. B)	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Kitünőrendű	5	3	3	2	5	2	4	3	3	6	7	4	47
Jelesrendű	1	3	5	4	3	3	3	2	3	2	5	6	47
Jórendű	25	17	11	11	12	18	15	10	16	22	15	21	193
Elégségesrendű	18	25	15	15	25	26	17	27	29	23	24	35	279
Egyből bukott	8	8	4	4	7	7	2	11	6	2	7	1	67
Kettőből — négyből bukott	1	3	4	6	1	3	2	2	4	3	1	2	32
Öt vagy többől bukott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sikerrel végzett	49	48	34	32	45	49	39	42	51	53	51	66	517
Bukott	9	11	8	10	8	10	4	13	10	5	8	3	99
Középérdemjegy	1·95	2·60	2·03	2·12	2·07	1·93	1·93	2·10	2·13	1·92	1·99	1·86	

Az intézet előmenetelének középértéke: 2·05.

Nyilvános tanulók magaviselete.

	I. A)	I. B)	II. A)	II. B)	III. A)	III. B)	IV. A)	IV. B)	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Jeles	24	28	23	23	23	25	22	19	26	33	38	43	327
Jó	33	31	18	17	29	34	21	35	33	24	21	25	317
Elégséges	—	—	—	2	1	—	—	—	2	—	—	—	5

Nyilvános és magántanulók előmenetele tárgyak szerint:

	I. A)			I. B)			II. A)			II. B)			III. A)			III. B)			IV. A)			IV. B)			V.			VI.			VII.			VIII.		
	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel	jeles	előadás	előgtelel			
Hittan	32 19	7	—	25 26	8	—	23 13	6	—	17 18	7	—	33 14	6	—	32 24	3	—	22 14	7	—	23 16	16	—	37 18	6	—	39 18	1	—	43 13	3	—	44 25	—	
Magyar nyelv	15 28	15	—	12 19	27	1	9 12	21	—	8 10	22	—	15 24	14	—	7 28	22	—	14 15	12	—	14 19	21	—	16 22	20	3	17 26	15	—	23 21	15	—	23 22	24	
Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 15	19	—	15 22	21	—	17 19	7	—	13 26	15	—	18 32	11	—	22 29	5	—	32 25	2	—	33 25	11	
Földrajz	21 16	20	1	13 14	32	—	13 13	14	2	15 13	14	—	17 16	19	—	17 19	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Latin nyelv	11 18	21	8	8 15	25	9	10 9	16	7	5 10	18	9	9 11	29	4	9 16	24	10	7 11	20	3	6 11	34	4	9 22	29	1	15 10	21	2	20 15	23	1	25 21	23	
Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Német nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 12	26	—	12 1	24	13	12	8	21	2	14 19	19	3	13 22	23	3	14 28	13	3	14 18	24	3	17 21	30
Francia nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bölcsészet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Természettan	20 22	16	—	17 19	23	—	22 10	10	—	18 11	13	—	—	—	—	—	—	—	23 17	3	—	12 24	19	—	22 23	16	—	33 22	3	—	—	—	—	—	—	
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 22	18	—	10 26	22	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mennyiségtan	15 16	25	2	9 16	30	4	7 19	11	5	8 12	15	9	12 9	31	1	8 16	34	1	17 12	13	1	11 13	24	7	7 13	35	6	13 15	28	2	16 11	32	—	17 13	39	
Rajz	24 27	7	—	23 23	13	—	21 13	8	—	22 14	6	—	22 18	12	1	28 21	10	—	22 19	2	—	23 26	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Testnevelés	21 23	13	—	23 22	10	—	18 17	6	—	—	—	—	19 23	7	—	18 30	5	—	20 11	10	—	12 26	15	—	17 22	16	—	29 17	11	—	15 39	1	—	38 27	—	

Tudnivalók.

A tanulók felvétele az évvárás után történik. Pótfelvétel szeptember 7-én 8—12 órák között történik.

Szept. 8-án Veni Sancte, a tanév ünnepélyes megnyitása.

A gimnázium első osztályába csak az vehető fel, aki valamely hazai nyilvános jogú népiskola IV. osztályát sikerrel elvégezte és szeptember 15-ig életének tizedik életévét már betöltötte, de tizenharmadik életévét még nem.

A felvétel alkalmával minden tanulónak személyesen kell jelentkeznie. Az I. osztályba, vagy ha más gimnáziumból jön valaki, az első alkalommal, a szülő vagy gyám vagy ezek felnőtt megbízottjának kíséretében köteles megjelenni.

Az a szülő, aki nem lakik az iskola székhelyén, a felvételnél megfelelő helyettest tartozik bejelenteni, aki a gimnáziumnak hivatalos értesítéseit is jogosult átvenni.

A felvétel 1., a születési anyakönyvi kivonat, 2., a keresztlevél, 3., az előző tanulmányokról szóló bizonyítvány, 4., a himlőoltási vagy újraoltási bizonyítvány alapján, 5., 40 P felvételi díj befizetése után történik.

Pécsett kell laknia minden tanulónak az iskolai év alatt. Ez alól fölmentést csak az igazgató adhat. De nem járhat be semmi képen más községből bukott vagy megrovott tanuló.

Vidéki tanulók szállást csak az igazgató előzetes tudtával és beleegyezésével fogadhatnak. Megfelelő lakáscímek az igazgatói irodában rendelkezésre állnak.

Növendékeink kötelesek az utcán intézeti *diáksapkát* viselni. A tornafelszerelés (térdigérő fekete klottnadrág, tornatrikó és tornacipő) beszerzése és annak az intézeti számmal való megjelölése kötelező; ezt a tornafelszerelést szabványos zacskóban kell tartani.

Negyedévi tandíj a fenntartási járulék (évi 40 P) hozzászámításával:

Kitünő rendűek	—	—	—	—	—	—	20 P
Jeles rendűek	—	—	—	—	—	—	22 P
Jó rendűek	—	—	—	—	—	—	25 P
Elégséges rendűek és először iratkozók							27 P
Bukottak vagy elégséges viseletűek	—						30 P-t fizetnek.

A negyedévi részletek mindig előre, még pedig legkésőbb október, december, március, május hó ötödikéig a *Pécsegyházmegyei*

Takarékpénztár r. t. Pécs, 17598 sz. csekkszámlájára „Pius-Gondnokság“ jelzéssel kell befizetni. Aki fizetési kötelezettségének pontosan eleget nem tesz, az az intézet tanulója nem lehet.

Tandíjkedvezményt nem élvezhetnek azok a növendékek, akik a félévi bizonyítványban *magaviseletből* elégségest kaptak; a második félévben 60 P-t fizetnek.

A javítóvizsgálatok ideje: szeptember 5. d. e. 8 óra. Az intézetből távozók, ha jöttüket augusztus 31-ig bejelentik, szeptember 2-án vizsgázhatnak. Az egy tárgyból bukott tanulók a javító vizsgálatra jelentkezésük jeléül küldjék el vagy adják át értesítőjüket az Igazgatóságnak augusztus 25-ig. A rendes tanulók javítóvizsgálata díjtalan. A magántanulók és más intézetből jövők 1.60 P-t fizetnek.

Felvételi és különbözeti vizsgálat. Az a tanuló, aki a rendes tanítás megkezdése után 30 nap elteltével jelentkezik felvételre, legkésőbb további 30 nap alatt az addig végzett anyagból felvételi vizsgálatot tartozik tenni. Az a tanuló, aki valamely más tantervű iskolából (pl. polgári iskolából) a gimnázium megfelelő osztályába óhajt átlépni, az eltérő anyagra kiterjedő különbözeti magánvizsgálatot tartozik tenni. Polgári iskolából azonban csak abban az esetben lehet a gimnáziumban különbözeti vizsgálatot tenni, ha a polgári iskola legutóbbi két osztályában szerzett bizonyítvány legalább jó rendű. A különbözeti magánvizsgálat más vizsgálattól függetlenül is letehető, de rendszerint csak abban a gimnáziumban, amelybe a tanuló át akar lépni, vagy amelyben további vizsgálatot óhajt tenni.

A különbözeti vizsgálat ideje szeptember 4—5. reggel 8 óra. Díja tárgyankint 3.20 P. A vizsgálatnak írásbeli és szóbeli része van.

A különbözeti magánvizsgálatra a hazai iskolákból átlépő tanulóknak a gimnázium igazgatója ad engedélyt.

Magánvizsgálatok. Azok a tanulók, akik a gimnáziumot magánúton végzik, tanulmányi előmenetelükről magánvizsgálaton adnak számot.

Az igazgató adja meg az engedélyt a rendes időben tartandó magánvizsgálatokra azoknak a rendes korú tanulóknak, akik tanulmányaikat egy évnél hosszabb időre meg nem szakították, amennyiben lakóhelyükön gimnázium nincs, vagy hatósági orvosi bizonyítvánnyal igazolják, hogy testi alkalmatlanság miatt, illetve egészségi okokból nem lehetnek rendes tanulók, vagy igazolják, hogy egyéb elfogadható körülmények miatt kénytelenek tanulmányaikat magánúton folytatni.

A főigazgató ad magánvizsgálati engedélyt az érdekelt iskola igazgatójánál benyújtott kérelem alapján azoknak, akik koruk miatt mint rendes tanulók nem iratkozhatnak be, vagy tanulmányaikat egy évnél hosszabb időre megszakították.

Magánvizsgálatok évenként rendszerint háromszor, mégpedig szeptember, december és június hónapokban vannak. Engedélyért a folyamodványt a vizsgálat határideje előtt legalább két hónappal kell a gimnázium igazgatójánál benyújtani. A 2 pengős okmánybélyeggel ellátott folyamodványhoz mellékelni kell: 1. a születési

anyakönyvi kivonatot, 2. a végzett tanulmányokról szóló minden bizonyítványt eredetiben, 3. a rendörhatósági lakásbizonylatot, 4. bejelentést arról, hogy a vizsgálatra ki készíti elő, 6. a tanulmányok megszakítása esetén a közben eltöltött idő igazolását is. — A bélyeg nélküli mellékletre 30 filléres okmánybélyeget kell tenni. — Ez évben az őszi magánvizsgálatok ideje szeptember 2., 3. és 4. napjai.

A második ellenőrző értekezlet után (illetőleg nyolcadik osztályú tanuló esetében április elseje után) magántanulásra térő tanuló csak abban az esetben kaphat magánvizsgálati engedélyt, ha a tanári testület véleménye szerint az iskolévet mint nyilvános tanuló is sikerrel fejezte volna be. Egyébként pedig az osztályt ismételni tartozik.

Akik az első félévben lettek nyilvános tanulókból magántanulókká, azokat szintén az igazgató bocsátja évvégi magánvizsgálatra.

A jelentkezőnek vizsgálat előtt az igazgatóságnál a vizsgálati és az ezzel kapcsolatos díjakat le kell fizetnie.

Ugyancsak a vizsgálat előtt kimutatást kell beadni a feldolgozott olvasmányokról, a megtanult költeményekről; be kell mutatni a készített írásbeli dolgozatokat, tartalmi kivonatokat, szabadkézi és mértani rajzokat. A római katolikus tanulók igazolványt tartoznak felmutatni, hogy a hittant egyházi férfi vezetése mellett tanulták, hogy vásár- és ünnepnapokon szentmisét hallgattak és hogy intézeti szabályaink értelmében a szentgyónáshoz és szentáldozáshoz havonta járultak.

Érettségi vizsgálatok ősszel.

A Katolikus Középiskolai Főigazgatóság rendelkezése alapján a Dunántúli Kerület gimnáziumai számára a szeptemberi és decemberi javító, pótló és kiegészítő érettségi vizsgálatok a Pius-Gimnáziumban lesznek. Az őszi vizsgálatokra augusztus 20-áig kell jelentkezni. A javító és kiegészítő érettségire 15 P vizsgadíjnak és 2 P bélyegilleték lefizetésével. A teljes érettségi vizsgálatra 32 P-t kell fizetni. A bélyegilleték itt is 2 P. Más gimnáziumok tanulói az érettségi vizsgálatra való jelentkezés alkalmával személyazonosságuk megállapítása végett a saját intézetük igazgatójának aláírásával hitelesített fényképet tartoznak bemutatni.

A vakációra vonatkozóan megjegyzendő, hogy az iskola fegyelmi törvényei a szünidőben is minden tanulóra kötelezők.

A nagy vakáció alatt bármilyen egyesület által rendezett sportversenyen csak az intézeti sportkör tanárelnökének javaslatára az igazgatótól nyert engedéllyel szabad résztvenni.

Figyelmeztetjük az ifjúságot, hogy Főtisztelendő *Virág Ferenc* pécsi püspök úr Őnagyméltósága 1926. szeptember 20-i 2587. sz. rendelete értelmében tanítványaink csak *abban az időben* vehetik igénybe a strandfürdőt, amelyben az *csak férfiaknak* van fenntartva.

Nyáron az igazgatói irodán minden pénteken 10—12-ig tartunk hivatalos órát.

Használt tankönyvek.

I. osztály: Molnár, Imakönyv. — R. k. nagyobb katekizmus. — Alszeghy—Sik—Techert, Magyar nyelvtan I. o. — Alszeghy—Brisits—Sik, Magyar olvasókönyv I. o. — Bodnár—Kalmár, Magyarország föld- és néprajza. — Kogutovicz, Földrajzi atlasz. — Jámbor—Kemenes, Latin nyelvtan I—VIII. o. — Jirka, Latin olvasókönyv I. o. — Kerékgyártó—Mohay, A ház és kert természetrajza. — Mérey, Számítan I. o.* — Mérey, Geometria I. o.* — Harmath—Karvaly, Magyar fiúk nótáskönyve I. o.

II. osztály: Molnár, Imakönyv. — R. k. nagyobb katekizmus. — Pokorny, Ószövetségi bibliai történetek. — Alszeghy—Sik—Techert, Magyar nyelvtan II. o. — Alszeghy—Brisits—Sik, Magyar olvasókönyv II. o. — Bodnár—Kalmár, A világrészek föld- és néprajza. — Kogutovicz, Földrajzi atlasz. — Jámbor—Kemenes, Latin nyelvtan I—VIII. o. — Jirka, Latin olvasókönyv II. o. — Kerékgyártó—Mohay, A magyar föld és idegentájak természetrajza. — Gidró—Holenda, Mennyiségtan II. o. — Harmath—Karvaly, Magyar fiúk nótáskönyve II. o.

III. osztály: Molnár, Imakönyv. — R. k. nagyobb katekizmus. — Pokorny, Újszövetségi bibliai történetek. — Alszeghy—Sik, Rendszeres magyar nyelvtan.* — Alszeghy—Brisits—Sik, Magyar olvasókönyv III. o. — Balogh, Magyarország története. — Német, Történelmi atlasz. — Bodnár—Kalmár, Általános földrajz. — Jámbor—Kemenes, Latin nyelvtan I—VIII. o. — Jirka, Latin olvasókönyv III. o. — Bitter—Pühr, Német nyelvkönyv I. r. — Öveges, Kis fizika. — Borosay—Holenda, Mennyiségtan III. o. — Rajeczky: Énekes ABC.

IV. osztály: Molnár, Imakönyv. — Pokorny, Szertartástan. — Alszeghy—Brisits—Sik, Magyar irodalmi olvasókönyv IV. o. Arany—Lehr, Toldi. — Marczell—Szegedi, Egyetemes történelem I. r. — Barthos—Kurucz, Történelmi atlasz I. r. — Jámbor—Kemenes, Latin nyelvtan I—VIII. o. — Jirka, Latin olvasókönyv IV. o. — Bitter—Pühr, Német nyelvkönyv II. r. — Kerékgyártó—Somogyi, Ásványtan és földtan. — Borosay—Holenda—Korányi, Mennyiségtan IV. o. — Radnai, Gyorsírás I. r.

V. osztály: Molnár, Imakönyv. — Schütz, Kat. hittan. — Alszeghy—Brisits—Sik, Magyar irod. olvasókönyv V. o. — Alszeghy—Sik—Techert, Magyar nyelvi olvasókönyv V—VI. o. — Marczell—Szegedi, Egyetemes történelem II. r. — Barthos—Kurucz, Történelmi atlasz II. r. — Jámbor—Kemenes, Latin nyelvtan I—VIII. o. — Márkus, Szemelvények Liviusból V. o. — Vézner, Anthologia lyrica V. o. — Jámbor—Kemenes: Római régiségek. — Maywald, Görög nyelvtan V—VIII. o. — Maywald, Görög gyakorló és olvasókönyv I. r. — Bitter—Teveli, Rendszeres német nyelvtan. V—VIII. o. — Bitter—Pühr, Német nyelvkönyv III. r. — Orosz, Német stílusgyakorlatok V—VIII. o. — Birkás, Francia nyelvkönyv I. r. — Kerékgyártó—Mohay, A természet élő világa. — Borosay—Holenda—Korányi, Mennyiségtan V. o.

VI. osztály: Molnár, Imakönyv. — Schütz, Kat. erkölcsstan. — Bartha—Tordai, Poetika.* — Marczell—Szolomayer, Egyetemes történelem III. r.* — Barthos—Kurucz, Tört. atlasz II. r. — Pirchala, Latin nyelvtan VI—VIII. o.* — Kuzmics, Szemelvények Ciceróból.* — Láng, Sallustius.* — Wirt, Vergilius.* — Jámbor—Kemenes, Római régiségek V—VIII. o. — Maywald, Görög nyelvtan V—VIII. o. Marót—Wagner, Odysseia.* — Jirka, Xenophon, Herodotos.* — Bitter—Teveli, Rendszeres német nyelvtan V—VIII. o. — Bitter—Teveli, Német nyelvkönyv IV. r.* — Orosz, Német stílusgyakorlatok V—VIII. o. — Birkás,

Francia nyelvtan VI—VIII. o. — Birkás, Francia nyelvkönyv V—VI. o.* — Gelei—Gregus, Állattan.* — Borosay—Mattyasovszky, Algebra II. r.* — Borosay—Mattyasovszky, Geometria II. r.* — Horváth—Simon: Logaritmus táblák. — Schmidt, Latin szótár I—II. r. — Földy: Görög szótár. — Kelemen, Német szótár I—II. r. — Birkás, Francia szótár I—II. r.

VII. osztály: Molnár, Imakönyv. — Schütz, Kat. egyháztörténelem. — Prónay—Alszeghy—Sik, Irodalomtört. és olv. — Szinnyi, A magyar nyelv. — Marczell—Szolomayer, Egyetemes történelem IV. r. — Barthos—Kurucz, Történelmi atlasz III. r. — Kalmár—Varga, Földrajz VII. o. — Pirchala, Latin nyelvtan VI—VIII. o. — Fehér, Cicero de Signis. — Huszti, Ifj. Plinius levelei. — Wirth, Vergilius. — Jámber—Kemenes, Római régiségek. — Maywald, Görög nyelvtan V—VIII. o. — Marót—Wagner, Ilias. — Gerecs—Mészáros, Lirai szemelv. Antigone. — Bitter—Teveli, Rendszeres német nyelvtan V—VIII. o. — Fallenbüchl—Kardevan, Német irodalomtörténet I. r. — Bitter—Teveli, Schiller: Wilhelm Tell. — Orosz, Német stílusgyakorlatok V—VIII. o. — Birkás, Francia nyelvtan VI—VIII. o. — Birkás, Francia irod. olvasókönyv I. r. — Fehér—Szekeres—Nagy, Fizika I. r. — Borosay—Mattyasovszky, Algebra II. r. — Borosay—Mattyasovszky, Geometria II. r. — Horváth—Simon: Logaritmus táblák. — Burián, Latin szótár I—II. r. — Földy, Görög szótár. — Kelemen, Német szótár I—II. r. — Birkás, Francia szótár I—II. r.

VIII. osztály: Molnár, Imakönyv. — Uhlyarik—Madarász, Apologetika. — Rónay—Alszeghy—Sik, Irodalomtört. és olvasó II. r. — Balanyi—Jászay, Magyarország okny. története. — Balanyi, Történelmi összefoglalások. — Barthos—Kurucz, Történelmi atlasz II. — Pirchala, Latin nyelvtan VI—VIII. — Balogh, Tacitus. — Wirth, Horatius. — Wagner—Horváth, Római régiségek. — Maywald, Görög nyelvtan V—VIII. o. — Kerényi, Platon és Aristoteles. — Bitter—Teveli, Rendszeres német nyelvtan V—VIII. o. — Fallenbüchl—Kardevan, Német irodalomtörténet II. r. — Orosz, Német stílusgyakorlatok V—VIII. o. — Birkás, Francia nyelvtan VI—VIII. o. — Birkás, Francia irod. olvasókönyv II. r. — Fehér—Szekeres—Nagy, Fizika II. r. — Borosay—Mattyasovszky, Algebra II. r. — Borosay—Mattyasovszky, Geometria II. r. — Horváth—Simon, Logaritmus táblák. — Kornis, Pszichologia és logika elemei. — Burián, Latin szótár I—II. r. — Földy, Görög szótár. — Kelemen, Német szótár I—II. r. — Birkás, Francia szótár I—II. r.

* Jövőre esetleg meg fog változni.

Függelék.

Tájékoztatásul itt közöljük a tanulóktól egyes esetekben fizetendő díjakat:

Beíratási díj 40 P.

Tandíj és fenntartási járulék mint fentebb közöltük 80. lapon.

Magántanuló felvételi díja 25 P, tandíja és fenntartási járuléka 175 P; ez utóbbit a beírt magántanulók négy részletben kötelesek fizetni, mint a nyilvános tanulók. Ehhez járul a vizsgálati díj, mint alább következik.

Tanulmányi értesítő könyv ára	1.— P
Érettségi vizsgálati díj	32.— P
Magántanulók érettségi vizsgálati díja	64.— P
Magánvizsgálati díj <i>tárgyanként</i>	4.80 P
Magánvizsgálati elnöki díj	4.80 P
Felvételi (különbözeti) vizsgálati díj <i>tárgyanként</i>	3.20 P
Javító vizsgálati díj más intézetben vagy magántan.-nak	1.60 P
Javító vagy kiegészítő érettségi vizsgálati díja	15.— P
Osztálybizonyítvány másolata vagy másodlata	1.28 P
Érettségi bizonyítvány másolata	2.56 P
Iskolalátogatási és egyéb iskolai bizonyítvány	1.60 P
Bélyegilleték osztálybizonyítványra	— .50 P
Bélyegilleték bizonyítványmásolatra vagy másodlatra	— .50 P
Bélyegilleték érettségi és kiegészítő érettségi bizonyítványra	2.— P
Bélyegilleték iskolalátogatási egyéb bizonyítványra	1.— P
Bélyegilleték folyamodványra, kivéve a felfolyamodás eseteit	2.— P
Bélyegilleték felfolyamodásra	4.— P
Bélyegilleték mellékletekre	— .30

TARTALOM.

	Oldai.
Kormányzó Urunk	3
Koch Nándor dr.	4
Hübéres királyi serviensek a XIII. században	5
Az intézet multja	32
Az iskolai év története	34
Pius internátus	40
Iskolai főhatóságok	41
A gimnázium tanári kara	41
Rendkívüli tárgyak tanárai	44
A tanári testület tudományos, irodalmi és lelkipásztori munkássága	45
Könyvtárak és szertárak	46
Ifjúsági egyesületek	48
Rendkívüli tárgyak	57
A tanulók érdemsorozata	59
Érettségi vizsgálatok	88
Kitüntetések a Pius-Internátusban	90
Pénzjutalmak	90
Statisztika	91
Tudnivalók	97
Használt tankönyvek	100
Függelék	102

